

ปัญหาอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีตามสัญญาประกันในคดีอาญา

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ.2559

**Problems with Powers and Responsibilities in the
Enforcement of Bail Contracts in Criminal Cases**

Mrs. Nontawika Wongsakul

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2016

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัญหาอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีตามสัญญาประกัน ในคดีอาญา
ชื่อและนามสกุล	นางนนทวิภา วงษ์สกุล
วิชาเอก	กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์สำเริง เมฆเกรียงไกร

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2560

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์สำเริง เมฆเกรียงไกร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. ภาณุมาศ ชัดเงางาม)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา คั่นคว้ออิสระ ปัญหาอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีตามสัญญาประกันในคดีอาญา
ผู้ศึกษา นางนันทวิภา วงษ์สกุล รหัสนักศึกษ 2574001083 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์สำเริง เมฆเกรียงไกร ปีการศึกษา 2559

บทคัดย่อ

การศึกษาคั่นคว้ออิสระ เรื่อง ปัญหาอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีตามสัญญาประกันในคดีอาญา มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎี มาตรฐานสากลและอำนาจในการปล่อยตัวชั่วคราว และการบังคับคดีตามสัญญาประกันทั้งในและต่างประเทศ (2) ศึกษาหลักเกณฑ์ วิธีการเงื่อนไขและดุลพินิจในการงดหรือลดค่าปรับผู้ประกัน ระยะเวลาบังคับคดีและผลกระทบในการบังคับคดีผู้ประกัน (3) ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการบังคับคดีตามหลักกฎหมายเดิม และตามหลักกฎหมายที่แก้ไขใหม่ (4) ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการบังคับคดีผู้ประกันตามสัญญาประกันในคดีอาญา และ (5) ศึกษาหาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุง แก้ไขปัญหาการบังคับคดีผู้ประกัน พัฒนาระบบการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญาให้มีความชัดเจนและบังคับใช้ได้มีประสิทธิภาพต่อไป

การศึกษาคั่นคว้ออิสระนี้เป็นการศึกษาข้อมูลในทางปฏิบัติและข้อบัญญัติของกฎหมายในทางเอกสาร ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้ดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันทั้งในอดีตในส่วนอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการบังคับคดีก่อนที่จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 ในช่วงที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 (ฉบับที่ 22) มีผลบังคับใช้มา ตลอดจนเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 (ฉบับที่ 33) พ.ศ.2558 (ปัจจุบัน) บทบาทและอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีของพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 (8) และตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 14 (8) เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังกล่าวต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า ยังคงมีปัญหาคั่นคว้ออิสระไม่มีความชัดเจนในเรื่องบทบาทอำนาจหน้าที่ และภาระหน้าที่ของผู้ดำเนินการบังคับคดีทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาในการตีความตัวบทกฎหมายอันนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมและขาดความชัดเจน จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่และภาระหน้าที่ของผู้ดำเนินการบังคับคดีให้มีความเหมาะสมและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ อำนาจหน้าที่ในการบังคับคดี สัญญาประกัน

Independent Study title: Problems with Powers and Responsibilities in the Enforcement of Bail Contracts in Criminal Cases

Author: Mrs. Nontawika Wongsakul; **ID:** 2574001083; **Degree:** Master of Law;

Independent Study advisor: Samriang Mekkriangkrai, Professor;

Academic year: 2016

Abstract

The objectives of this research were to study (1) the meaning, concepts, theories, international standards and powers involved with the temporary release of suspects and the enforcement of bail contracts in Thailand and other countries; (2) principles, methods, conditions and the use of discretion to waive or reduce the amount of bail or length of time of release, and the impact of enforcement of bail contracts; (3) differences between enforcement of bail contracts under the original law and the revised law; (4) problems that have occurred with the enforcement of bail contracts in criminal cases; and (5) recommendations to solve problems and improve the enforcement of bail contracts so that the law is clearer and more efficient in the future.

This research was based on the study of data from law practice and law documents in Thailand and other countries, which was done in the form of qualitative research, to study the roles, powers and responsibilities of officials who enforce bail agreements, both in the past, before the amendment of section 119 of the Criminal Procedure Code (no. 22) B.E. 2547, and also after the amendment came into effect, including the time period after there was further amendment to section 119 of the Criminal Procedure Code (no. 33) B.E. 2558 (the current version). In addition, the researcher considered the role and power to enforce judgments by prosecutors according to the Public Prosecutors Act B.E. 2498 section 11 (8) and the Public Prosecutors Organization and Public Prosecutors Act B.E. 2553 section 14 (8) with a view to suggesting improvements to the above-mentioned acts.

The results showed that in the past and at present there has been and still is a lack of clarity in the laws concerning the role, power and responsibility of officials who enforce bail contracts. There still remain problems with interpretation of the laws which leads to malpractice, unsuitable results and lack of clarity in application of the laws. The author concluded that the laws regulating the powers, responsibilities and duties of the relevant officials should be amended for greater suitability and clarity.

Keywords: bail contract, bail enforcement, bail official

กิตติกรรมประกาศ

งานศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์ก็ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจากศาสตราจารย์สำเรียง เมฆเกรียงไกร ที่ท่านได้กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา คอยให้คำชี้แนะแนวทาง ให้ข้อมูลทางวิชาการ ให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์ และท่านอาจารย์พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตนากุล กรรมการในการสอบงานศึกษาค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าและให้คำชี้แนะเพื่อให้งานศึกษาค้นคว้าอิสระสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา สามีและครอบครัวของข้าพเจ้าที่คอยเป็นแรงผลักดันให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจที่จะศึกษาและค้นคว้าเพื่อให้ได้งานค้นคว้าอิสระนี้มา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ห้องสมุดของสำนักงานศาลยุติธรรมที่คอยให้คำแนะนำและสนับสนุนเอกสารวิชาการสำหรับการศึกษาค้นคว้าอิสระเล่มนี้

อนึ่ง หากงานศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีคุณค่า สามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาทางวิชาการด้านกฎหมายเป็นประการใด ผู้ศึกษาขออุทิศคุณงามความดีนี้ให้แก่บิดา มารดา และอาจารย์ผู้ให้ความรู้ทุกท่าน หากงานศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียวและกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

นนทวิกา วงษ์สกุล

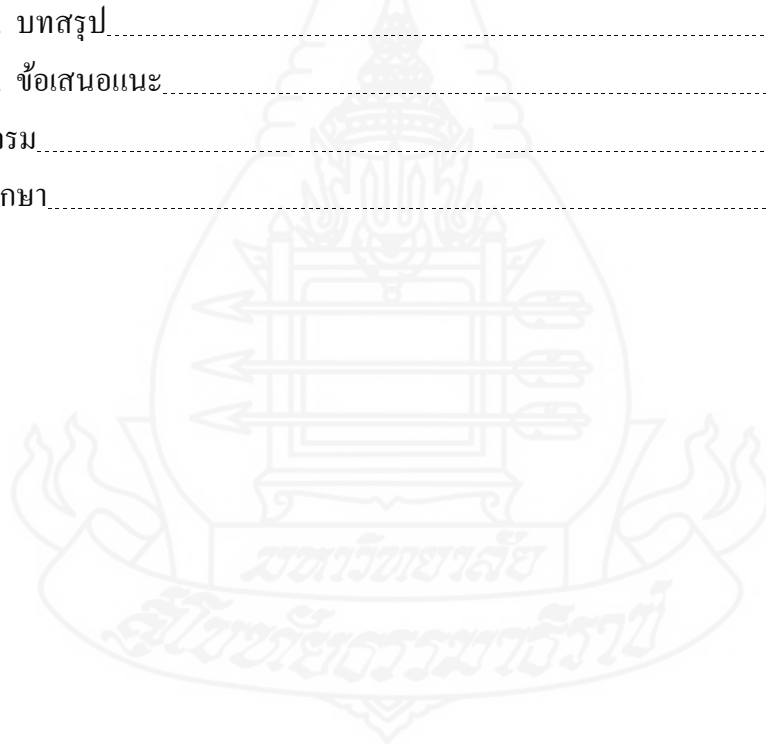
กุมภาพันธ์ 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
3. กรอบแนวคิดของการวิจัย	6
4. ขอบเขตการวิจัย	7
5. วิธีการวิจัย	7
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ในการบังคับคดีตามสัญญาประกันในคดีอาญา	9
1. ความหมายของการปล่อยชั่วคราว	9
2. แนวความคิดและหลักประกันในการให้อิสราภาพ	12
3. ประวัติการปล่อยชั่วคราว	13
4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	16
5. กระบวนการบังคับคดี	23
6. การบังคับคดียาประกัน	34
7. การดำเนินการบังคับคดีของพนักงานอัยการ	46
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	47
บทที่ 3 หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	53
1. หลักกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว	53
2. กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน	71
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวและกรณีผิดสัญญาประกันหรือผิดเงื่อนไข การปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศ	83
3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา	83
3.2 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	89

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 ประเทศญี่ปุ่น.....	91
3.4 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	96
บทที่ 4 ปัญหาอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีตามสัญญาประกันในคดีอาญา.....	101
ปัญหาด้านบุคลากรที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกัน ตามประมวลกฎหมาย	
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119.....	102
1. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้ง.....	108
2. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ.....	109
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	111
1. บทสรุป.....	111
2. ข้อเสนอแนะ.....	116
บรรณานุกรม.....	117
ประวัติผู้ศึกษา.....	122

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบ นิติรัฐ (Legal State) ประกอบด้วยหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ซึ่งกระบวนการยุติธรรมถือเป็นกลไกที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ประเทศไทยใช้เพื่อควบคุมสังคม ให้พลเมืองในสังคมอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข ภายใต้เงื่อนงำของกฎหมายเดียวกัน นั่นหมายถึง พลเมืองทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนงำกฎหมายอย่างเดียวกัน และเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบมากกว่าพลเมือง โดยกฎหมายจะทำหน้าที่กำหนดคบรรทัดฐาน และควบคุมความประพฤติของพลเมืองในสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข¹ ซึ่งการใช้อำนาจของรัฐนั้นต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และบุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ขัดหรือละเมิดต่อสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกันชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้² แต่อย่างไรก็ตาม ในสังคมไทยยังพบเห็นได้ในบุคคลบางกลุ่มที่ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากบุคคลอื่น อาจด้วยฐานะ เชื้อชาติ ภาษา หรือแม้แต่ว่าสภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งถือเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่มักจะถูกจะพบเห็นความเหลื่อมล้ำ เกิดเป็นช่องว่างและความไม่เป็นธรรมในสังคมไทย และรวมถึงกระบวนการยุติธรรมที่เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนและคนรวย ตลอดจนทัศนคติที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยก็แตกต่างกันไป

¹ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย : ฉบับประชาชน (น.1). (2552). โดยสำนักงานกิจการศาลยุติธรรม กรุงเทพฯ.

² กัทรศักดิ์ วรรณแสง. (2545). “การใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราว” *คู่มือ* (กรกฎาคม-กันยายน), 25.

กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยนั้น เริ่มต้นด้วยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะเข้ามาควบคุมและจัดการกับผู้กระทำความผิดเพื่อรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ตลอดจนเพื่อรักษาความเรียบร้อยอันดีของประชาชน โดยการเข้ามาควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐที่จะเข้าควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไว้จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งการควบคุมดังกล่าวอาจจะเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้องและได้รับความเป็นธรรมมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ก่อนที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลนั้น กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งการที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยถูกควบคุมตัวไว้ ทำให้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตตามปกติของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย³ ดังนั้น กฎหมายจึงหาทางออกให้กับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเพื่อที่จะได้มีโอกาสออกไปใช้ชีวิตในช่วงระหว่างที่รอการพิจารณาพิพากษาของศาล โดยการกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวไปในระหว่างที่ต้องถูกควบคุมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยนั้นถือเป็นแนวทางหลักตามบทบัญญัติของกฎหมาย เว้นแต่ว่า จะมีพฤติการณ์พิเศษที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการไม่อนุญาตให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว อันได้แก่ พฤติการณ์ของคดีเป็นคดีร้ายแรงหรือไม่ ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ทำให้เสียกระบวนการยุติธรรมหรือทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้ ซึ่งโดยหลักแล้ว สัญญาประกันนั้นมีนี้ประชนหรือหนีหลักคือ ให้นำส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล หากไม่ปฏิบัติตามจะต้องรับผิดชอบเงินในสัญญาประกันนั้นๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า หนีที่ต้องรับผิดชอบสัญญาประกันหลักคือ ให้นำส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล แต่หนีที่ต้องรับผิดชอบเป็นจำนวนเงินนั้น เป็นหนีร่องหรือหนีอุปกรณี⁴

ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น มักจะกลัวความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนกระทำขึ้น ทุกคนโหยหาความเป็นอิสระภาพ หรือแม้แต่ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความไม่รู้กฎหมาย ไม่รู้ช่องทางที่จะแก้ต่างให้กับตนเองในกรณีที่ความผิดนั้นตนไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้น แต่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด และต่างไม่ยอมรับภักดีและเงื่อนไขตามกรอบของกฎหมายที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อรักษาความสงบ

³ บุรณิมา คูนิอาจ. (2558). “อำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, หน้า 2.

⁴ วิริวี จันทันแก้ว. (2558). “ปัญหาการบังคับคดีในประกันตามคำสั่งศาลในกรณีผิดสัญญาประกัน” (การศึกษาระดับปริญญาตรีนิติศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 2.

เรียบร้อยในสังคม เมื่อได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแล้ว ก็จะหลบหนี ทำให้เกิดความยุ่งยากและปัญหาที่ตามมาอีกมากมาย โดยเฉพาะตัวบุคคลผู้ที่เป็นผู้ประกัน ผู้เป็นเจ้าของหลักทรัพย์ที่นำมาวางต่อศาลเพื่อที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ต้องถูกควบคุมอิสรภาพและรับประกันว่า จะนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งต่อศาลตามคำสั่งศาล จนกว่าคดีจะพิจารณาพิพากษาแล้วเสร็จ ซึ่งปัจจุบันบุคคลเหล่านี้ต้องรับภาระต่างๆ มากมายเกินกว่าที่จะต้องรับผิดชอบ แม้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีไปจนอายุความในคดีอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหมดไปแล้ว แต่สำหรับกรณีของผู้ประกันยังต้องรับผิดชอบต่อไปจนกว่าจะได้รับชำระหนี้ครบถ้วนตามสัญญาประกัน ซึ่งอายุความในการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 271 นั้น ผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ได้ภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น.. โดยในส่วนของกรบังคับคดีผู้ประกันนั้น ก่อนที่จะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่22) พ.ศ.2547 มาตรา 34 บัญญัติเพิ่มเติมเป็นความในมาตรา 119 นั้น การบังคับคดีผู้ประกันเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2489 แต่เมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง เป็นว่า “เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว” ซึ่งมีการตีความในส่วนของ “หัวหน้าสำนักงานศาลยุติธรรม” ว่า เป็น “ผู้อำนวยการสำนักงานหรือผู้อำนวยการสำนักอำนาจการประจำศาลชั้นต้น” เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกัน และบทบัญญัติดังกล่าวได้มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 24 ธันวาคม 2547 เป็นต้นมา เป็นเหตุให้ศาลชั้นต้นทุกศาลได้ตั้งอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีกับผู้ประกันมาเป็นส่วนหนึ่งของสำนักงานศาลยุติธรรม จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการทำงานด้านการบังคับคดีผู้ประกัน แต่บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติกำหนดถึงวิธีการบังคับคดีผู้ประกันไว้เป็นการเฉพาะ จึงอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้โดยอนุโลม ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ได้กำหนดให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของผู้ประกันผู้เป็นลูกหนี้ให้แล้วเสร็จภายในสิบปีนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งปรับ แต่บางสำนวนคดีระยะเวลาล่วงเลยมานานจนอายุความในคดีอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยหมดลงแล้ว และไม่สามารถดำเนินการใดๆ กับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ จึงหันกลับมาดูในส่วนของสัญญาประกันซึ่งเป็นหนี้รองหรือหนี้อุปกรณ์คือ ผู้ประกันยังคงต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน โดยบางครั้งวงเงินในสัญญาประกันสูงจนเกินไปและผู้ประกันยังต้องรับผิดชอบแม้

ระยะเวลาในการบังคับคดีจะล่วงเลยกว่าสิบปีแล้วก็ตาม ซึ่งหากคดีอาญาที่อายุความในคดีอาญามีอายุความมากกว่าสิบปี นั้น ก็มักจะไม่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติ แต่สำหรับคดีอาญาที่มีอายุความน้อยกว่าสิบปีนั้น ตามแนวทางปฏิบัตินั้น ให้ถือเอาระยะเวลาในการบังคับคดีความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271⁵ คือ ต้องร้องขอให้บังคับคดีให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยการร้องขอให้บังคับคดีให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดระยะเวลาสิบปีนั้น แนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้พิพากษาไว้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน คือ การบังคับคดีดังกล่าวนี้ ต้องได้ดำเนินการตั้งแต่ ออกคำบังคับเพื่อแจ้งให้ผู้ประกันมาชำระค่าปรับต่อศาลหรือปฏิบัติตามคำสั่งศาล เมื่อไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ก็ออกหมายบังคับคดีเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกัน และบังคับคดีกับทรัพย์ของผู้ประกัน ซึ่งทั้งสามขั้นตอนต้องดำเนินการภายในระยะเวลาสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งปรับ หากดำเนินการทั้งสามขั้นตอนครบถ้วนภายในกำหนดสิบปีดังกล่าวแล้ว แต่ยังไม่สามารถขายทรัพย์หลักประกันนั้นได้ ก็ยังสามารถบังคับคดีต่อไปได้จนกว่าจะขายทอดตลาดทรัพย์หลักประกันได้ กรณีหลักประกันเป็นหลักทรัพย์ประเภทอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ที่นำมาเป็นหลักประกันนั้นมักจะไม่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติมากเท่าไร แต่หากเป็นกรณีใช้ตำแหน่งหรือบุคคลเป็นหลักประกันในการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวแล้ว มักเกิดปัญหาในทางปฏิบัติมาก เช่น ยังสืบหาทรัพย์ไม่พบภายในกำหนดระยะเวลาสิบปี เป็นต้น

และระยะเวลาจากวันที่บทบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับใช้มาจนถึงปี 2558 เป็นระยะเวลาที่มากกว่าสิบปี จนกระทั่งมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยจากระยะเวลาสิบกว่าปีที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันมา ก็ได้ประสบกับปัญหาต่างๆ มากมาย ทั้งด้านแนวทางการปฏิบัติที่ยังไม่มีความชัดเจนว่า จะดำเนินการไปในแนวทางใด และการดำเนินการในแต่ละศาลก็ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ไม่มีหลักการทำงานที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระเบียบวิธีปฏิบัติ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเดิมนั้น กระบวนการบังคับคดีผู้ประกันนั้น ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 นั้น กฎหมายได้วางหลักไว้ดีอยู่แล้ว เนื่องจากพนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน ได้ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 11 (8) ซึ่งเมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้ว พนักงานอัยการจะมีหน้าที่ในการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน โดยเริ่มจากมีคำร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ประกันออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าปรับต่อศาล และต่อจากนั้น หน้าที่ในการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ประกันนำออกขายทอดตลาดตลอดจนกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 271.

จนเสร็จสิ้น แต่เมื่อความปรากฏต่อสำนักงานศาลยุติธรรมว่า คดีอาญาต่างๆ ที่ยังคงค้างอยู่ในกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสำนวนที่จำเลยหลบหนีและศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน โดยบางส่วนคดียังไม่ถึงที่สุดจำเลยหลบหนีในระหว่างพิจารณา ศาลยังมีคดีคำพิพากษา กระบวนการพิจารณาคดีของศาลจึงเกิดการหยุดชะงัก สำนวนค้างพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อเร่งรัดให้การดำเนินการติดตามตัวผู้ต้องหาและการบังคับคดีผู้ประกันให้ลุล่วงไปได้โดยเร็ว จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน แต่ก็ยังคงเกิดปัญหาในแนวทางปฏิบัติ เนื่องจากมีการตีความกฎหมายดังกล่าวไปในทางที่แตกต่างกัน คือ พนักงานอัยการได้พิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 มาตรา 11(8) ถ้อยคำที่บัญญัติว่า “มีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกันนั้น...” คำว่า “ดำเนินคดี” หมายเฉพาะถึงเรื่องดำเนินคดี คือ ร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเท่านั้น การนำยึดทรัพย์ไม่ใช่เรื่องดำเนินคดี พนักงานอัยการผู้ร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีจึงไม่มีหน้าที่ต้องนำยึดทรัพย์หรือมอบให้ผู้ใดนำยึดทรัพย์นายประกันผู้ผิดสัญญาประกัน พนักงานอัยการจึงมิได้เป็นคู่สัญญากับนายประกันผู้ผิดสัญญาประกัน ไม่มีทางรู้ได้ว่ามีทรัพย์สินตามคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวที่นายประกันนำมาวางเป็นหลักประกันต่อศาลนั้นอยู่ที่ไหน มีจริงหรือไม่ จึงไม่มีทางนำยึดได้ถูกต้อง อีกประการหนึ่ง หากนำยึดทรัพย์ผิดพลาดแล้วพนักงานอัยการผู้นำยึดอาจต้องรับผิดชอบในฐานะละเมิด⁶ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 นั้น ถือได้ว่า ศาลเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ประกันเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่อย่างไรก็ตาม จากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ที่แก้ไขและมีผลบังคับเมื่อปี พ.ศ.2548 ดังกล่าวนั้น ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติและเกิดความขัดข้องในการดำเนินการบังคับคดีมากมาย โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมผู้ที่ถูกกฎหมายบัญญัติให้เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันนั้น เมื่อดำเนินการบังคับคดี หากเกิดความผิดพลาดอาจจะต้องรับผิดชอบตามที่กรมบัญชีกลางแจ้งคำสั่งมา โดยปัจจุบันมีทั้งหมด 27 เรื่อง เกิดเป็นปัญหาเรื้อรังมากกว่า 10 ปี จนมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ.2558 มาตรา 119 ก็ยังเกิดปัญหาในการตีความกฎหมายและมีปัญหาในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในส่วนของอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการและของเจ้าพนักงานศาลผู้ได้มอบหมายให้ดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกัน โดยเมื่อจะดำเนินการบังคับคดีนั้น ทั้งฝ่ายพนักงานอัยการและเจ้าพนักงานศาลได้ดำเนินการไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ทำงานซ้ำซ้อน เกิดปัญหาติดขัดกับหน่วยงานที่ต้องประสานงานในระหว่าง

⁶ คู่มือการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี, สำนักงานบังคับคดี สำนักงานอัยการสูงสุด, หน้า 187.

ดำเนินการบังคับคดี เช่น สถาบันการเงิน สำนักงานที่ดิน กรมการขนส่งทางบก ซึ่งมีหน้าที่ในการปฏิบัติตามคำสั่งของศาลและคำสั่งของพนักงานอัยการ อันเป็นคำสั่งในลักษณะเดียวกัน คือ การให้ข้อมูลทางด้านทรัพย์สินของผู้ประกันทั้งสองทาง จึงเกิดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อน ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ต่างคนต่างทำ ซึ่งจึงเป็นที่มาของรายงานการวิจัยฉบับนี้ เพื่อนำปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการศึกษาไปเสนอแนะแนวทางแก้ไข/เพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีกับผู้ประกันตามสัญญาประกันให้มีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎี มาตรฐานสากลและอำนาจในการปล่อยตัวชั่วคราว และการบังคับคดีตามสัญญาประกันทั้งในและต่างประเทศ
- 2.2 เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขและดุลพินิจในการงดหรือลดค่าปรับผู้ประกันระยะเวลาบังคับคดีและผลกระทบในการบังคับคดีผู้ประกัน
- 2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการบังคับคดีตามหลักกฎหมายเดิม และตามหลักกฎหมายที่แก้ไขใหม่
- 2.4 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการบังคับคดีผู้ประกันตามสัญญาประกันในคดีอาญา
- 2.5 เพื่อศึกษาหาข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุง แก้ไขปัญหาการบังคับคดีผู้ประกัน พัฒนาระบบการบังคับคดีผู้ประกัน ในคดีอาญาให้มีความชัดเจนและบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาปัญหาการบังคับคดีผู้ประกันกรณีผิดสัญญาประกัน โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี มาตรฐานสากลในการใช้ดุลพินิจปล่อยตัวชั่วคราวของผู้พิพากษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ผลกระทบและปัญหาที่ตามมาเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญาประกัน แนวทางการบังคับคดีผู้ประกันเปรียบเทียบกับ การบังคับจำเลยที่ต้องโทษปรับตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบกับกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 และระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 แนวทาง ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในการบังคับคดีผู้ประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่

4.2 ระยะเวลาที่เหมาะสมในการบังคับคดีผู้ประกัน จะถือตามระยะเวลาการบังคับคดีตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรืออายุความในคดีอาญานั้นๆ

4.3 บุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบและต้องรับผิดชอบในการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539

4.4 เปรียบเทียบกฎหมายบังคับคดีผู้ประกัน ในคดีอาญาของไทยและต่างประเทศ และวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของกฎหมาย

4.5 การปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายโดยกำหนดเงื่อนไขและวิธีการบังคับคดีผู้ประกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้นจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน ได้หรือไม่อย่างไร

5. วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งรูปแบบเป็นการวิจัยแบบพรรณนาและเชิงวิเคราะห์ วิธีการศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การค้นคว้าหาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความ วารสาร เอกสารวิจัย วิทยานิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และตัวบทกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำในกฎหมายอาญา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ การค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากห้องสมุด อินเทอร์เน็ต แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น หาบทสรุปของปัญหา พร้อมทั้งเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของงานวิจัยได้

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

6.1 ทราบถึงความหมาย แนวคิดทฤษฎี มาตรฐานสากลและอำนาจในการปล่อยตัวชั่วคราว และการบังคับคดีตามสัญญาประกัน ทั้งในและต่างประเทศ

6.2 ทราบถึงหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขและดุลพินิจในการงดหรือลดค่าปรับผู้ประกัน
ระยะเวลาบังคับคดีและผลกระทบในการบังคับคดีผู้ประกัน

6.3 เปรียบเทียบให้เป็นความแตกต่างระหว่างการบังคับคดีตามหลักกฎหมายเดิม
และตามหลักกฎหมายที่แก้ไขใหม่

6.4 ทราบถึงปัญหาการบังคับคดีผู้ประกันตามสัญญาประกันในคดีอาญา

6.5 ทราบถึงข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุง แก้ไขปัญหาการบังคับคดีผู้ประกัน
เพื่อพัฒนาระบบการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญา

บทที่ 2

ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ในการบังคับคดีตามสัญญาประกันใน คดีอาญา

1. ความหมายของการปล่อยชั่วคราว

ความหมายของการปล่อยชั่วคราว คำว่า “ปล่อยชั่วคราว” ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้บัญญัติบทวิเคราะห์ศัพท์ให้ความหมายไว้ แต่จากการศึกษาดำรา คำอธิบายและความเห็นของนักกฎหมายหลายท่าน ได้อธิบายความหมายของการปล่อยชั่วคราวไว้ ดังต่อไปนี้คือ

กุศล บุญเย็น ได้ให้ความหมายของการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาว่าหมายถึง การประกันตัวซึ่งทำได้ตั้งแต่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวตลอดไปจนกว่าคดีถึงที่สุด⁷

คณิต ณ นคร ได้ให้ความหมายของการปล่อยชั่วคราว ว่าหมายถึง มาตรการทางอาญาจากหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (in dubio pro reo) ที่ผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะโดยหลักจะต้องไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ การควบคุมตัวระหว่างการดำเนินคดีเป็นข้อยกเว้นเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น ในระหว่างการดำเนินคดีจึงต้องมีการปล่อยชั่วคราว⁸

คณิง ภาไชย ได้ให้ความหมายของการปล่อยชั่วคราว ว่าหมายถึง การผ่อนคลายการควบคุมและขังโดยยอมให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้รับอิสรภาพชั่วคราว เนื่องจากหลักที่ว่าบุคคลจะยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นเช่นนั้นจริง⁹

คำว่า “การปล่อยชั่วคราว” ข้างต้น มีความหมายรวมถึง “การประกัน” ด้วย ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายของคำว่า “ประกัน” กรณีเป็นคำกริยา หมายถึง รับรองว่าจะรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น, รับรองว่าจะมีหรือไม่มีเหตุการณ์นั้น ๆ¹⁰

⁷ กุศล บุญเย็น. (2541). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ. หน้า 126.

⁸ คณิต ณ นคร. (2538). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 129.

⁹ คณิง ภาไชย. (2541). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 260.

¹⁰ ราชบัณฑิตยสถาน “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542”. ค้นคืน 24 เมษายน 2559

จาก <http://rirs3.royin.go.th/dictionary.asp>.

การปล่อยตัวชั่วคราว หมายถึง การสั่งอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาล ตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังเป็นเวลานานเกินกว่าจำเป็นในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการดำเนินคดี เพราะหากไม่จำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ ก็ควรที่จะให้ปล่อยตัวชั่วคราวไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และตามหลักการของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่า ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยขังน้ำหนักรักษาหลักฐานที่เพียงพอ อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย¹¹

ดังนั้น ความหมายโดยสรุปของการปล่อยชั่วคราวคือการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไปในระหว่างถูกดำเนินคดี เป็นการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ต้องถูกควบคุมหรือการปล่อยตัวชั่วคราว คือ การอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาล ตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังเป็นเวลานานเกินกว่าจำเป็นในระหว่างสอบสวนหรือการพิจารณาคดี เพราะหากไม่จำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก็ควรที่จะให้ปล่อยตัวชั่วคราวไป ตามหลักการของรัฐธรรมนูญที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 กำหนดให้ศาลสามารถปล่อยชั่วคราวได้โดย¹²

- (1) ไม่มีประกัน
- (2) มีประกัน
- (3) มีประกันและหลักประกัน

มาตรา 108 บัญญัติไว้ว่า “ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ¹³

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา

¹¹ คณะทำงานจัดทำคู่มือการปล่อยชั่วคราว. (2549). สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม. คู่มือการปล่อยชั่วคราว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์. หน้า 1.

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108.

- (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- (3) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- (5) ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่
- (7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่มีผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอม จะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น¹⁴ การวินิจฉัยการปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 108 นั้น ยังใช้หลักเดิมไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม มีเพียงวรรคสาม ที่ได้แก้ไข โดยให้ยกเลิกความตามมาตรา 108 วรรคสามเดิม แล้วให้ใช้วรรคสามที่แก้ไขใหม่แทน โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แก้ไขนี้ ก็ด้วยปัจจุบันมีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการบังคับตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สมควรให้นำอุปกรณ์ดังกล่าวไปใช้ในการติดตามตัวผู้ถูกปล่อยชั่วคราว¹⁵ ถ้ามีการทำลายอุปกรณ์ดังกล่าวหรือทำให้ใช้การไม่ได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีใด ให้สันนิษฐานว่าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวนั้นหนีหรือจะหลบหนี และมีให้เรียกหลักประกันเกินสมควร เพื่อให้ผู้ต้องหาและจำเลยมีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้น อีกทั้งสมควรกำหนดให้มีการสั่งการบังคับตามสัญญาประกันหรือจดจำนวนเงินที่ต้องใช้ตามสัญญาประกัน โดยคำนึงถึงความพยายามของผู้ประกันในการติดตามผู้ที่หลบหนี รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นว่ามีมากน้อยเพียงใด และแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การบังคับตามสัญญาประกันในกรณีที่ต้องมีการบังคับคดีโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี เพื่อให้การบังคับตามสัญญาประกันมีประสิทธิภาพ

¹⁴ สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2559). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ส่วนที่แก้ไขใหม่), (พิมพ์ครั้งที่ 1), หน้า 6.

¹⁵ อ้างแล้ว หน้า 7.

มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า กฎหมายที่แก้ไขใหม่ มีจุดเน้นในเรื่องของการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว การเรียกหลักประกัน การดำเนินการกรณีผิดสัญญาประกัน รวมถึงการบังคับตามสัญญาประกัน หากมีการดำเนินการครบถ้วนไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าว ก็จะก่อให้เกิดผลดีต่อประชาชนเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี

บทบัญญัติมาตรา 108 วรรคสาม ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมเข้ามาในส่วนของเงื่อนไขการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือประกันตัว โดยตามบทบัญญัติเดิมนั้น กฎหมายให้อำนาจศาลหรือเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจปล่อยชั่วคราวสามารถกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดที่ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อป้องกันอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้ ในส่วนของกฎหมายใหม่นั้นเพิ่มเติมเงื่อนไขอื่นใดที่ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติกรณีการสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic monitoring หรือ EM) หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ โดยผู้นั้นยินยอม ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สามารถใช้อุปกรณ์ต่างๆ มาช่วยในการทำให้การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพราะยังสามารถควบคุมให้เป็นไปตามเงื่อนไขของการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ ประกอบกับในปัจจุบันเริ่มมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุมจำกัดเสรีภาพของผู้ต้องโทษในบางกรณีแล้ว

อย่างไรก็ตาม การที่จะสั่งใช้เงื่อนไขการให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัวผู้ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้นยินยอมด้วย จึงจะสามารถใช้ได้ เพราะการจำกัดสิทธิ หากเป็นเรื่องของการบังคับก็อาจจะเป็นการลดเกรดของความเป็นมนุษย์ ทำให้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ถูกละเมิด ย่ำยี เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน จึงเป็นทางเลือกที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะตัดสินใจว่า จะยินยอมให้ศาลสั่งให้ใช้เงื่อนไขดังกล่าวหรือไม่ เพราะการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องคำนึงถึงทั้งด้านสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยกับความปลอดภัยของส่วนรวม

2. แนวความคิดและหลักประกันในการให้อิสราภาพ

“การปล่อยชั่วคราว” เป็นมาตรการในการประสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาระหว่างการพิจารณาคดี ซึ่งทำให้อิสราภาพโดยไม่ต้องถูกคุมขัง หรือควบคุมชั่วคราวหนึ่ง รวมถึงผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายหรือเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เปลี่ยนที่ทางของ

ผู้ต้องหาหรือจำเลยอันเนื่องมาจากหลักกบประโยชน์แห่งความสงสัย (in dubio pro reo)¹⁶ อีกทั้งการปล่อยชั่วคราวถือเป็นการปฏิบัติตามหลักกฎหมาย “The Presumption” ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด¹⁷ เป็นการรับรองสิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการที่จะได้รับการปฏิบัติการคุ้มครองตามหลักกฎหมายอาญา โดยหลักแล้วจะต้องไม่ควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลย เว้นแต่จะมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในทางคดีและมีเหตุตามกฎหมายที่จะให้ควบคุมได้ หากต้องมีการปล่อยชั่วคราว ศาลจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สองด้าน คือ¹⁸ ประโยชน์ของผู้ถูกควบคุม และประโยชน์ของชุมชนหรือของสังคม การใช้ประกันและหลักประกันจึงเป็นการป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีไม่มาปรากฏในการพิจารณาและทำให้ศาลเชื่อได้ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นต้องทำตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

3. ประวัติการปล่อยชั่วคราว

3.1 ต้นกำเนิดการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวมีต้นกำเนิดในประเทศอังกฤษยุคสมัยกลาง (ประมาณปี ค.ศ. 1066) ตามหลักการดำเนินคดีอาญาที่จำเลยจะต้องมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีทุกนัด จึงจำเป็นต้องกักขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ระหว่างการพิจารณาคดี ทำให้รัฐต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลกักขังเป็นจำนวนมากและได้เกิดปัญหาขึ้นมากมาย เช่น การพิจารณาคดีล่าช้าเพราะผู้พิพากษา ต้องเสียเวลาในการเดินทางมากและจากปัญหาที่มีนักโทษล้นเรือนจำก่อให้เกิดปัญหาการขาดอาหาร ลูกต่างๆ เต็มไปด้วยโรคภัยไข้เจ็บทำให้ผู้ถูกกักขังจำนวนมากถึงแก่ความตายก่อนการพิจารณาคดีเสร็จสิ้น และบางคดีผู้บริสุทธิ์ต้องถูกกักขังอยู่โดยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำตัดสินปล่อยตัวไป¹⁹

จากปัญหาดังกล่าว เพื่อเป็นการปลดปล่อยนักโทษที่ศาลยังไม่ได้พิจารณา จึงได้เกิดการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยขึ้น โดยในตอนแรก Sheriff (เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง

¹⁶ คณิต ณ นคร. (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์วิญญูชน, หน้า 271.

¹⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39.

¹⁸ สรุปใจความโดยย่อจากหนังสือเรื่อง สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ, จิรนิติ หะวานนท์, (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, หน้า 68-69.

¹⁹ ธง ลิฟงัชรรม. . (2522). “ความเป็นมาและทฤษฎีว่าด้วยการประกันตัวในประเทศอังกฤษและอเมริกา” วารสารอัยการ 2, 20 (สิงหาคม). หน้า 76.

ทำหน้าที่คล้ายตำรวจ มีอำนาจจับกุม คမ်းขังผู้กระทำความผิดอาญา)²⁰ เป็นผู้พิจารณาอนุญาตให้ประกันตัวโดยมีเงื่อนไขให้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเองหรือบุคคลฝ่ายที่สามที่เชื่อถือได้ให้สัญญาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านั้นจะมาปรากฏตัวในวันพิจารณาคดีของศาล ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ตัวนายประกันเองจะต้องมอบตัวเองเป็นจำเลยแทน ต่อมาได้พัฒนาเป็นการอุทธรณ์เงินประกันแทน โดยในปี ค.ศ.1275 ได้มีการตรา Act of Westminster ขึ้นเพื่อกำหนดอำนาจของ Sheriff ในการให้ประกัน ซึ่งต่อมาได้โอนอำนาจในการให้ประกันไปยังผู้พิพากษาแห่งท้องถิ่น (Justice of the peace) ในปี ค.ศ.1327 และได้พัฒนามาโดยลำดับและมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการประกันตัวรวม 3 ฉบับ คือ The Petition of Right 1362 เป็นการจำกัดอำนาจพระมหากษัตริย์ในการสั่งขังบุคคลโดยไม่แสดงเหตุแห่งการสั่ง The Habeas Corpus Act 1679 เป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของคนสัญชาติอังกฤษซึ่งมีสิทธิได้รับการประกันตัวได้ทั้งก่อนและระหว่างการไต่สวนมูลฟ้อง, The Bill of Right 1688 เป็นกฎหมายจำกัดอำนาจพระมหากษัตริย์และศาลมิให้กำหนดหลักประกันในการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยสูงเกินสมควร²¹ และในปัจจุบันมีกฎหมายหลักที่ใช้ในการประกันตัวคือ The Magistrates Court Act 1952, The Bail Act 1976 และ The Magistrates' Court Act 1980²²

3.2 ความเป็นมาของการปล่อยชั่วคราวในประเทศไทย

สมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏหลักฐานในกฎหมายลักษณะตระลาการที่ให้อำนาจตระลาการผู้ได้รับอำนาจจากพระมหากษัตริย์ให้มีหน้าที่ตัดสินความมีอำนาจในการควบคุมกักขังคู่ความซึ่งหมายถึงทั้งโจทก์และจำเลยและมีอำนาจให้ปล่อยชั่วคราวด้วย ผู้ประกันจะเป็นตัวความเองหรือ บุคคลอื่นก็ได้ การประกันนั้นผู้ประกันต้องได้รับความยินยอมจากบุตรและภรรยาโดยการสลักหลังสัญญาค้ำประกันเพื่อใช้ในการบังคับเอาสินไหมพินัยจากบุตรและภรรยาของนายประกัน หากมีการผิดสัญญาเรียกว่าประกันแบบเทครัวเรือน²³

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการชำระสะสางกฎหมายเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้วจัดทำขึ้นใหม่เป็นหมวดหมู่เรียกว่าประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 หรือกฎหมายตราสามดวง ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการประกันตัวไว้ว่าให้ใช้กับคดีความทุกประเภทไม่ใช่เฉพาะแต่คดีอาญา โดยทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย จะต้องถูกจำขังไว้วันนอกจากจะหาผู้มาค้ำประกันเพื่อเป็นประกันในการนำตัวมาส่งศาล

²⁰ อุทัย หิรัญโต. (2535). พจนานุกรมศัพท์ทางกฎหมาย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิทยอักษร หน้า 81.

²¹ ชง ลีฟิงธรรม. (2522). “ความเป็นมาและทฤษฎีว่าด้วยการประกันตัวในประเทศอังกฤษและอเมริกา” วารสารอัยการ 2,20 (สิงหาคม) หน้า 77.

²² อาริพร กลั่นนุรักษ์ “การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข” หน้า 13.

²³ ร. แลงกาศ์. (2526). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2 กรุงเทพฯ ไทยวัฒนาพานิช หน้า 205.

ตามวัตถุประสงค์ที่จะให้ทั้งสองฝ่ายต้องมาแสดงตนต่อศาลทุกนัดและจะไม่หลบหนีเมื่อต้องถูกบังคับตามคำพิพากษา ซึ่งยังคงเป็นการประกันแบบเทครัวเรอคนที่ผู้ประกันและลูกเมียในครัวเรือนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแลหรือจ้างแทนผู้ที่ตนรับประกัน และการควบคุมนั้นจะคิดค่าใช้จ่ายจากผู้ที่ถูกควบคุม โดยที่ตระลาการเป็นผู้จัดการดูแล ดังนั้น หากคดีล่าช้าเสียเวลาที่ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง การให้ปล่อยชั่วคราวไปจึงเป็นการแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้ สิทธิเสรีภาพของบุคคลที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวจึงเท่ากับเป็นผลพลอยได้เท่านั้น²⁴

ต่อมาในสมัยรัชการที่ 5 ได้ทำการปรับปรุงและบัญญัติกฎหมายตามแบบตะวันตกขึ้น 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 ซึ่งร่างโดยอาศัยกฎหมายอังกฤษเป็นฐาน บัญญัติเรื่องการประกันตัวไว้ในมาตรา 6 และประกาศยกเลิกกฎหมายต่อท้ายพระราชบัญญัติ ร.ศ.117 ซึ่งได้ยกเลิกกฎหมายตราสามดวงเกี่ยวกับเรื่องประกันตัวไป จึงได้เกิดหลักเกี่ยวกับการประกันตัวใหม่ คือ การประกันตัวมิได้เฉพาะคดีอาญาเท่านั้น คดีแพ่งปกติไม่ต้องมีประกัน เว้นแต่เห็นว่าจำเลยไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือคิดจะหลบหนี ศาลก็อาจเรียกประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์สินได้ ยกเลิกการประกันแบบเทครัวเรอและกำหนดเป็นการทำหนังสือสัญญายอมเสียสินไหมพินัย (เงิน) แทน และการขอลอนสัญญาประกันทำได้โดยบอกกล่าวแก่ศาลที่ให้ประกัน²⁵

ต่อมามีการเสนอร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและทำการปรับปรุงหลายครั้ง โดยมีส่วนที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว คือ

ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เสนอโดย Mr. R/en/e A. Guyon ในปี พ.ศ.2452 ให้อำนาจศาลไต่สวนแห่งศาลโปริสภา มีอำนาจใช้ดุลพินิจให้ประกันตัวหรือไม่ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยกำหนดเป็นจำนวนเงินหรือหลักทรัพย์ตามที่กฎหมายกำหนด

ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เสนอโดย Mr.Delesstr/ee ในปี พ.ศ.2458 กำหนดให้การประกันทำได้ทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นศาล โดยผู้ต้องหาเท่านั้นที่มีสิทธิร้องขอประกันและกำหนดจำนวนเงิน หากผิดสัญญาประกันก็จะถูกริบเป็นของรัฐ

ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เสนอโดย Mr. R/en/e A. Guyon ในปี พ.ศ.2460 กำหนดขออำนาจการให้ประกันของพนักงานอัยการเฉพาะความผิดที่เกิดในเขตอำนาจของตน ผู้มีสิทธิร้องขอประกัน คือ ผู้ต้องหา จำเลย หรือบุคคลอื่นก็ได้ นายประกันต้องลงชื่อใน

²⁴สรุปย่อใจความจากวิทยานิพนธ์ของ สุขุมมาลย์ สุโขบล. (2527). การประกันตัวในชั้นสอบสวน : ศึกษาในแง่การใช้ดุลพินิจเจ้าพนักงานในทางปฏิบัติ วิเคราะห์ตามแนวทางสังคมศาสตร์ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 46-66.

²⁵ สรุปย่อใจความจาก “เรื่องเดียวกัน” หน้า 64-66.

สัญญาประกันและอาจใช้หลักทรัพย์แทนเงิน ซึ่งการกำหนดจำนวนเงินประกัน พนักงานอัยการและศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางจนเกิดเป็นปัญหาถกเถียงกันว่าควรมีขอบเขตหรือหลักเกณฑ์เพียงใด²⁶

การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 3 ในปี พ.ศ.2466 เกี่ยวกับเรื่องการปล่อยชั่วคราวบัญญัติไว้ในมาตรา 132-140 ปรับปรุงมาตรการปล่อยตัวโดยพลันสำหรับผู้บริสุทธิ์หรือผู้ที่ยังไม่มีความผิดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยให้อำนาจพนักงานอัยการในกรุงเทพมหานคร และพนักงานฝ่ายปกครองเพิ่มขึ้น การยื่นคำร้องต่อศาล กฎหมายกำหนดให้ศาลต้องพิจารณาสิ่งภายใน 2 วัน โดยจะพิจารณาการให้ประกันโดยการรับหลักประกันหรือนายประกันแทนการวางเงินก็ได้

ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 4 ในปี พ.ศ.2475 (แก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งจนเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน) ได้กำหนดอัตราโทษขั้นสูงเป็นหลักเกณฑ์ในการประกันประกอบข้อพิจารณาบางประการ เช่น ความหนักเบาแห่งข้อหาฯ บางฐานความผิดไม่อนุญาตให้ประกันในชั้นสอบสวน เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเจ้าพนักงานที่มีอำนาจ²⁷

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในแง่ของสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย การคุ้มครองพยาน การรักษาพยานหลักฐาน เพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งตามสิทธิขั้นพื้นฐานได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะสามารถพิสูจน์ได้ว่า เป็นผู้ที่กระทำความผิดจริง ซึ่งมาตรการหรือหลักประกันในเรื่องของการขอปล่อยชั่วคราวนั้น ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106-119 ทวิ โดยกฎหมายได้บัญญัติครอบคลุมตั้งแต่วิธีการขอปล่อยชั่วคราว ผู้มีสิทธิขอปล่อยชั่วคราว หลักทรัพย์ที่ใช้ในการขอปล่อยชั่วคราว ขั้นตอนในการขอปล่อยชั่วคราว ตลอดจน

²⁶ สรุปย่อใจความจากหนังสือเรื่องขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว , โดยมนต์ชัย ชนินทรลีลา. (2533). วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 33-34.

²⁷ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 37.

ความรับผิดชอบของผู้ประกันกรณีที่ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ไม่มาตามที่ศาลกำหนดนัดไว้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นการให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีของตน โดยไม่ต้องถูกคุมขังในระหว่างพิจารณา ทำให้เสียโอกาสที่จะหาพยานหลักฐานต่างๆ มาเพื่อต่อสู้คดีของตน ดังนั้น การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของการปล่อยชั่วคราวจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

4.1.1 ทฤษฎีพื้นฐาน

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น จำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาดูแลประโยชน์ส่วนรัฐ คือ ความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ เข้ามาดำเนินคดีอาญาเพื่อชี้ขาดเรื่องที่เกิดการกล่าวหากัน ซึ่งวิธีดำเนินคดีย่อมกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเฉพาะผู้ถูกกล่าวหาที่จะต้องถูกมาตรการบังคับในเรื่องการจับ การควบคุม การขัง โดยเหตุที่ต้องมีการออกหมายจับก็เพราะเกรงว่าบุคคลเหล่านั้นจะหลบหนี เนื่องจากผู้นั้นถูกสงสัยโดยเหตุอันควรและบุคคลนั้นเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเมื่อผู้นั้นไม่ได้ถูกควบคุมหรือขังอยู่ ไม่มาตามกำหนดนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร หรือหนีไป หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลบหนี เกรงว่าจะไปทำให้พยานหลักฐานยุ่งเหยิงเช่น ไปทำลายเปลี่ยนแปลงพยานหลักฐาน ใช้อิทธิพล หรือวิธีการอันมิชอบกระทำต่อผู้ร่วมกระทำความผิด พยานหรือบุคคลใดๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือเพราะเหตุเนื่องจากความร้ายแรงของความผิด ซึ่งพิจารณาจากอัตราโทษที่ถูกกล่าวหา²⁸

จากแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เห็นว่าการใช้อำนาจทางกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้สามารถสู้คดีได้อย่างเป็นธรรมด้วย เพราะกระบวนการพิจารณาคดีนั้น ส่งผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทั้งเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา โดยการจับกุม คุมขัง ตรวจค้นตัวและการลงโทษ

หลักในการดำเนินคดีอาญา

(1) จะต้องมีกระบวนการค้นหาความจริง ที่มีประสิทธิภาพเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างถูกต้อง วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาคือการค้นหาความจริงได้มากที่สุด การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะแสวงหาพยานหลักฐานจากตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ เช่น ลายนิ้วมือ ผม เล็บ ขน น้ำอสุจิ เป็นต้น

(2) ต้องเป็นกระบวนการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือประชาชนทั่วไป ไม่ให้ต้องเดือดร้อนหรือถูกกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

²⁸ คณิต ณ นคร. (2538). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ: นิติธรรม หน้า 130.

ของรัฐในการค้นหาความจริงนั้น (Fair Balance)²⁹ การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีจะต้องไม่กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยมีหลักประกันที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้เพื่อการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน

ในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นประเทศในระบบ Common Law หรือระบบในภาคพื้นยุโรป ต่างก็ยึดหลักการที่ว่าศาลจะต้องฟังพยานหลักฐานจนปราศจากข้อสงสัยอันควน (Beyond Reasonable Doubt) ว่าจำเลยกระทำความผิดจริง จึงจะลงโทษได้ จึงเกิดหลักในการดำเนินคดีที่ว่าให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย (The Presumption of Innocent) และหากเกิดข้อสงสัยก็ให้ใช้หลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (In Dubio Pro Reo)³⁰ โดยจากหลักการดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผลที่ตามมาคือ ในระหว่างที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิดจริง ผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงควรมีสิทธิที่จะได้เป็นอิสระ ไม่ต้องถูกควบคุมตัว โดยศาลจะยอมให้ปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดี เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีของตนได้อย่างเต็มที่ และยังเป็นหลักประกันความผิดพลาดในกระบวนการดำเนินคดีอันเกิดจากการควบคุมหรือขังไว้³¹

4.1.2 ทฤษฎีในทางนิติปรัชญา

แนวคิดของนักกฎหมายในเรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ก่อให้เกิดทฤษฎีทางกฎหมายขึ้น ซึ่งเป็นทฤษฎีในทางนิติปรัชญา ซึ่งมีอยู่ 2 ทฤษฎี คือ

1) แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (The Natural Law Theory) ซึ่งตามทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ มีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคลมาตั้งแต่สมัยกรีกและสมัยโรมัน สืบเนื่องมาจากประชาชนในสมัยนั้นถูกปกครองแบบกดขี่ข่มเหงโดยกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจปกครอง จึงทำให้เกิดแนวความคิดในการจำกัดอำนาจกษัตริย์และผู้มีอำนาจปกครองดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิต่างๆ ขึ้นมา ซึ่งสิทธิที่จะกล่าวถึง ก็คือ สิทธิธรรมชาติ (Natural Right) ซึ่งเกิดจากกฎหมาย

²⁹ ณรงค์ ใจหาญ. (2540). หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่ ปัจจุบัน และทศวรรษหน้า.(2540-2550), *บทบัญญัติ*, เล่ม 53 ตอน 2 (มิถุนายน) หน้า 64.

³⁰ ชัยวัฒน์ วงศ์วิเศษศาสตร์. (2534). “บทสันติภาพตามกฎหมายในคดีอาญา” *วารสารอัยการ* 14, 16 (กรกฎาคม) หน้า 3.

³¹ ทวีวัฒน์ ธาราจันทร์. (2540). “การชดใช้ค่าทดแทนโดยรัฐ เนื่องจากการคุมขังอันเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม”. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 39.

ธรรมชาติ (Natural Law)³² ซึ่งมีนักปราชญ์เห็นว่า มีที่มาต่างกันไป ไม่ว่าจะโดยธรรมชาติโดยตรง โดยพระเจ้า หรือ โดยมนุษย์เอง แต่ทั้งนี้ กฎหมายธรรมชาติจะมีลักษณะอย่างเดียวกันคือ ใช้ได้ทั่วยุคทุกสมัยไม่จำกัด เวลา สถานที่และออกกฎหมายใดๆ มาขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้³³ กฎหมายธรรมชาติจึงเป็นเหตุให้ผู้ปกครองรัฐไม่ให้ทำการเกินขอบเขตไปได้บ้าง จึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ซึ่งเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของรัฐและประชาชนทั้งหลายให้ประพฤติดุติปฏิบัติอยู่ในกรอบเดียวกัน หลักเกณฑ์ที่กล่าวถึง คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) ซึ่งเกิดขึ้นในปี ค.ศ.1984 โดยองค์การสหประชาชาติได้ประกาศรับรองสิทธิของมนุษย์ทุกรูปทุกนามในทุกสถานที่เช่นเดียวกับสิทธิธรรมชาติ และต่อมาได้จัดทำเป็นอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อให้มีผลใช้บังคับในบรรดาประเทศทั้งหลายซึ่งให้สัตยาบันแล้ว และถือเป็นเอกสารสำคัญที่รับรองเรื่องสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีอยู่ในกฎหมายธรรมชาติที่มีมาแต่โบราณแล้ว

แม้รัฐจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม แต่ก็ล้วนเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของมนุษย์ที่จะพยายามค้นหาหลักการ เพื่อใช้เป็นเหตุผลสนับสนุนความชอบธรรมในการมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคของมนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนและเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติฝ่ายบ้านเมืองหรือรัฐต้องบัญญัติกฎหมายอันชอบธรรมที่ไม่ขัดกับกฎหมายธรรมชาติมาเป็นฐานรองรับในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วย จึงจะนับได้ว่าเป็นหลักประกันในการป้องกันการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในรัฐได้อย่างแท้จริง³⁴

2) แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามทฤษฎีกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (The Positive Law Theory) ทฤษฎีฝ่ายบ้านเมือง เป็นทฤษฎีที่ถือเจตจำนงเป็นใหญ่ (Will Theory of Law) หรือถือว่ากฎหมาย คือ คำสั่ง (Command Theory of Law) ต่างจากทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ที่ถือเหตุผลเป็นใหญ่ (Rational Theory of Law) ทฤษฎีตามกฎหมายบ้านเมือง

³² Evan Luard The origins of international concern over human right,(New York : Fredrick A. Praeger, 1967),7 อ้างใน พ.ต.ต.หญิง รัตนา ชมรัตน์ “อำนาจรัฐในการควบคุมผู้ต้องหาศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

³³ สรุปย่อใจความจากหนังสือเรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป,หยุด แสงอุทัย (พิมพ์ครั้งที่ 12) หน้า 127-130.

³⁴ รัตนา ชมรัตน์. “อำนาจในการควบคุมผู้ต้องหา ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น”.หน้า 12.

จึงเป็นเรื่องของอำนาจ (Power)³⁵ รัฐ ซึ่งเกิดขึ้นมาแต่โบราณแล้ว แนวความคิดตามทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง ได้เข้ามามีบทบาทที่เด่นชัดปลายสมัยกลางที่ศาสนจักรเริ่มเสื่อมอำนาจลง บรรดารัฐต่างๆ เริ่มตั้งตัวเป็นอิสระ ไม่ต้องการอยู่ภายใต้อำนาจของศาสนจักรอีกต่อไป เนื่องจากถูกกดขี่ข่มเหงมานาน จึงได้มีนักปราชญ์ของฝ่ายอาณาจักรคิดหาหลักการมาสนับสนุนให้รัฐแยกตัวออกมาจากฝ่ายศาสนจักร โดยไม่ถือว่าเป็นความผิดหรือเป็นบาปอีกต่อไป เช่น สิทธิในการเสมอภาคกันตามกฎหมาย และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรม ถ้าถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาใดๆ³⁶ ซึ่งในปรัชญาสาครกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนได้กำหนดหลักสำคัญไว้ว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาพร้อมความมีอิสระ มีศักดิ์ศรีและสิทธิเท่าเทียมกัน บุคคลจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือลงโทษด้วยวิธีการอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติไม่ได้ และบุคคลจะถูกจับกักขังโดยพลการไม่ได้ และทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา มีสิทธิจะได้รับการสันนิษฐานได้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผยซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดีตามแนวความคิดของนักปราชญ์สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองต้องการให้รัฐเท่านั้นที่มีอำนาจธิปไตยสูงสุด และการแสดงออกซึ่งอำนาจดังกล่าวข้างต้นทำได้ด้วยการออกกฎหมายให้ราษฎรในรัฐต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามเพราะอำนาจธิปไตยของรัฐเป็นอำนาจที่สมบูรณ์และเด็ดขาด ผู้ใดจะฝ่าฝืนไม่ได้ หากมีการฝ่าฝืนอำนาจรัฐย่อมถือว่ามีความผิดและถูกลงโทษได้ สำนักความคิดนี้ไม่สนใจคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณธรรมและจริยธรรมกฎหมาย³⁷ แต่ถือว่ากฎหมายของรัฐที่ใช้บังคับเป็นกฎหมาย เป็นสิ่งที่สมบูรณ์ใช้ได้จริง โดยไม่ต้องพิจารณาว่า ขัดกับกฎหมายธรรมชาติหรือไม่ แท้ที่จริงแล้วนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองไม่สนใจว่ามีกฎหมายธรรมชาติอยู่จริงหรือไม่ และไม่สนใจว่ากฎหมายของรัฐที่บังคับใช้จะยุติธรรม ชอบธรรม และสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือไม่ เพราะวัตถุประสงค์ของสำนักความคิดทางกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองต้องการให้กฎหมายมีความแน่นอนตายตัว เพื่อจะได้เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของราษฎรให้ได้ว่าล่วงหน้าว่า ผลทางกฎหมายแห่งการประกอบกิจการของตนเป็นอย่างไร³⁸

³⁵ ปรีดี เกษมทรัพย์, นิติปรัชญา หน้า 231.

³⁶ พ.ต.ต. หลิง รัตนา ฆมรัตน์. "อำนาจในการควบคุมผู้ต้องหา ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น". หน้า 19.

³⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 14.

³⁸ วิษณุ เครืองาม.ปรัชญากฎหมายบ้านเมือง "บทบัณฑิตย์" เล่มที่ 34 ตอนที่ 2 : หน้า 432

2.1.3 ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Theory)

ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายมีแนวความคิดว่า กฎหมายจะมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้จะต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง ได้แก่ การบัญญัติกฎหมายให้มีเนื้อหาทันสมัยและรัดกุมไม่ขัดต่อพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ การให้ประชาชนเคารพกฎหมายและองค์กรที่ใช้กฎหมายจะต้องมีกลไกที่ดี

การบังคับใช้กฎหมายสารบัญญัติเป็นวิธีการที่นำกฎหมายมาใช้บังคับแก่ประชาชนในรัฐ โดยการทำให้วัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของกฎหมายมีสภาพบังคับ เพื่อสนองวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นๆ ส่วนกฎหมายวิธีสบัญญัติต่างๆ เป็นการบังคับใช้แก่คู่ความที่มีข้อพิพาทกันอยู่ในศาล รวมทั้งเจ้าพนักงานผู้รักษากฎหมายซึ่งเป็นผู้นำกฎหมายไปใช้บังคับ ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะประกอบด้วยเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และการที่จะทำให้อกฎหมายมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น กฎหมายนั้นๆ จะต้องมีสภาพบังคับที่ดีและแน่นอน กล่าวคือ ทำให้อกฎหมายที่เป็นกระดาษ กลายเป็นสิ่งที่ต้องเคารพและมีผลใช้ได้จริงจัง แต่เหตุที่กฎหมายไม่มีสภาพบังคับอาจเนื่องมาจากเนื้อหาของกฎหมายบกพร่องหรือหลักอะไรก็ตามนั้น ไม่มีประโยชน์ สภาพบังคับกฎหมายก็ไม่ได้ผลอย่างจริงจัง ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพไปด้วย

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย มีว่า ทำอย่างไรให้อกฎหมายที่ออกมานั้นมีผลกำลัง ศักดิ์สิทธิ์ และได้ผล ไม่ให้อกฎหมายนั้นเป็นเพียงกระดาษ แต่ให้อกฎหมายนั้นบังคับใช้ได้ อย่างจริงจัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัญหาทางนิติปรัชญา นักปรัชญากฎหมายมีความเห็นว่า วิธีที่จะทำให้อกฎหมายมีผลกำลัง ศักดิ์สิทธิ์และบังคับใช้ได้ผล คือ ทำให้อประชาชนเคารพกฎหมาย และมีแนวความคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองว่า วิธีการที่จะทำให้อประชาชนเคารพกฎหมายได้ ต้องให้คนรู้กฎหมาย เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งกฎหมายและมีความรู้สึกที่ไม่ขัดกับแนวความคิดพื้นฐานของประชาชนทั่วไป นอกจากวิธีการดังกล่าวแล้วยังมีแนวความคิดอื่นที่เป็นส่วนประกอบในการที่จะทำให้อบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การบัญญัติกฎหมายให้เหมาะสม มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด หน่วยงาน (องค์กร) มีกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่ดี และยังก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนผู้เคารพกฎหมายด้วย³⁹

4.2 แนวคิด ทฤษฎีในการบังคับคดีนายประกัน

การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นวิธีการดำเนินการเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง อันเป็นกระบวนการพิจารณาซึ่งดำเนินการภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษา

³⁹ อุทิศ สุภาพ. (2534). มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 31.

หรือคำสั่งชี้ขาดคดีแล้ว ซึ่งเป็นวิธีดำเนินการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ในกรณีที่ผู้แพ้คดีหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยดี ทั้งนี้ เพื่อให้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นผลให้ผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับสิทธิอันเกิดจาก คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ผู้ที่มีอำนาจขอให้บังคับคดีตามที่กฎหมายกำหนดไว้คือ คู่ความหรือบุคคล ซึ่งฝ่ายชนะคดี ซึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา” ซึ่งผู้ชนะคดีอาจเป็นฝ่ายใดก็ได้ ต้องพิจารณาจากคำ พิพากษาหรือคำสั่งของศาล ฉะนั้น ผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงอาจเป็นบุคคลดังต่อไปนี้

1) โจทก์ เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะ โจทก์มีสิทธิบังคับคดีแก่จำเลยตามคำ พิพากษาได้

2) จำเลย เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ ให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลย จำเลยมีสิทธิบังคับคดีให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมได้

ขั้นตอนในการขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา ขั้นแรกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้อง ขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 ขั้นที่สองต้อง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 276 และขั้นที่สาม ต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278

สัญญาประกันทางอาญากับสัญญาประกันทางแพ่ง⁴⁰

สัญญาประกันทางอาญากับสัญญาประกันทางแพ่งมีข้อแตกต่างกันดังนี้

1) สัญญาประกันทางอาญาเป็นการไถ่เสรีภาพชั่วคราวจากการถูกควบคุมหรือขัง โดยอำนาจของรัฐ เพื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้รับเสรีภาพชั่วคราวในคดีที่เขาถูกกล่าวหาหรือถูก ฟ้องนั้นยังไม่ถึงที่สุด แต่สัญญาประกันทางแพ่ง เป็นการค้ำประกันหนี้ของลูกหนี้ รับรองแก่เจ้าหนี้ ว่าจะชำระหนี้แทนลูกหนี้หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

2) สัญญาประกันทางอาญา กฎหมายกำหนดแบบไว้ในมาตรา 112 ให้ทำเป็นสัญญา ประกันโดยให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันนั้น และมีพนักงาน สอบสวนหรืออัยการหรือผู้พิพากษาลงนามเป็นคู่สัญญาฝ่ายรัฐ แต่สัญญาประกันทางแพ่งไม่ต้องการ แบบ กฎหมายต้องการเพียงให้มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันก็พอ ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 68

3) ผลของสัญญาประกันทางอาญามีว่า ผู้ประกันหรือผู้ถูกปล่อยชั่วคราวจะต้อง ปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานศาลหรือศาล ถ้าผิดนัดต้องจ่ายเงินตามจำนวนที่ระบุไว้

⁴⁰ สรุปใจความ โดยย่อจากหนังสือเรื่อง นายประกัน.สมพร พรหมหิตาธร. (2541). หน้า 67-68.

ในสัญญาประกัน หรือตามที่เจ้าพนักงานหรือศาลเห็นสมควร แต่สัญญาประกันทางแพ่งจะขึ้นอยู่กับลูกหนี้ผิดนัด เพราะผู้ค้ำประกันต้องใช้หนี้แทนเมื่อลูกหนี้ผิดนัดต่อเจ้าหนี้

4) สัญญาประกันทางอาญา เป็นสัญญาชั้นหนึ่ง แต่สัญญาประกันทางแพ่ง เป็นสัญญาอุปกรณ์ของหนี้ประธาน

5) สัญญาประกันอาญาบอกเลิกไม่ได้ ได้แต่ขอถอนสัญญาหรือขอถอนหลักประกัน โดยมอบตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อเจ้าพนักงานหรือศาลด้วย แต่สัญญาประกันทางแพ่งบอกเลิกได้เพื่อคราวอันเป็นหนี้ในอนาคต หรือถ้าเจ้าหนี้ยินยอมก็เลิกได้ตามหลักสัญญาธรรมดา

6) สัญญาประกันทางอาญามีลักษณะเป็นสัญญาระหว่างรัฐกับเอกชน โดยมีพนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาลเป็นคู่สัญญาในนามของรัฐ เมื่อผิดสัญญาประกัน พนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาลบังคับตามสัญญาประกันได้ ส่วนสัญญาประกันทางแพ่ง เป็นสัญญาระหว่างเอกชนกับเอกชน

7) สัญญาประกันทางอาญา เป็นสัญญาเฉพาะตัวผู้ประกัน เมื่อผู้ประกันตายโดยยังไม่มีการผิดสัญญาประกัน สัญญานั้นย่อมระงับ แต่ถ้าผิดสัญญาประกันและถูกศาลตั้งปรับตามสัญญาประกันแล้ว ผู้ประกันจึงตายก่อนชำระหนี้ค่าปรับ หนี้นั้นก็เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทผู้ตายเหมือนสัญญาประกันในคดีแพ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2438/2522)

5. กระบวนการบังคับคดี

5.1 คำจำกัดความที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี

คำบังคับ คือ คำสั่งของศาลที่สั่งบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษา ซึ่งจะต้องกำหนดถึงวิธีปฏิบัติ และกำหนดระยะเวลา อีกทั้งเงื่อนไขต่างๆ เท่าที่จำเป็นกับกำหนดวิธีการบังคับ ถ้าผู้ต้องคำบังคับไม่ปฏิบัติตามแล้ว ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์และจำขัง

หมายบังคับคดี คือ คำสั่งศาลที่ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีได้แก่ เจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าศาลให้เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีการยึดทรัพย์ อาศัยทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อเอาทรัพย์มาขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้ตามคำพิพากษา

การยึดทรัพย์ คือ การเอาทรัพย์ซึ่งอยู่ที่ลูกหนี้และเป็นของลูกหนี้ มาอยู่ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี

การอายัดทรัพย์ คือ ทรัพย์สินหรือสิทธิของลูกหนี้ ซึ่งอยู่ที่บุคคลภายนอกหรือบุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนให้ลูกหนี้ เพื่อชำระหนี้แก่ลูกหนี้ภายหลังคำพิพากษาโดย

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งให้บุคคลภายนอกมิให้ทำการ โอนทรัพย์สินหรือส่งมอบทรัพย์สินให้บุคคลอื่น

5.2 การบังคับคดีจะเกิดขึ้นได้เป็นกรณีอย่างไรอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ

1) เมื่อศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้ว ฝ่ายที่แพ้คดีไม่ได้รับการทูลเกล้าการบังคับคดีในระหว่างการพิจารณาของศาลสูง

2) คดีที่ถึงที่สุด โดยฝ่ายที่แพ้คดีไม่ได้ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปแล้วสำหรับการพิจารณาคดีถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ก็จะต้องพิจารณาพินกำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วหรือไม่ ถ้าพินกำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะอุทธรณ์แล้วไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกา ก็ถือว่าคดีถึงที่สุดสิทธิเรียกร้องตามคำพิพากษา กำหนดเวลาในการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้น เจ้าหนี้ คือผู้ชนะคดีจะต้องร้องขอให้ศาลบังคับคดีภายในกำหนด 10 ปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดการดำเนินการบังคับคดีในการดำเนินการทางศาล ภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการขอให้ศาลออกหมายแจ้งคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยทราบคำพิพากษภายใน 30 วัน และเมื่อครบกำหนดเวลาในการออกหมายแจ้งคำบังคับแล้ว ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องดำเนินการขอให้ศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่ออายัดทรัพย์สินหรือยึดทรัพย์สินของจำเลยเพื่อขายทอดตลาดต่อไป

สำหรับในคดีที่มีการตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ในศาล เช่น จำเลยยอมชดใช้เงินให้โจทก์เป็นรายเดือน และศาลได้พิจารณาให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ต่อมาภายหลังถ้ามิได้มีการปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว โดยจำเลยไม่ชดใช้เงินให้โจทก์ ฝ่ายที่ได้รับประโยชน์จากสัญญาประนีประนอมยอมความ ก็สามารถที่จะร้องขอต่อศาลให้ศาลบังคับคดีได้เลยโดยไม่ต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับอีกในวันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล หากมีบุคคลเข้าเป็นผู้ค้ำประกันในศาล โดยทำหนังสือประกันหรือโดยวิธีอื่นๆ เพื่อการชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลย่อมใช้บังคับแก่การประกันนั้นได้โดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้ำประกันขึ้นใหม่

การบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวาง และออกใบรับให้ และมีอำนาจยึดหรืออายัดและยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินออกขายทอดตลาด

การงดการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะงดการบังคับคดีไว้ก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งเป็นหนังสือไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าตกลงงดการบังคับคดีไว้ ชั่วระยะที่กำหนดไว้หรือภายในเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งภายใต้การบังคับของอายุความบังคับคดี

ในกรณีที่มีการทำสัญญาตกลงกันระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ชำระหนี้เป็นอย่างอื่น เช่น ให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นรายเดือนโดยไม่ต้องยึดทรัพย์สินขายทอดตลาด สัญญาตกลงกันนั้นมีผลใช้ได้ระหว่างกันโดยไม่มีผลกระทบต่อการบังคับคดี แม้จะไม่ได้แจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบก็ตาม และ ต่อมาภายหลังปรากฏว่าลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามที่ได้ตกลงไว้ การบังคับคดีก็ยังมีผลอยู่ เพียงแต่ให้เจ้าหนี้แจ้งไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ดำเนินการบังคับคดีกับลูกหนี้ได้อีก โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่

5.3 ขั้นตอนการบังคับคดี⁴¹

5.3.1 ออกคำบังคับ

เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว หากจำเลยยังไม่ทราบคำพิพากษา ให้ร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลออกคำบังคับเพื่อให้จำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษาและส่งคำบังคับให้แก่จำเลย

5.3.2 ร้องขอให้ออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อจำเลยได้ทราบคำบังคับแล้ว แต่จำเลยไม่ปฏิบัติตามคำบังคับ โจทก์จะต้องดำเนินการออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินของจำเลย

5.3.3 นำส่งหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการบังคับคดีกับจำเลย โดยเมื่อหมายบังคับคดีถูกส่งไปยังกรมบังคับคดี โจทก์มีหน้าที่จะต้องไปตั้งเรื่องต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดีแบ่งเป็น การยึดและการอายัด

- 1) การยึด ได้แก่ ยึดที่ดิน, บ้าน, อาคาร, รถยนต์, หุ่น, สิ่งหามทรัพย์ เป็นต้น
- 2) การอายัด ได้แก่ อายัดเงินฝากธนาคาร, เงินเดือน (กรณีเอกชน, รัฐวิสาหกิจ)

สิทธิเรียกร้องจากบุคคลภายนอก

5.3.4 การยึดทรัพย์อสังหาริมทรัพย์

โจทก์จะนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สินของจำเลยในกรณีที่เป็นอสังหาริมทรัพย์โดยจะต้องส่งหลักฐานเพิ่มเติมในวันยึด คือ

- 1) สำเนาทะเบียนบ้านของจำเลย หรือหนังสือรับรองนิติบุคคล ซึ่งจะต้องรับรองไว้ไม่เกิน 1 เดือน
- 2) แผนที่การเดินทางไปยังที่ตั้งของทรัพย์ที่ยึด
- 3) ภาพถ่ายปัจจุบันของทรัพย์ที่ยึด
- 4) ราคาประเมินที่ดิน, ห้องชุด ที่เจ้าพนักงานรับรอง
- 5) ค่าธรรมเนียมการขายทอดตลาด 2,000 บาท

⁴¹ สรุปใจความ โดยย่อจากหนังสือเรื่อง. (2558). “คู่มือการคิดต่อราชการ”กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 1) : (พฤษภาคม). หน้า 11-12.

6) รายชื่อเจ้าของที่ดินข้างเดียว 4 ทิศ

ในกรณีทรัพย์สินอยู่ในเขตอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีกรุงเทพมหานคร การยึดทรัพย์ใช้เวลา 1 วันทำการ แต่ถ้าทรัพย์สินอยู่ในเขตต่างจังหวัดจะต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีออกหนังสือบังคับคดีแทนไปยังเขตอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีในจังหวัดนั้นๆ โดยจะต้องไม่ตั้งเรื่องใหม่ เสียค่าธรรมเนียม 600 บาท แล้วจึงนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์สิน

5.3.5 กระบวนการหลังจากยึดอสังหาริมทรัพย์⁴²

- 1) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหนังสืออาัยด์ไปยังสำนักงานที่ดิน
- 2) ส่งหมายแจ้งจำเลย
- 3) ส่งหมายสอบถามราคาประเมินไปยังสำนักงานประเมินทรัพย์สินกลาง
- 4) ส่งหมายแจ้งผู้รับจ้างนองเพื่อให้ส่งโฉนดมาใช้ในการขายทอดตลาด
- 5) ขออนุญาตศาลเพื่อขายทอดตลาด
- 6) พิมพ์หมายประกาศขายทอดตลาด
- 7) ขายทอดตลาด โดยขั้นตอนนี้ใช้เวลาประมาณ 6 เดือน

5.3.6 การขายทอดตลาดทรัพย์สิน

ในการขายทอดตลาดทรัพย์สิน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะส่งหมายแจ้งให้โจทก์, จำเลย, ผู้รับจ้างนอง ได้ทราบรายละเอียดของทรัพย์สินที่จะขายในวันขายทอดตลาด นอกจากนี้ยังแจ้งสมาชิกวารสารการขายทอดตลาดให้ทราบด้วย แต่ก็ยังอยู่ในวงจำกัด หากผู้สนใจยังไม่มีข้อมูลเพียงพอจะต้องค้นหาเองจากกรมบังคับคดี และจะต้องประกาศโฆษณาเอง รวมถึงเสียค่าใช้จ่ายเองในการลงโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาประมูลซื้อ เนื่องจากการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดีเป็นเพียงกระบวนการจำหน่ายทรัพย์สินตามกฎหมาย ไม่ใช่วิธีการทางการตลาดหรือธุรกิจ นอกจากนี้ ทรัพย์สินที่ยึดมาส่วนใหญ่มีภาระติดพัน เช่น มีการจดทะเบียนจำนองและค้ำชำระเงินต้นและดอกเบี้ย อีกทั้งผู้เข้าประมูลจะต้องวางเงินมัดจำร้อยละ 25 ของราคาซื้อ และทำสัญญาซื้อขายโดยมีเงื่อนไขในการชำระราคา ส่วนที่เหลือผู้ซื้อจะต้องชำระภายใน 15 วัน นับแต่วันซื้อทรัพย์สิน ดังนั้นผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดจึงมีจำนวนไม่มากในวันขายทอดตลาด โจทก์จึงต้องหาผู้ซื้อให้ได้ก่อนวันขายทอดตลาด ซึ่งการขายทอดตลาดมีกำหนด 2 ครั้ง ห่างกันครั้งละ 1 เดือนในกรณีเมื่อถึงกำหนดวันขายทอดตลาดหากไม่มีผู้มาประมูลทรัพย์สิน การขายทอดตลาดจะถูกเลื่อนออกไปขายในครั้งที่ 2 และหากครั้งที่สองยังขายไม่ได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะถามความประสงค์ว่าจะดำเนินการขายทอดตลาดต่อไปหรือไม่ หากยังคงประสงค์จะดำเนินการ

⁴² สรุปใจความ โดยย่อจากหนังสือเรื่อง. (2558). “คู่มือการติดต่อราชการ” กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 1) : (พฤษภาคม). หน้า 12-20.

ต่อไป ต้องวางเงินค่าธรรมเนียมการขายทอดตลาดจำนวน 2,000 บาท ส่วนวันนัดขายครั้งต่อไป เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีหมายแจ้งให้ทราบในภายหลัง หากโจทก์ประสงค์จะระงับการขายไว้ก่อน หรือขอเวลาหาผู้ซื้อ หรือลงโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ โจทก์สามารถยื่นคำแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ โดยมีระยะเวลาตั้งแต่ 3-6 เดือนหรือ 1 ปีก็ได้ เมื่อครบกำหนดแล้วให้โจทก์แถลงความประสงค์ใหม่อีกครั้งหนึ่งว่าจะขายทอดตลาดต่อไป หรือจะงดการบังคับคดีไว้ก่อนการบังคับคดี โจทก์มีสิทธิที่จะบังคับคดีจำเลยได้ 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ส่วนกระบวนการขายทอดตลาดจะขายหลังจาก 10 ปีก็ไม่เป็นไร เพราะเป็นเพียงวิธีการเท่านั้น อย่างไรก็ตามระยะเวลาอันยาวนานเมื่อจำเลยไม่มีทรัพย์สินอื่นใดอีกต่อไปแล้ว โจทก์อาจจะไม่ต้องการให้มีคดีเป็นภาระต่อโจทก์ จึงยังมีกระบวนการที่จะสามารถดำเนินการได้คือ การถอนการบังคับคดี

5.3.7 การถอนการบังคับคดี

มาตรา 295 และ 295 ทวิ บัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการบังคับคดีในกรณีต่อไปนี้

1) ลูกหนี้ตามคำพิพากษาวางเงินหรือหาประกัน มาตรา 295 (1) เจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการบังคับคดี หรือถอน โดยคำสั่งศาลแล้วแต่กรณี เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้วางเงินต่อศาลหรือต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เป็นจำนวนพอชำระหนี้ตามคำพิพากษา พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมแห่งคดีหรือค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีหรือหาประกันมาให้จนเป็นที่พอใจของศาล สำหรับจำนวนเงินที่จะต้องชำระ เพราะความมุ่งหมายในการบังคับคดีก็เพื่อบังคับเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาวางจนครบถ้วนหรือหาประกันมาจนเป็นที่พอใจของศาลและเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว การดำเนินการบังคับคดีต่อไปก็หมดความจำเป็น

2) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสละสิทธิในการบังคับคดี มาตรา 295 (2) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นหนังสือว่าตนสละสิทธิในการบังคับคดี เพราะการบังคับคดีเป็นเรื่องของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หากไม่ประสงค์จะบังคับคดีก็เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

3) คำพิพากษาถูกกลับหรือหมายบังคับคดีถูกยกเลิก มาตรา 295 (3) ถ้าคำพิพากษาในระหว่างบังคับคดีได้ถูกกลับในชั้นที่สุด หรือหมายบังคับคดีได้ถูกยกเลิกเสีย เมื่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีได้ส่งคำสั่งให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี แต่คำพิพากษาในระหว่างบังคับคดีนั้นได้ถูกกลับเพียงบางส่วน การบังคับคดีอาจดำเนินอยู่ต่อไปจนกว่าเงินที่รวบรวมได้นั้นจะพอชำระแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

4) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดี มาตรา 295 ทวิ บัญญัติว่า “ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในระยะเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ศาลสั่งถอนการบังคับคดีนั้นเสีย” มาตรา 295 ทวิ เป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ เหตุที่ต้องบัญญัติเช่นนี้ เนื่องจากเดิมในกรณีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ดำเนินการบังคับคดีภายในระยะเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด ไม่มีบทบัญญัติให้ถอนการบังคับคดี แม้กรณีเช่นนี้จะเข้าหลักเกณฑ์การงดการบังคับคดีตามมาตรา 292 แต่การงดการบังคับคดีไม่ทำให้เรื่องเสร็จสิ้นไป และจะถอนการบังคับคดีตามมาตรา 295 ก็ไม่ได้ การบังคับคดีจึงตกค้างอยู่ เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่สามารถปิดตำนานการบังคับคดีได้ มาตรา 295 ทวิ จึงเป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขอให้ศาลสั่งถอนการบังคับคดี ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพิกเฉยไม่ดำเนินการบังคับคดี

5.4 บทบาทของเจ้าพนักงานบังคับคดี⁴³

1) บทบาทในฐานะผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ในการรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวาง

2) บทบาทในฐานะเสมือนเป็นเจ้าพนักงานศาล ในการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดี ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278

5.5 อำนาจหน้าที่โดยทั่วไปของเจ้าพนักงานบังคับคดี⁴⁴

อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจากบทวิเคราะห์ศัพท์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1(14) อำนาจหน้าที่ต่างๆ ไปของเจ้าพนักงานบังคับคดี มีอยู่ 2 ประการ คือ

1) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 เป็นวิธีการคุ้มครองสิทธิของโจทก์ในเวลาใดๆ ก่อนพิพากษาเพื่อขอศาลให้มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่พิพาทหรือทรัพย์สินของจำเลยทั้งหมดหรือบางส่วนไว้ก่อนพิพากษา หรือขอศาลห้ามชั่วคราวไม่ให้จำเลยกระทำซ้ำหรือกระทำต่อไป ซึ่งการละเมิดหรือการผิดสัญญาหรือการกระทำที่ถูกร้องนั้น โดยศาลจะออกหมายบังคับคดีชั่วคราวเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีไปดำเนินการตามคำสั่งของศาลทันที

2) อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับคดีอันเป็นการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายใดแพ้คดี

⁴³ คู่มือการติดต่อราชการ. (2558). กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 1): (พฤษภาคม).

⁴⁴ อ้างแล้ว หน้า 29.

และให้ฝ่ายแพคคี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ปฏิบัติการชำระหนี้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งตามฟ้อง เช่น ให้ชำระหนี้เป็นเงินจำนวนหนึ่ง ให้ส่งมอบทรัพย์สิน ให้โอนทรัพย์สินตามสัญญาฯ หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบถึงคำบังคับและครบกำหนดระยะเวลาตามคำบังคับแล้ว และเป็นกรณีที่ต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยบังคับชำระหนี้เอาจากบรรดาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ฝ่ายที่ชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้ศาลออก“หมายบังคับคดี” ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป หรือหากการชำระหนี้ตามคำพิพากษานั้น เป็นการส่งมอบทรัพย์สิน กระทำการ งดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือขับไล่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ศาลจะออกหมายบังคับคดีได้โดยกำหนดเงื่อนไขแห่งการบังคับคดีลงในหมายนั้น และกำหนดการบังคับคดีเพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่องให้ทำได้โดยทางศาลหรือโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี (ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 276 วรรคท้าย) สำหรับคดีฟ้องขับไล่ ปัจจุบันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 ทวิ ถึงมาตรา 296 สัตต บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยตรงแล้ว ซึ่งจะได้กล่าวในเรื่องการบังคับคดีฟ้องขับไล่ต่อไป เมื่อศาลออกหมายยึดทรัพย์สินชั่วคราวหรือหมายบังคับคดี ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการดังกล่าวแล้ว ศาลจะส่งหมายนั้นมายังเจ้าพนักงานบังคับคดี เว้นแต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะรับหมายนั้นมาส่งเอง (ตามป.วิ.พ. มาตรา 276 วรรค 1) ส่วนลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น จะมีการส่งหมายบังคับคดีให้ทราบต่อเมื่อศาลมีคำสั่งให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้จัดการส่ง ถ้ามิได้มีการส่งหมายดังกล่าวแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องแสดงหมายนั้นต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินที่ยึดซึ่งพบขณะทำการยึด (ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 276 วรรค 1) นับแต่วันที่ได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือถ้าหมายนั้นมิได้ส่งนับแต่ออกหมายนั้นเป็นต้นไป เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางและออกใบรับให้กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดและยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด ทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการนั้น และดำเนินวิธีการบังคับทั่วไปตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดี (ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 278)⁴⁵

⁴⁵ สรุปใจความ โดยย่อจากหนังสือเรื่อง. (2558). “คู่มือการคิดต่อราชการ”กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 1): (พฤษภาคม) หน้า 11-46.

5.6 หลักในการบังคับคดี

5.6.1 ข้อพิจารณาเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการขอให้บังคับคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติเรื่องการบังคับคดีผู้ประกันไว้โดยตรง จึงต้องนำการบังคับคดีโดยทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ตามที่มาตรา 15⁴⁶ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใดที่ประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้”

คำพิพากษาฎีกาที่ 3798/2533 เมื่อศาลสั่งปรับผู้ประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติเวลาในการบังคับคดีนายประกันและไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ต้องนำมาตรา 271 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับซึ่งจะขอบังคับคดีได้ภายใน 10 ปี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271⁴⁷ บัญญัติไว้ว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ(เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยอาศัยตามลำดับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการกำหนดให้เจ้าหนี้ต้องร้องขอให้บังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งหมายถึงคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดและแยกเป็นรายเฉพาะจำเลยแต่ละคนว่าคนใดคดีถึงที่สุดเมื่อใด ซึ่งเป็นไปตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4741/2539 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ที่กำหนดให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ย่อมมีความหมายว่า จำต้องดำเนินการเพื่อบังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดเป็นต้นไป เมื่อจำเลยที่ 1 อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นที่พิพากษาให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบร่วมกับจำเลยอื่น แต่จำเลยที่ 1 ทั้งอุทธรณ์เพราะมิได้ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่โจทก์ภายในเวลาที่ศาลชั้นต้นกำหนดและศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีสำหรับจำเลยที่ 1 ออกจากสารบบความ โดยศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้

⁴⁶ สมพร พรหมหิตาธร. (2541). นายประกัน. หน้า 73.

⁴⁷ สรุปลิงความโดยย่อจาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ฉบับอ้างอิง. วรรณชัย บุญบำรุง และคณะ. (2551). หน้า 711-719.

คู่ความฟังเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2529 จึงถือว่าคดีโจทก์สำหรับจำเลยที่ 1 ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในวันดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140 วรรคท้ายและมาตรา 147 วรรคสองหาใช่ถึงที่สุดในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2527 อันเป็นวันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาไม่ ดังนั้น การที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำแถลงต่อศาลขอให้ออกคำสั่งบังคับแก่จำเลยที่ 1 เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2537 และต่อมา เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2537 ยื่นคำขอให้ออกหมายบังคับคดี ถือได้ว่าโจทก์ได้ร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7190/2538 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มิได้กล่าวโดยชัดแจ้งว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาของศาลใด แต่เมื่อมีการอุทธรณ์หรือฎีกา ผลของคำพิพากษาอาจเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้แล้วแต่กรณี กรณีที่มีการฎีการะยะเวลาการบังคับคดีก็ต้องนับจากวันที่ได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกา แม้ในชั้นฎีกาจำเลยไม่ได้ขอทุเลาการบังคับคดีและโจทก์มีสิทธิขอบังคับคดีได้ก็เป็นคนละเรื่องกับกำหนดเวลาในการบังคับคดี

กำหนดเวลาในการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เป็นเรื่องระยะเวลาที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดเวลา 10 ปี⁴⁸ ตามมาตรา 271 นี้ เป็นกำหนดเวลาในการบังคับคดี ไม่ใช่อายุความ จึงไม่ตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติเรื่องอายุความ ไม้อาจนำเรื่องการเริ่มนับอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/12 มาใช้บังคับได้ เช่น กรณีที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องมรดก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 455/2512 ที่ดินมรดกเป็นทรัพย์ที่ผู้ตายจะต้องโอนขายให้แก่ผู้ซื้อตามคำพิพากษาจากกองมรดก ไม่ใช่กรณีเป็นการฟ้องร้องคดีมรดกที่มีอายุความ 1 ปี แต่เป็นการดำเนินการบังคับคดีตามมาตรา 271 ซึ่งมีสิทธิทำได้ภายใน 10 ปี ในกรณีที่หนี้ตามคำพิพากษามีกำหนดผ่อนชำระเป็นงวด กำหนดเวลา 10 ปีต้องนับของหนี้แต่ละงวด โดยเริ่มนับเมื่อหนึ่งงวดนั้นๆ อาจร้องขอให้บังคับคดีได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2900/2543 กำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีสบัญญัติ มิใช่เรื่องอายุความแห่งสิทธิเรียกร้องอันจะใช้บังคับแห่งบทบัญญัติว่าด้วยอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ จึงไม่อาจนำบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้บังคับแก่คดีนี้ได้ เมื่อหนี้ที่ค้างชำระ โจทก์มิได้ดำเนินการบังคับคดีเสีย

⁴⁸ สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2545). การบังคับคดีแพ่งว่าด้วยหลักและปัญหาในทางปฏิบัติ. หน้า 2.

ภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา โจทก์ย่อมหมดสิทธิจะบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสอง โจทก์จึงมีอำนาจนำหน้าที่พ้นกำหนดเวลาบังคับคดีมาฟ้องจำเลยทั้งสองให้ล้มละลายได้ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6382/2531 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการบังคับตามขั้นตอนให้ครบถ้วนภายในกำหนดเวลาสิบปี คือ ต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีก่อน ขั้นตอนต่อไปต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ ว่า ศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว จากนั้นต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้ามีลูกหนี้หลายคน ต้องระบุว่า ต้องการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้คนใด บทบัญญัตินี้ไม่ได้หมายความว่า โจทก์เพียงแต่ขอหมายบังคับคดีภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว โจทก์จะดำเนินการบังคับอย่างไรต่อไปเมื่อพ้นกำหนดเวลาสิบปีแล้วก็ได้ ซึ่งเป็นผลให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาถูกบังคับคดีโดยไม่มีกำหนดเวลา เมื่อโจทก์ร้องขอให้ออกหมายบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสองภายในกำหนดเวลาดังกล่าวและนำยึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 โดยมีได้บังคับคดีแก่จำเลยที่ 2 เป็นครั้งแรกเมื่อพ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษา โจทก์จึงหมดสิทธิที่จะบังคับคดีแก่จำเลยที่ 2

5.6.2 ระยะเวลาในการบังคับคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติไว้ว่า⁴⁹ “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา)มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา)ชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น”

ดังนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงต้องดำเนินการบังคับคดีให้แล้วเสร็จภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6053/2550

ผู้ร้องเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของการบังคับคดีตามกฎหมายให้ครบถ้วนภายในกำหนด 10 ปี การที่ผู้ร้องนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 เป็นเพียงขั้นตอนการบังคับคดี ไม่ทำให้ระยะเวลาบังคับคดีตาม ป.วิ.พ. มาตรา 271 ขยายออกไป

⁴⁹ คณะวิชาการ. (2556). The Justice Group. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271. หน้า 221.

ผู้ร้องได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินของจำเลยที่ 1 แต่เป็นการยึดซ้ำจึงไม่มีผลเป็นการยึดตามกฎหมาย เมื่อผู้ร้องมิได้ดำเนินการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินอื่นของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจนเกินกำหนด 10 ปี นับแต่วันที่ศาลจังหวัดกำแพงเพชรมีคำพิพากษา ผู้ร้องย่อมสิ้นสิทธิที่จะบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 ผู้ร้องไม่มีสิทธิที่จะร้องขอเฉลี่ยทรัพย์จากทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 ในคดีนี้ เพราะการขอเฉลี่ยทรัพย์เป็นการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยที่ 1 อย่างหนึ่งเช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10078/2551

โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยทั้งห้าร่วมกันรับผิดชอบ โจทก์โดยชำระหนี้ตามสัญญา กู้เบิกเงิน เกินบัญชี สัญญากู้ยืมเงิน สัญญาค้ำประกัน และ โจทก์ประสงค์บังคับจำนองเอาแก่ที่ดินตามฟ้อง อันเป็นการกล่าวอ้างว่าจำเลยทั้งห้าไม่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะลูกหนี้แห่ง สิทธิเรียกร้องชำระหนี้ตามสัญญาดังกล่าว เป็นการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ และเป็นคดีมีข้อพิพาท ดังนี้ เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งห้าเป็นคดีเข้าสู่ศาล ศาลย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นกฎหมาย วิธีสบัญญัติในการที่จะวินิจฉัยและพิพากษาคดี โดยหากวินิจฉัยว่าจำเลยทั้งห้าเป็นฝ่ายผิดสัญญาต้องรับผิดชอบโจทก์ตามกฎหมาย สารบัญญัติ ก็ย่อมพิพากษาให้จำเลยทั้งห้าร่วมกันชำระหนี้ตามฟ้องให้แก่โจทก์ตามสิทธิ เรียกร้องที่โจทก์มีต่อจำเลยทั้งห้าในทางแพ่ง สำหรับคดีนี้ เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งห้าร่วมกันชำระหนี้พร้อมดอกเบี้ยให้แก่ โจทก์ รวมทั้งให้โจทก์มีสิทธิบังคับจำนองเอาแก่ที่ดินตามฟ้องในฐานะเจ้าหนี้จำนอง ผู้ทรงทรัพย์สินจำนองเหนือที่ดินตามฟ้องตามกฎหมายสารบัญญัติด้วย ความรับผิดชอบดังกล่าวของจำเลยทั้งห้าก็คือ หนี้ตามคำพิพากษา หากจำเลยทั้งห้าในฐานะลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้หรือชำระไม่ครบ โจทก์ในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ย่อมมีสิทธิบังคับคดี และในกรณีหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนี้เงิน การบังคับคดีย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มาตรา 278 และมาตรา 282 คือการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยทั้งห้าหรือบุคคลภายนอกซึ่งเป็นลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องของจำเลยทั้งห้า เพื่อนำออกขายทอดตลาดและนำเงินที่ได้มาชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่โจทก์ อันเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่กฎหมายให้สิทธิแก่โจทก์โดยสืบเนื่องจากผลแห่งคำพิพากษา และไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ศาลจำต้องระบุนิติสิทธิในการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยทั้งห้าไว้ในคำพิพากษาดังนี้ เมื่อศาลชั้นต้นได้พิพากษาให้โจทก์ชนะคดีเต็มตามฟ้อง และโจทก์ก็ได้มีคำขอให้ยึดทรัพย์สินของจำเลยทั้งห้า การที่คำพิพากษามีได้ระบุให้โจทก์ยึดทรัพย์สินอื่นของจำเลยทั้งห้าออกขายทอดตลาดอันเป็นขั้นตอนในการบังคับคดี จึงหาเป็นเหตุให้โจทก์ไม่มีสิทธิที่จะบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินอื่นของจำเลย ทั้งห้าซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่

6. การบังคับคดีนายประกัน

เมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวแล้ว ผู้ประกันข้อมมีหน้าที่ที่จะต้องนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลตามเวลาที่ศาลกำหนดนัด หากผู้ประกันไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลตามกำหนดนัดโดยไม่มีเหตุอันสมควร ก็ถือว่าผู้ประกันผิดสัญญาประกัน ศาลก็จะสั่งปรับผู้ประกัน โดยปรับไม่เกินวงเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลว่าสมควรจะสั่งปรับผู้ประกันมากน้อยเพียงใด ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของสัญญาประกันคือ การให้ผู้ประกันนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดหรือตามคำสั่งศาล ส่วนที่สัญญาประกันกำหนดให้มีการชดใช้ค่าปรับเมื่อผิดสัญญานั้นก็เพื่อเป็นมาตรการบังคับให้ผู้ประกันต้องติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล โดยสัญญาประกันจะผูกพันผู้ประกันอยู่จนกว่าศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ผู้ประกันก็ยังคงมีหน้าที่ต้องติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไป ซึ่งการบังคับคดีตามสัญญาประกันเมื่อมีการผิดสัญญานั้น ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้ ... (8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น ในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ” ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง ที่กำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว ก็เพื่อให้การบังคับคดีตามสัญญาประกันเป็นไปด้วยความรวดเร็ว โดยในชั้นที่ต้องมีการออกหมายบังคับคดี หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมสามารถขอให้ศาลที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้นออกหมายบังคับคดีเอาแก่บุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยมิต้องฟ้องคดี และให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันตามแนวทางปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

6.1 แนวทางปฏิบัติในการบังคับคดีนายประกัน

6.1.1 บุคคลที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามสัญญาประกัน เมื่อมีการผิดสัญญาประกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 (เดิม) บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่ผิดสัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควรโดยมิต้องฟ้อง เมื่อศาลสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายที่ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจ

อุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”⁵⁰ จะเห็นได้ว่า อำนาจในการบังคับคดีแก่นายประกันเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 มาตรา 11(8) โดยเมื่อมีการผิดสัญญาประกันจำเลยที่ทำไว้กับศาล พนักงานอัยการที่เป็นทนายแผ่นดินมีหน้าที่ในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกัน⁵¹ ซึ่งหมายถึงการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี และจัดการอย่างอื่นในทางอรรถคดีเพื่อให้ได้เงินค่าปรับตามคำสั่งศาล การนำยึดทรัพย์ผู้ผิดสัญญาประกันไม่ใช่หน้าที่ของศาลหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายศาล แต่เพื่อประโยชน์ในการค้นหาทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันต่อศาล

และแม้ต่อมาจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2547 ซึ่งบัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน ได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว” ก็ตาม อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน ตามพระราชบัญญัติอัยการฯ มาตรา 11(8) ก็หาหมดไปไม่ เนื่องจากการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง มีวัตถุประสงค์เพียงต้องการแก้ไขปัญหาค่าเสียหายในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน ในขั้นตอนการออกหมายบังคับคดี และส่งเอกสารไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่านั้น โดยกำหนดให้ศาลออกหมายบังคับคดีได้โดยไม่ต้องรอให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอก่อน และถ้าหลักประกันที่วางไว้เป็นอสังหาริมทรัพย์ หัวหน้าสำนักงานศาลยุติธรรมสามารถส่งหลักประกันที่ผู้ประกันวางไว้ไปให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อทำการยึดและขายทอดตลาดได้โดยตรง กฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมไม่ได้ยกเลิกมาตรา 11 (8) ของพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 อีกทั้งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2553 มาตรา 14 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้...(8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลยหรือ หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น ในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ”

⁵⁰ ไพโรจน์ วายุภาพ. (2543). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับสมบูรณ์). จีระการพิมพ์. หน้า 232.

⁵¹ ชาญณรงค์ ปราณจิตต์. แนวทางปฏิบัติในการบังคับคดีผู้ประกัน. เอกสารประกอบการอภิปราย เรื่อง “หลักกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน” สำนักกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 12.

อันเป็นการกำหนดให้พนักงานอัยการยังคงมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญา ประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น พนักงานอัยการยังคงมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่จะต้องสืบหาทรัพย์สินอื่นของผู้ประกันเพื่อบังคับชำระหนี้ที่ค้างชำระ ดังนั้น ในการออกหมายบังคับคดีเพื่อดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันจะต้องระบุพนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล หรือผู้แทน เป็นผู้นำยึดตามหมายบังคับคดี และเมื่อมีการออกหมายบังคับคดีแล้ว หากศาลไม่ได้มีคำสั่งให้มีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการตามหน้าที่ ให้ผู้อำนวยการหรือผู้แทนทำรายงานเสนอศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้มีหนังสือแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ พร้อมกับแนบสำเนาหมายบังคับคดีเพื่อแจ้งให้พนักงานอัยการทราบด้วย หากพนักงานอัยการปฏิเสธโดยการคืนหมายบังคับคดี ให้ผู้อำนวยการหรือผู้แทนมีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานอัยการว่ากรณีดังกล่าวเป็นคำสั่งของศาล ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นด้วยกับคำสั่งศาลก็ให้อุทธรณ์ฎีกาคำสั่งศาลดังกล่าวต่อไป⁵²

และในปัจจุบัน ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ใหม่ โดยมีบทบัญญัติว่า “ในกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควรโดยมีต้องฟ้อง ทั้งนี้ ศาลอาจสั่งงดการบังคับตามสัญญาประกันหรือลดจำนวนเงินที่ต้องใช้ตามสัญญาประกันก็ได้ โดยคำนึงถึงความพยายามของผู้ประกันในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นว่ามีมากน้อยเพียงใด ประกอบด้วย และเมื่อศาลสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

เงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นที่นำมาวางต่อศาลเพื่อเป็นหลักประกันตาม มาตรา 114 ไม่อยู่ในข่ายที่จะถูกยึดหรืออายัดเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อื่นจนกว่าความรับผิดชอบตามสัญญาประกันจะระงับสิ้นไป เว้นแต่ศาลเห็นว่าหนี้ของเจ้าหนี้นั้นมิได้เกิดจากการฉ้อฉลและมีคำสั่งให้ปล่อยทรัพย์สินดังกล่าว

ในกรณีที่จำเป็นต้องมีการบังคับคดีเพราะผิดสัญญาประกันตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจออกหมายบังคับคดีหรือคำสั่งอื่นใดเพื่อบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคล ซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งและพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับตามสัญญาประกัน และให้เจ้าพนักงานคดี กรมบังคับคดี มีอำนาจหน้าที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันและขายทอดตลาดตามที่ได้รับแจ้งจากศาล หรือพนักงานอัยการ และถ้าจะต้องขายทรัพย์สินที่วางเป็นหลักประกันไว้ต่อศาลเมื่อ

⁵² เรื่องเดียวกัน. อ้างแล้ว.

ศาลส่งทรัพย์สินหรือหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้น ไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี ให้ถือว่า ได้มีการยึดทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้ มิให้หน่วยงานของรัฐเรียกเก็บค่าฤชาธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายจากผู้ดำเนินการบังคับคดี

การบังคับคดีตามมาตรา นี้ ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยอนุโลม เว้นแต่ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ ศาลฎีกาจะออกข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ข้อบังคับนั้นเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้” ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ได้ตัดบทบัญญัติที่กำหนดให้หัวหน้าสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันออก และกฎหมายใหม่บัญญัติให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีตามสัญญาประกัน และให้เจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี มีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันและขายทอดตลาดตามที่ได้รับแจ้งจากพนักงานอัยการ⁵³

6.1.2 บทบาทของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรม

กรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง (เดิม) กำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามสัญญาประกันนั้น ก็เพื่อให้การบังคับคดีตามสัญญาประกันเป็นไปด้วยความรวดเร็ว โดยในชั้นที่ต้องมีการออกหมายบังคับคดี หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมสามารถขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีและบังคับคดีเอาแก่หลักประกันที่ผู้ประกันวางไว้เป็นประกันต่อศาลโดยส่งไปยังกรมบังคับคดีได้ทันที โดยไม่ต้องรอให้พนักงานอัยการมาขึ้นคำขอก่อนเหมือนที่ผ่านมา ทั้งยังสามารถใช้มาตรการต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่าที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อช่วยเหลือพนักงานอัยการในการบังคับคดีผู้ประกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น บทบาทของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมในการบังคับคดีผู้ประกันจึงเป็นเพียงการช่วยเสริมให้การบังคับคดีของพนักงานอัยการมีความสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น ไม่ใช่อยู่ในฐานะที่เป็นคู่กรณีเหมือนกับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแต่อย่างใด เนื่องจากภาระหน้าที่หลักในการบังคับคดียังเป็นของพนักงานอัยการ การนำวิธีการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 มาใช้กับการบังคับคดีผู้ประกันก็เป็นเพียงการนำมาใช้โดยอนุโลม ไม่สามารถนำวิธีการบังคับคดีดังกล่าวมาใช้ได้ทั้งหมด เพราะการบังคับคดีทางแพ่งมีวัตถุประสงค์ในการบังคับชำระหนี้เอาทรัพย์สินของลูกหนี้ แต่การบังคับคดีผู้ประกันตามสัญญาประกันเป็นมาตรการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ตัว

⁵³ สรุปลย่อใจความจากหนังสือของ สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2559). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ส่วนที่แก้ไขใหม่). (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์นิติธรรม:กรุงเทพฯ. หน้า 13-14.

ผู้ต้องหาหรือจำเลยมาดำเนินคดี จึง ไม่อาจนำเอาวิธีการบังคับคดีทางแพ่งตามหนังสือกระทรวงการคลังที่ กค 0530.7/ว 107 ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2544 มาใช้กับเรื่องการบังคับคดีผู้ประกันได้

6.1.3 ระยะเวลาในการบังคับคดีผู้ประกัน

หนี้ตามสัญญาประกันที่ผู้ประกันทำไว้ต่อศาล แยกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนที่เป็นหนี้ประธาน คือ การนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลตามกำหนดนัดหรือตามคำสั่งศาล ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าหนี้ส่วนนี้จะต้องผูกพันอยู่จนกว่าศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ผู้ประกันมีหน้าที่ต้องติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลจนกว่าจะพ้นอายุความคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา อีกส่วนหนึ่งคือการชดใช้ค่าปรับนั้นเป็นเพียงหนี้อุปกรณซึ่งโดยวัตถุประสงค์ที่แท้จริงมิได้มุ่งที่จะเอาเงินหรือทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน หากแต่กำหนดไว้เพื่อให้เกิดสภาพบังคับแก่ผู้ประกันต้องดำเนินการชำระหนี้โดยหลักติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีมาส่งศาลเท่านั้น ดังนั้น เมื่อมีการผิดสัญญาประกัน แม้จะมีการบังคับให้ผู้ประกันต้องชดใช้ค่าปรับเสมือนหนึ่งเป็นหนี้ทางแพ่งก็จริง แต่การดำเนินการดังกล่าวเป็นเพียงมาตรการบังคับให้ผู้ประกันต้องติดตามผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล มิได้มุ่งหวังในเรื่องเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวไว้ข้างต้น และสามารถดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันได้ตลอดอายุความคดีอาญา โดยผู้ประกันจะอ้างระยะเวลา 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มาเป็นประโยชน์แก่ตนเพื่อคัดค้านการบังคับคดีเหมือนดังหนี้ทางแพ่งทั่วไปหาได้ไม่ เพราะจะขัดต่อเจตนารมณ์ของการปล่อยชั่วคราวและวัตถุประสงค์ในการทำสัญญาประกัน แต่ถ้าอายุความคดีอาญาสิ้นสุดลงก่อนครบกำหนดระยะเวลา 10 ปี นับแต่ศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันก็เป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ที่จะมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรให้บังคับคดีต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามการบังคับคดีผู้ประกันนอกจากจะต้องดำเนินการภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำสั่งศาลให้ปรับผู้ประกันถึงที่สุดแล้ว เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการตามวิธีการบังคับคดีตามขั้นตอนให้ครบถ้วนภายในกำหนด 10 ปี ด้วย คือ

- 1) ต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี
- 2) ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบที่ศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว
- 3) ต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำ

พิพากษา (ตามคำสั่งศาล) ถ้ามีผู้ประกันหลายคนต้องระบุว่าต้องการยึดทรัพย์สินของผู้ประกันคนใด

ซึ่งเป็นไปตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2665/2548 การร้องขอให้บังคับคดีตามประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการ

ตามขั้นตอนต่างๆ ของการบังคับคดีให้ครบถ้วนภายใน 10 ปี คือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องขอให้

ศาลออกหมายบังคับคดี แจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว จากนั้นต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์ของลูกหนี้ ซึ่งโจทก์ได้ปฏิบัติครบถ้วนตามขั้นตอนในการร้องขอให้บังคับคดีตามกฎหมายดังกล่าวแล้ว แม้ในวันที่ 19 ธันวาคม 2536 โจทก์ได้ยื่นคำแถลงขอถอนการยึดที่ดินพิพาท และขอถอนการบังคับคดีไปแล้วก็ตาม แต่เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2537 โจทก์ได้ยื่นคำแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้เพิกถอนคำสั่งที่ให้ถอนการบังคับคดี โดยให้โจทก์มีอำนาจบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสี่ต่อไปและระงับการแจ้งถอนการยึดที่ดินพิพาทไปยังเจ้าพนักงานที่ดิน โดยอ้างว่าโจทก์ยังไม่ได้รับเงินตามเช็คที่จำเลยทั้งสี่นำมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาแก่โจทก์ แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยกคำแถลงของ โจทก์แต่โจทก์ได้ยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าวต่อศาลจนศาลฎีกาพิพากษาถึงที่สุดให้โจทก์บังคับคดีต่อไปได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการบังคับคดีไปตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้โจทก์บังคับคดีต่อไปได้ตามคำแถลงของโจทก์ที่ยื่นไว้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2537 ซึ่งยังไม่พ้น 10 ปี นับถัดจากวันครบกำหนดที่จำเลยทั้งสี่จะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษตามยอมคือวันที่ 1 มิถุนายน 2530 โจทก์จึงมีสิทธิที่จะบังคับคดีแก่ที่ดินที่พิพาทได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4741/2538 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ที่กำหนดให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ย่อมมีความหมายว่าจะต้องดำเนินการเพื่อบังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุดเป็นต้นไป เมื่อจำเลยที่ 1 อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นที่พิพากษาให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบร่วมกับจำเลยอื่น แต่จำเลยที่ 1 ทิ้งอุทธรณ์เพราะมิได้ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้แก่โจทก์ภายในเวลาที่ศาลชั้นต้นกำหนดและศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีสำหรับจำเลยที่ 1 ออกจากสารบบความ โดยศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้คู่ความฟัง เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2529 จึงถือว่าคดีโจทก์สำหรับจำเลยที่ 1 ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในวันดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140 วรรคท้าย และมาตรา 147 วรรคสองหาใช่ถึงที่สุดในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2527 อันเป็นวันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาไม่ ดังนั้น การที่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำแถลงต่อศาลขอให้ออกคำบังคับแก่จำเลยที่ 1 เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2537 และต่อมาเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2537 ยื่นคำขอให้ออกหมายบังคับคดี ถือได้ว่าโจทก์ได้ร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7190/2539 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มิได้กล่าวโดยชัดแจ้งว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอที่จะขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา

ได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มิคำพิพากษาของศาลใด แต่เมื่อมีการอุทธรณ์หรือฎีกาผลของคำพิพากษา อาจเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้ แล้วแต่กรณี กรณีที่มีการฎีกา ระยะเวลาการบังคับคดีก็ต้องนับจากวันที่ได้อ่านคำพิพากษาศาลฎีกา แม้ในชั้นฎีกาจำเลยไม่ได้ขอ ทูลเกล้าการบังคับคดีและ โจทก์ก็มีสิทธิขอบังคับคดีได้ก็เป็นคนละเรื่องกับกำหนดเวลาในการบังคับคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2278/2526 การที่โจทก์ดำเนินการบังคับคดียึดทรัพย์ ของจำเลยทั้งสามออกขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษา ถือได้เป็นการทำการอื่นใดอัน นับว่ามีผลเป็นอย่างเดียวกับการฟ้องคดีเพื่อให้ใช้หนี้ตามที่เรียกร้องคั้งที่บัญญัติไว้ในประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 173 อายุความจึงสะดุดหยุดลง จำเลยทั้งสามร้องคัดค้านการขาย ทอดตลาดและใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อมา เมื่อคดีถึงที่สุดตามคำพิพากษาศาลฎีกาอายุความจึงเริ่มนับใหม่ แต่เวลานั้นสืบไป ดังนั้น นับแต่วันศาลฎีกาพิพากษาถึงวันที่โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสามเป็นคดีล้มละลาย สิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้น โดยคำพิพากษาชั้นที่สุดของศาลดังกล่าวจึงยังไม่ขาดอายุความ ทั้งนี้ กำหนดเวลาในการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เป็นเรื่อง ระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิ เรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดระยะเวลาดังกล่าวจึงไม่ใช่อายุความ ไม่อาจ นำเรื่องการเริ่มนับอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/12 มาใช้บังคับได้ และศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจออกคำสั่งขยายหรือย่นระยะเวลาดังกล่าวได้ โดยคู่ความไม่จำเป็นต้อง ร้องขอ แต่จะกระทำได้อต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ และศาลได้มีคำสั่งก่อนสิ้นระยะเวลานั้น เว้นแต่ใน กรณีที่มีเหตุสุดวิสัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23

ซึ่งเป็นไปตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3077 – 3078/2550 การร้องขอให้บังคับคดีซึ่งต้อง กระทำภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง เป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่งขยายหรือย่นระยะเวลาดังกล่าวได้ โดยคู่ความไม่จำเป็นต้องร้องขอ แต่จะกระทำได้อต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ และศาลได้มีคำสั่งก่อน สิ้นระยะเวลานั้น เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 คดีนี้ศาลชั้นต้นอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาวันที่ 3 ตุลาคม 2537 ผู้ร้องทั้งสองขอให้ศาลชั้นต้นออกคำ บังคับและส่งคำบังคับให้แก่ผู้ค้ำประกันทั้งสอง ตามคำร้องลงวันที่ 1 กันยายน 2546 วันที่ 23 กันยายน 2546 และวันที่ 19 พฤศจิกายน 2546 ยังอยู่ภายในกำหนด 10 ปี แต่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำ ร้องดังกล่าว ผู้ร้องทั้งสองจึงอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์วันที่ 8 มกราคม 2547 และอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 8 เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2548 ที่พิพากษาให้ศาลชั้นต้น ออกคำบังคับและส่งคำบังคับให้แก่ผู้ค้ำประกันทั้งสองตามสัญญาค้ำประกัน ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2533

กรณีจึงต้องมีการบังคับคดีต่อไปและนับได้ว่ามีพฤติการณ์พิเศษ แต่เวลาบังคับคดีได้สิ้นสุดลงในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ภาค 8 ทำให้ศาลชั้นต้นซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดีไม่อาจมีคำสั่งขยายระยะเวลาบังคับคดีได้ก่อนสิ้นระยะเวลานั้น จึงมีเหตุสุดวิสัย ต่อมาผู้ร้องทั้งสองยื่นคำแถลงขอให้ศาลชั้นต้นออกคำบังคับและส่งคำบังคับให้แก่ผู้ค้ำประกันทั้งสอง ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตตามคำแถลงดังกล่าว ต้องถือว่าศาลชั้นต้นสั่งขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไปแล้ว เพราะมิฉะนั้นการบังคับคดีย่อมไม่อาจดำเนินการต่อไปได้ ผู้ร้องทั้งสองจึงชอบที่จะบังคับคดีเอาจากหลักทรัพย์ของผู้ค้ำประกันทั้งสองได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 แต่การที่ศาลชั้นต้นสั่งขยายระยะเวลาบังคับคดีออกไปโดยไม่มีเวลาครบกำหนด ศาลฎีกาจึงกำหนดเวลาให้ครบถ้วนสมบูรณ์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4869/2541 โจทก์มีเวลาบังคับคดีนานถึง 10 ปี และโจทก์เคยขอให้ศาลออกคำบังคับมาครั้งหนึ่งแล้ว แต่ไม่สนใจที่จะนำส่งเงินเจ้าหน้าที่กรมบังคับคดีส่งคำบังคับคืนศาลชั้นต้น หลังจากนั้น โจทก์ได้ขอตรวจสำนวนหลายครั้ง แต่มิได้ขอให้ดำเนินการบังคับคงปล่อยให้เวลาล่วงเลยไป 9 ปีเศษ จนเหลือเวลาอีก 3 เดือน จะครบกำหนด 10 ปี จึงมาขอให้ส่งบังคับอีก แม้การส่งคำบังคับครั้งหลังดังกล่าวจะมีเหตุขัดข้องล่าช้าอยู่บ้าง แต่เมื่อคำนึงถึงการที่โจทก์ไม่นำส่งคำบังคับในครั้งแรกตั้งแต่ปี 2529 และปล่อยเวลาล่วงเลยมานาน 9 ปีเศษ จึงมาขอส่งคำบังคับใหม่เมื่อใกล้จะครบกำหนด 10 ปี นับได้ว่าเป็นความบกพร่องของโจทก์มาแต่แรก จึงถือไม่ได้ว่าเหตุตามคำร้องขอขยายระยะเวลาของโจทก์เป็นพฤติการณ์พิเศษที่ทำให้โจทก์ขอให้บังคับคดีไม่ทันภายใน 10 ปี ที่จะขยายระยะเวลาให้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2900/2543 กำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีสบัญญัติ มิใช่เรื่องอายุความแห่งสิทธิเรียกร้องอันจะอยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติว่าด้วยอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติ จึงไม่อาจนำบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความสะดุดเหตุลงมาใช้บังคับแก่คดีนี้ได้ เมื่อหน้าที่ค้างชำระ โจทก์มิได้ดำเนินการบังคับเสียภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา โจทก์ย่อมหมดสิทธิที่จะบังคับคดีแก่จำเลยทั้งสอง โจทก์จึงไม่อาจนำหน้าที่พ้นกำหนดเวลาบังคับคดีมาฟ้องจำเลยทั้งสองให้ล้มละลายได้ด้วย⁵⁴

6.1.4 การขยายระยะเวลาในการบังคับคดี

การขยายระยะเวลาในการบังคับคดีนั้น ให้ผู้อำนวยการหรือผู้แทนทำรายงานเจ้าหน้าที่หรือคำร้องเสนอศาลเพื่อขอขยายระยะเวลา โดยระบุเหตุผลในการขอขยายระยะเวลาให้

⁵⁴ สิทธิศักดิ์ วนะชกิจ และคณะ. (2555). คู่มือการบังคับคดีนายประกัน. สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม.

ชัดเจนด้วย เช่น อยู่ระหว่างการติดตามหรือสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกัน อยู่ระหว่างขายทอดตลาด และสืบหาทรัพย์สินอื่นของผู้ประกัน เนื่องจากทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดนั้นขายได้เงินไม่พอชำระค่าปรับตามสัญญาประกัน หรือมีการขายทอดตลาดหลายครั้งแล้วแต่ยังไม่มีผู้ซื้อทรัพย์สินดังกล่าว อยู่ระหว่างผู้ประกันขอผ่อนชำระหนี้ เป็นต้น ซึ่งการขยายระยะเวลาในการบังคับคดีภายใน 10 ปี ต้องมีพฤติการณ์พิเศษ ถ้าระยะเวลาบังคับคดีเกิน 10 ปี แล้ว ก็ต้องมีเหตุสุดวิสัยในการขอขยายระยะเวลา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 โดยให้ผู้อำนวยการหรือผู้แทนพิจารณาว่า การบังคับคดีเรื่องใดที่ยังดำเนินการไม่ครบตามเงื่อนไขหรือขั้นตอนที่สามารถขอจำหน่ายหนี้สูญต่อกระทรวงการคลังได้ ก็ให้ขยายระยะเวลาการบังคับคดีออกไปแล้วดำเนินการตามเงื่อนไขหรือขั้นตอนนั้นให้ครบถ้วน หากการบังคับคดีเรื่องใดดำเนินการครบระยะเวลาการบังคับคดี 10 ปี ตามเงื่อนไขหรือขั้นตอนที่สามารถขอจำหน่ายหนี้สูญต่อกระทรวงการคลังได้ ครบถ้วนแล้วก็ไม่ต้องขยายระยะเวลาการบังคับคดีออกไปอีก ให้ผู้อำนวยการหรือผู้แทนดำเนินการขออนุมัติจำหน่ายหนี้สูญต่อกระทรวงการคลังได้ โดยไม่จำเป็นจะต้องได้เงินค่าปรับเต็มตามจำนวนหนี้ แต่ให้ขอขยายระยะเวลาเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้ การขยายระยะเวลาในการบังคับคดีออกไปหรือไม่นั้น ให้เป็นดุลพินิจของศาลในการพิจารณาในแต่ละกรณีไปอย่างไรก็ตาม หากยังอยู่ในระยะเวลาบังคับคดีผู้ประกัน หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมควรยื่นคำขอฝ่ายเดียว ตามมาตรา 277 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ขอให้ศาลออกหมายเรียกผู้ประกันที่ ผิดสัญญาหรือบุคคลในครอบครัวมาได้ส่วนเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ประกัน และหากผู้ประกันไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาประกันได้ ก็อาจหาแนวทางให้มีการขอผ่อนชำระหนี้ต่อศาล หรืออาจดำเนินการใดๆ เพื่อให้ผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันขวนขวายในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย มาส่งศาลได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาถึงความเหมาะสมเป็นรายคดีไปตามนัยหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 016/ว 126 (ป) ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2553⁵⁵

6.2 วิธีดำเนินการเมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน

เนื่องจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้บัญญัติวิธีดำเนินการเมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน กรณีบุคคลซึ่งต้องรับผิดตามสัญญาประกันไม่ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลตามนัด ศาลจะสั่งปรับผู้ประกัน และให้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 1) ตรวจสอบการผิดสัญญาประกันและทำรายงานเจ้าหน้าที่เสนอผู้พิพากษา โดยเร็วนับแต่เวลาครบกำหนดส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย
- 2) ส่งสำนวนที่ศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายทันที

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน. อ้างแล้ว.

3) ลงทะเบียนคูปองปรับผู้ประกันผิวดำในคอมพิวเตอร์และสมุด พร้อมประทับตรา “ปรับนายประกัน” ที่ปกหน้าสำนวน สัญญาประกัน ใบรับเงินและหรือใบรับเอกสารหลักประกัน นับแต่เวลาที่เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้รับสำนวนแล้วส่งสำนวนให้งานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามคำสั่งศาลทันที

4) เมื่อเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายรับสำนวนและลงสารบบปรับผู้ประกัน และลงข้อมูลในคอมพิวเตอร์แล้ว ให้พิมพ์คำบังคับเพื่อเสนอผู้พิพากษาพิจารณาสั่ง

5) เมื่อผู้พิพากษาพิจารณาสั่งออกคำบังคับแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายส่งคำบังคับให้งานส่งคำคู่ความ

6) ให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบส่งคำคู่ความดำเนินการตามคำสั่งศาลและส่งคำบังคับ และส่งสำนวนไปให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการบังคับคดี

7) ลงสมุดคุมรายงานผลการส่งคำบังคับ (ถ้ามี) นับแต่เวลาได้รับแจ้งผลการส่งคำบังคับจากงานส่งหมายหรืองานสารบรรณ

8) ให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบลงข้อมูลผู้ประกันที่ผิวดำประกันลงในโปรแกรมตรวจสอบผู้ประกันผิวดำผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (<https://vpn.coj.go.th>) ทันทีที่ศาลมีคำสั่งปรับ (ตามหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 016/ว 140 (ป) ลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2554 กล่าวคือ กรณีเป็นข้อมูลปัจจุบันให้บันทึกทันที กรณีเป็นงานค้างให้แล้วเสร็จภายใน 90 วัน)

9) ตรวจสอบครบกำหนดตามคำบังคับทุกวัน หากผู้ประกันค้างชำระค่าปรับให้ทำรายงานเจ้าหน้าที่เสนอผู้อำนวยการในวันนั้น

10) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจดำเนินการขอออกหมายบังคับคดีโดยเร็ว นับแต่ได้รับรายงานเจ้าหน้าที่

11) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจส่งหมายบังคับคดีให้พนักงานอัยการและเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ โดยเร็ว นับแต่วันได้รับหมายบังคับคดี ในกรณีที่ศาลไม่ได้มีคำสั่งให้มีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการตามหน้าที่ ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจทำรายงานเจ้าหน้าที่เสนอศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้มีหนังสือแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ

12) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจดำเนินการบังคับคดี และรายงานผลการบังคับคดีให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายทราบ

13) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจตรวจสอบและติดตามการบังคับคดีทุก 3 เดือน นับแต่วันแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

14) กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาหลักทรัพย์ต่ำหรือสูงกว่าค่าปรับเพียงเล็กน้อย หรือขายทอดตลาดแล้ว ไม่มีผู้เข้าสู้ราคาหรือราคาต่ำ ให้ผู้อำนวยการหรือผู้รับมอบอำนาจดำเนินการสืบทรัพย์สินของผู้ประกันทันที ทั้งนี้ การสืบทรัพย์สินควรทำเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เช่น ทุกกระยะ 6 เดือน เป็นต้น

15) ผู้อำนวยการต้องตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกเรื่องให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในแต่ละศาล พร้อมลงชื่อกำกับการตรวจในรายงานสรุปผลการปฏิบัติงาน

6.3 การดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรม

หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมจะดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันเพียงเพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้การดำเนินการบังคับคดีของพนักงานอัยการมีความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้นเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันซึ่งผิดสัญญาประกันแล้ว หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมจะดำเนินการบังคับคดีทั้งการบังคับคดีตามมูลหนี้หลัก (การนำส่งผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล) และการบังคับคดีตามมูลหนี้อุปกรณ์ (หนี้เงินที่ศาลมีคำสั่งปรับ) ดังนี้

6.3.1 การบังคับตามมูลหนี้หลัก (หนี้กระทำการ คือ การนำผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล)

ภายหลังศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน และออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการส่งสำเนาหมายจับให้เจ้าพนักงานตำรวจและหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีเพื่อดำเนินการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล ทั้งนี้ ให้ศาลระบุในหนังสือส่งหมายจับด้วยว่า ให้หน่วยงานดังกล่าวแจ้งผลการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหมายจับไปยังศาลทุกกระยะ 6 เดือน เพื่อให้วิธีการบังคับตามหมายจับมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6.3.2 การบังคับตามหนี้อุปกรณ์ (หนี้เงินที่ศาลมีคำสั่งปรับ)

1) หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเสนอรายงานเจ้าหน้าที่เพื่อขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี โดยให้มีข้อความว่า “ขอศาลได้โปรดออกหมายบังคับคดีเพื่อบังคับแก่ผู้ประกันต่อไป และแจ้งพนักงานอัยการโจทก์ดำเนินการตามมาตรา 14 (8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553” ทั้งนี้ ในหมายบังคับคดีให้ระบุว่า “พนักงานอัยการหรือผู้แทน” เป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามมาตรา 14 (8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 ต่อไป

2) กรณีผู้ประกันนำหลักทรัพย์มาวางเป็นประกันต่อศาล เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ พันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน โดยหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมหรือผู้แทนมีหนังสือแจ้ง

การนำยึดหรืออายัด ไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีพร้อมทั้งส่งสำเนาหมายบังคับคดี หลักฐานแสดงสิทธิในทรัพย์สินเป็นหลักประกันที่ผู้ประกันเสนอต่อศาลในการยื่นขอประกัน และเอกสารต่างๆ ประกอบการทำสัญญาประกัน ไปยังกรมบังคับคดี เพื่อขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันต่อไป ทั้งนี้ ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมแจ้งพร้อมทั้งส่งสำเนาหนังสือแจ้งการนำยึดหรืออายัดดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการ

3) กรณีผู้ประกัน ไม่ได้นำหลักทรัพย์มาวางเป็นประกันต่อศาล หรือกรณีประกันด้วยตัวบุคคล หรือบังคับคดีเอาแก่หลักทรัพย์ที่วางเป็นประกันต่อศาลแล้ว แต่ยังไม่พอชำระหนี้ตามสัญญาประกัน ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมมีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานอัยการ เพื่อแจ้งให้ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันตามอำนาจหน้าที่ ตามมาตรา 14 (8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 ต่อไป

6.3.3 การออกหมายเรียกผู้ประกันหรือบุคคลในครอบครัวมาไต่สวน

เมื่อมีการผิดสัญญาประกัน ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลตามมาตรา 277 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือรายงานเจ้าหน้าที่ เพื่อขอให้ศาลออกหมายเรียกผู้ประกันที่ผิดสัญญาหรือบุคคลในครอบครัวมาไต่สวนเกี่ยวกับความคืบหน้าในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย และได้สวนเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ประกัน ทุก 6 เดือน โดยขอให้ศาลมีหมายแจ้งกำหนดวันนัดไต่สวนให้โจทก์(พนักงานอัยการ) และผู้ประกันทราบ ซึ่งในวันนัดไต่สวนผู้ประกัน ไม่ว่าจะกรณีจะเป็นประการใดดังต่อไปนี้ เช่น ผู้ประกันไม่มาศาลในวันนัดไต่สวน หรือผู้ประกันไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาประกัน หรือศาลอนุญาตให้ผู้ประกันผ่อนชำระหนี้ต่อศาล หรือผู้ประกันไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญาประกัน หรือศาลอนุญาตให้ผู้ประกันผ่อนชำระหนี้ต่อศาล ขอให้ศาลจดรายงานกระบวนการพิจารณาโดยมีข้อความว่า “ให้พนักงานอัยการดำเนินการบังคับคดีต่อไป” ทั้งนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีหนังสือ ที่ ศย 016/ว 126 (ป) ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2553 แจ้งการดำเนินการดังกล่าวให้หัวหน้าหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมทราบและถือปฏิบัติแล้ว โดยในระหว่างไต่สวน ศาลมีอำนาจให้งดการบังคับคดีได้ และหากผู้ประกันไม่สามารถชำระค่าปรับตามสัญญาประกัน ก็อาจหาแนวทางให้มีการขอผ่อนชำระค่าปรับต่อศาล หรือกรณีผู้ประกันติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลได้ ศาลอาจมีคำสั่งให้คืนเงินที่ชำระแล้วหรือลดค่าปรับได้ ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาถึงความเหมาะสมเป็นรายคดีไป

6.3.4 การสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกัน โดยหลักการแล้วหน้าที่ในการสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน

6.4 การงดหรือลดค่าปรับ

เมื่อศาลสั่งงดหรือลดค่าปรับแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทำหนังสือแจ้งคำสั่งศาลให้พนักงานอัยการ ศาลที่บังคับคดีแทน และเจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ โดยกรณีของพนักงานอัยการนั้น เนื่องจากพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์คำสั่งศาล กรณีที่ศาลสั่งงดหรือลดค่าปรับได้ตามกฎหมาย

สำหรับบริษัทประกันภัยที่ออกหนังสือรับรองและได้ใช้เป็นหลักประกันในการขอให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ศาลบางศาล เช่น ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี และศาลจังหวัดนนทบุรี เป็นต้น ถือว่าบริษัทประกันภัยดังกล่าวเป็น “บุคคลซึ่งเป็นหลักประกัน” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117 มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี เพื่อนำตัวมาส่งศาล รวมทั้งมีอำนาจขอลดหรืองดค่าปรับ และเป็น “บุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน” ที่มาตรา 119 วรรคสอง (เดิม) ให้ถือว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะต้องถูกบังคับคดี นอกจากนี้ยังเป็น “ผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกัน” ตามมาตรา 119 วรรคหนึ่ง (เดิม) ดังนั้น จึงมีสิทธิยื่นคำร้องของงดหรือลดค่าปรับได้⁵⁶

7. การดำเนินการบังคับคดีของพนักงานอัยการ

เดิมตามที่พระราชบัญญัติพนักงานอัยการและองค์กรอัยการ พ.ศ.2498 มาตรา 11 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้..(8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น และในการนี้มิให้เรียกค่าชดเชยธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ” พนักงานอัยการจึงเป็นหน่วยงานหลักในฐานะผู้แทนของรัฐในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

7.1 ขั้นตอนการดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันของพนักงานอัยการ ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติพนักงานอัยการและองค์กรอัยการ พ.ศ.2498

1) เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน และออกคำบังคับเพื่อให้ผู้ประกันทราบคำสั่งศาลแล้ว หากผู้ประกันไม่ชำระค่าปรับตามคำสั่งศาล พนักงานอัยการก็จะยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อบังคับคดีกับผู้ประกันต่อไป

⁵⁶ สรุปลงใจความจากหนังสือของ สิทธิศักดิ์ วันชะวกิจ และคณะ. (2555). คู่มือการบังคับคดีนายประกัน เล่มที่ 1. สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม หน้า 7-9.

2) ศาลจะเป็นผู้ส่งหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีพร้อมกับเอกสารสิทธิ์สำคัญและหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อให้ยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ประกันออกขายทอดตลาด นำเงินมาชำระค่าปรับผู้ประกัน

3) เจ้าพนักงานดำเนินการบังคับคดีตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้โดยอนุโลม

7.2 การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีกับผู้ประกันของพนักงานอัยการ ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553

การดำเนินเกี่ยวกับการบังคับคดีตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 6 ได้แก่ การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาแทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ที่พนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้ กับ การดำเนินการตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญาและในส่วนของกรยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา และให้ความร่วมมือในการบังคับคดีกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาลและประกันรับสิ่งของไปดูแล⁵⁷

โดยการยึดอายัดทรัพย์สิน กรณีนายประกันผิดสัญญาประกันชั้นศาล (คดีอาญา) ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 14(8) นั้น สำนักงานการบังคับคดีจะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการอำนวยความสะดวก การรักษาผลประโยชน์ของรัฐในการบังคับคดีที่ศาลออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยดำเนินการตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินการบังคับคดีแพ่ง (ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 42)⁵⁸

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

8.1 มนต์ชัย ชนินทรลีลา (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่องขอบเขตการใช้ดุลยพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว เช่นขอบเขตอำนาจของศาลในการปล่อยชั่วคราว หลักเกณฑ์ของศาลที่ใช้ในการปล่อยชั่วคราวหลักเกณฑ์การ

⁵⁷ คู่มือการดำเนินการเกี่ยวกับบังคับคดี. สำนักงานการบังคับคดี สำนักงานอัยการสูงสุด. หน้า 7.

⁵⁸ อ้างแล้ว หน้า 8.

พิจารณาประกันและหลักประกัน เพื่อศึกษาว่าการใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวของศาลไทย กฎหมายระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติต่างๆ และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวได้บัญญัติประสานผลประโยชน์ระหว่างส่วนได้เสียของระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบการควบคุมอาชญากรรม กับรูปแบบกระบวนการนิติธรรมได้เหมาะสมเพียงใดผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิเสรีภาพและหลักประกันที่จะได้รับการใช้ดุลยพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว ตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติต่างๆ หรือไม่เพียงใด รวมทั้งศึกษาแนวทางปรับปรุงแนวทางในการแก้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า การปล่อยชั่วคราวเป็นการประสานผลประโยชน์ระหว่างส่วนได้เสียของระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) ที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้โดยยึดถือหลักการสั่งอนุญาตให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว เพื่อเป็นหลักประกันที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดีพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้อย่างเต็มที่ กับระบบการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) ที่ให้ความคุ้มครองแก่ความปลอดภัยความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยเน้นหนักในประสิทธิภาพของการควบคุมระงับและปราบปรามอาชญากรรมที่พัฒนาตามความเจริญก้าวหน้าของสังคมตลอดเวลาโดยเร็ว จึงจำเป็นที่ต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ สำหรับผลดีผลเสียของการปล่อยชั่วคราวทั้งในด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ ในด้านตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย และในด้านเศรษฐกิจส่วนรวมพบว่า การสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลักจะก่อให้เกิดผลดีมากกว่าการที่จะสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว กล่าวคือ การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผลดีในการที่จะมีตัวเขาไว้พิจารณาในศาลและรับโทษหากพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดจริง ตลอดจนป้องกันไม่ให้เขาออกไปก่ออันตรายหรือความเสียหายใดๆ ขึ้นอีก แต่การปล่อยชั่วคราวนอกจากจะมีประกันหรือหลักประกันในการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัดหรือตามหมายเรียกในภายหลังก่อให้เกิดผลดีหลายประการ อาทิ เช่น รัฐสามารถประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดูแลควบคุมเลี้ยงดู ให้การรักษาพยาบาล หรือการบริการอื่นๆ ส่วนผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถไปเตรียมการต่อสู้คดีพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ตลอดจนใช้ชีวิตในสังคมตลอดจนครอบครัวได้อย่างเป็นปกติสุข เป็นต้น สำหรับหลักเกณฑ์การใช้ดุลยพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราวพบว่าไม่เคยมี

8.2 งานวิจัย เรื่อง สภาพปัญหาด้านกฎหมายและกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 5⁵⁹

ซึ่งได้ศึกษาถึงปัญหาอันเป็นสาเหตุที่ทำให้การบังคับคดีผู้ประกันในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 5 ไม่สัมฤทธิ์ผล เกิดจากทั้งสภาพปัญหาทางด้านกฎหมายที่ยังไม่เหมาะสมและเอื้อต่อการดำเนินงาน เช่น

1) ปัจจัยที่เกี่ยวกับความซับซ้อนทางด้านเทคนิคในการปฏิบัติงาน การบังคับคดีผู้ประกัน เป็นนโยบายที่มุ่งแก้ไขสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การออกพื้นที่สืบหาทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งในแต่ละขั้นตอนแต่ละชั้นงานต้องติดต่อบุคคลจำนวนมากเจ้าพนักงานของรัฐจึงต้องใช้เวลามากขึ้น นอกจากนี้งานที่เจ้าพนักงานของสำนักงานศาลยุติธรรม ไปติดต่อไม่ใช่งานหลักของหน่วยงานอื่น ซึ่งประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน คือ ปริมาณงานมีมากกว่าจำนวนบุคลากรทำให้การติดต่อมีปัญหาไม่ราบรื่น และยังมีปัญหาซับซ้อนในแง่ของค่าใช้จ่าย หรือค่าธรรมเนียมที่ต้องชำระระหว่างหน่วยงาน รวมทั้งแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้ตามที่ร้องขอของหน่วยงานต่างๆ อีกด้วย ส่วนการสืบหาข้อมูลจากสถาบันการเงินหรือธนาคารต่างๆ ยังมีความซับซ้อนในแง่ของการรักษาความลับของลูกค้าเพิ่มขึ้นอีก ปัจจัยเรื่องความซับซ้อนความยากของปัญหา เทคนิคการปฏิบัติงานเหล่านี้ล้วนเป็นสภาพปัญหาด้านกระบวนการบริหารจัดการอันทำให้การนำนโยบายการบังคับคดีนายประกันไปปฏิบัติไม่ประสบผลสำเร็จทั้งสิ้น

2) ปัจจัยเกี่ยวกับสมรรถนะของกฎหมายในการบังคับคดีต่อการกำหนดกระบวนการที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 กำหนดให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ทำให้การกำหนดโครงสร้างของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติแตกต่างไปจากเดิมก่อนกฎหมายแก้ไข สำนักงานศาลยุติธรรมไม่มีบุคลากรที่ทำงานด้านนี้โดยตรง และไม่มีประสบการณ์มาก่อน ประกอบกับการทำงานที่ต้องมีกรอบระยะเวลากำกับทำให้ต้องทำงานแข่งกับเวลาในขณะที่ลักษณะงานมีความซับซ้อนต้องอาศัยความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการทำงาน อีกทั้งฝ่ายบริหารไม่ใช่อำนาจผ่านกลไกต่างๆ ได้แก่ การกำหนดกรอบอัตรากำลังบุคลากรหรือการจัดตั้งหน่วยปฏิบัติงาน การจัดสรรงบประมาณให้แก่ศาลต่างๆ เป็นต้น การบังคับคดีผู้ประกันจึงไม่สัมฤทธิ์ผลจากสภาพปัญหาทางกฎหมายที่ไม่เหมาะสมจึงนำไปสู่ปัญหาของการนำกฎหมายไปบังคับใช้ ดังผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการเกี่ยวกับการบังคับคดีสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติงานที่นำไปสู่ผลผลิตนโยบายในเบื้องต้นนี้ไม่มีความชัดเจน ถึงแม้หน่วยงานจะไม่อาจปฏิเสธการไม่ทำตามนโยบายเนื่องจากถูกกำหนดโดย

⁵⁹ อนันต์ ปักยี. (2552). สภาพปัญหาด้านกฎหมายและกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 5. หน้า 64.

กฎหมาย แต่ก็ได้ตั้งหน่วยงานหรือทีมงานเพื่อพัฒนาแก้ไขหรือปรับปรุงการปฏิบัติตามนโยบายอย่างจริงจังทำให้การปฏิบัติตามผลผลิตนโยบายซึ่งเป็นการตัดสินใจของหน่วยงานไม่เป็นรูปธรรมและขาดเอกภาพเมื่อผลกระทบเกิดขึ้นจากการตัดสินใจของหน่วยงานก็ไม่สำเร็จหรือศึกษาวิจัยเพื่อให้รับรู้ผลกระทบของผลผลิตนโยบายอย่างจริงจัง จนถึงปัจจุบัน สำนักงานศาลยุติธรรมจึงยังไม่ได้ประเมินผลกฎหมายที่นำมากำหนดโครงสร้างของกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันแต่อย่างใด ทำให้ขาดองค์ความรู้ที่แท้จริง นอกจากนี้ ผลงานวิจัยยังพบว่า การดำเนินการบังคับคดีมีปัญหาทั้งในด้านการบริหารจัดการที่ยังมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ขาดความคล่องตัว เนื่องจากมีระเบียบปฏิบัติที่ซับซ้อน โดยเฉพาะการประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ที่ต้องทำงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการประสานกับเจ้าพนักงานที่ดินในการรังวัดที่ดินซึ่งต้องใช้เวลามาก อีกทั้งสถานที่ตั้งของที่ดินอาจอยู่ห่างไกลต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ แต่กลับไม่มีระเบียบในการเบิกจ่ายได้ จะเห็นว่สภาพปัญหาดังกล่าวมีผลมาจากการขาดระบบการบริหารจัดการที่ดี จึงทำให้เกิดปัญหารอบด้านทั้งในด้านบุคลากรที่มีน้อยไม่เพียงพอต่อภาระงานที่มี เพราะเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายที่ต้องเข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบกับการบังคับคดีผู้ประกันไม่ว่าเจ้าของเรื่องคือเจ้าหน้าที่ในสำนักงานศาลยุติธรรม พนักงานอัยการ เจ้าพนักงานที่ดิน ตลอดจนเจ้าพนักงานบังคับคดีต่างมีภารกิจหลักของตนอยู่สำหรับงานด้านการบังคับคดีจึงเป็นภารกิจรองส่วนหนึ่งเท่านั้น จึงทำให้การดำเนินการบังคับคดีเป็นไปอย่างล่าช้าหรือบางกรณีไม่สามารถบังคับคดีได้เพราะหมดอายุความ ดังนั้น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรยกเลิกระยะเวลา 10 ปี ที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับกรณีที่เป็นการบังคับคดีผู้ประกันเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในส่วนของปัญหาด้านบุคลากรที่มีไม่เพียงพออีกทั้งยังขาดความรู้ ทักษะในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ในสำนักงานศาลยุติธรรมควรรีความสนใจในประเด็นของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อให้มีศักยภาพพร้อมทำงานอย่างคล่องตัว มีการนำระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ทั้งในระดับหน่วยงานและการประสานความร่วมมือเพื่อให้การดำเนินงานด้านการบังคับคดีบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ⁶⁰

3) รายงาน เรื่อง การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยกับปัญหาการบังคับคดีนายประกัน⁶¹

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันแต่ละศาลมีคดีผิดสัญญาประกันค้างอยู่เป็นจำนวนมาก จำนวนเงินที่ค้างชำระสูง การผิดสัญญาประกันจึงส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ทำให้คดีที่มีการผิดสัญญาประกันต้องค้างพิจารณาเพราะไม่มีจำเลยซึ่งเป็นประธานแห่งคดีอยู่ในห้องพิจารณาคดีอีกต่อไป ศาลต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

⁶⁰ อ่างแล้ว หน้า 65.

⁶¹ พิทยา มูลศาสตร์. (2551). การประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยกับปัญหาการบังคับคดี. หน้า 36.

เจ้าหน้าที่ศาลมีภาระติดตามยึดทรัพย์มาบังคับคดี ส่วนผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี นอกจากไม่
ต้องรับโทษตามกฎหมายของบ้านเมืองแล้ว ยังมีโอกาสกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก สร้างปัญหา
สังคมอย่างไม่สิ้นสุด ผู้ศึกษาจึงเห็นควรกำหนดภาระหน้าที่ของผู้พิพากษาในการอนุญาตให้ประกัน
ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย แม้ตามกฎหมายการอนุญาตถือเป็นหลัก ส่วนการไม่อนุญาตเป็นข้อยกเว้น
ก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่ว่า หลักประกันหรือหลักทรัพย์ที่เสนอมา
ต้องมีความน่าเชื่อถือก่อน ศาลจึงจะมีคำสั่งอนุญาตให้ประกัน การพิจารณาหลักประกันผู้พิพากษา
หัวหน้าศาลควรวางหลักเกณฑ์ใหม่ โดยเฉพาะการใช้ตำแหน่งประกันตัวเมื่อมีการคิดสัญญา ศาล
มักจะไม่ว่า นายประกันมีทรัพย์สินอะไรให้ยึดได้บ้าง ทั้งนี้ เพราะเงินเดือนยึดบังคับคดีไม่ได้
การพิจารณาหลักประกันประเภทนี้ไม่ควรพิจารณาเฉพาะอัตราเงินเดือนเพียงอย่างเดียว ควรให้นาย
ประกันแสดงบัญชีทรัพย์สินพอสังเขป รวมทั้งแนบสำเนาเอกสารเกี่ยวกับทรัพย์สินมาด้วย เพื่อจะได้ทราบว่า
นายประกันเป็นเจ้าของทรัพย์สินจริงหรือไม่ หากพิจารณาแล้วเห็นว่า ราคาทรัพย์สินจากการ
ประมาณการมีจำนวนเพียงพอกับจำนวนที่เรียกจึงอนุญาตให้ประกัน สำหรับตำแหน่งทางการเมือง
ซึ่งอยู่เป็นวาระ หากนายประกันพ้นจากตำแหน่งแล้ว ก็ให้มีการเรียกหลักประกันใหม่ มิฉะนั้น ก็ให้
ถือว่าคิดสัญญาประกัน ส่วนภาระหน้าที่ของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมมีฐานะเป็น
เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ซึ่งมีหน้าที่ในการยึดทรัพย์ของนายประกันมาบังคับคดีเมื่อมีการคิดสัญญา
ประกัน แต่เนื่องจากหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมมีภารกิจมาก จึงควรมอบอำนาจให้นิติกร
ประจำศาลจำนวนหนึ่งเป็นคณะทำงานในด้านนี้ โดยเฉพาะ โดยให้มีผู้พิพากษาในศาลคนใดคนหนึ่ง
คอยให้คำปรึกษาและให้มีการจัดอบรมเพื่อให้มีความรู้

8.3 รายงานเรื่อง การจัดการหนี้ค่าปรับผู้ประกันที่ค้าง⁶²

จากการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันทั่ว
ประเทศ มีจำนวน 12,563 ราย ผ่อนชำระหนี้ 3,502 ราย และมีจำนวนเงินที่ค้างค่าปรับต่อศาลรวม
เป็นเงินจำนวน 5,729,730,951.88 บาท จำนวนหนี้ที่บังคับคดีได้เป็นจำนวนเงิน 675,568,709.27
บาท จำนวนเงินที่ยังบังคับคดีไม่ได้เป็นจำนวนเงิน 5,045,162,242.61 บาท ข้อมูล ณ เดือน
กรกฎาคม 2558 จะเห็นได้ว่า ปริมาณงานบังคับคดีผู้ประกันยังคงค้างจำนวนมากและจำนวนเงินที่
ยังคงค้างชำระเป็นจำนวนเงินสูง ซึ่งจะมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นตัวคุณค่าของ
หลักประกันที่ด้อยคุณค่า หรือกรณีใช้ตำแหน่งบุคคลประกัน ทำให้ไม่สามารถบังคับคดีได้
หรือความสามารถของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องขาดทักษะในการปฏิบัติงาน ตลอดจนถึงขั้นตอนการ
บังคับคดี ผู้รับมอบอำนาจไม่สามารถปฏิบัติงานได้ทันกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีหรือขอรับ
ชำระหนี้ในกรณีผู้ประกันถูกคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดภายในกำหนดได้ จึงเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่

⁶² ปิยะกุล มีลุน. (2558). การจัดการหนี้ค่าปรับผู้ประกันที่ค้าง. หน้า 6.

ต้องรับผิดชอบตามละเมิด ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานขาดขวัญและกำลังใจ ขณะเดียวกันก็ทำให้รัฐสูญเสียรายได้จำนวนมาก การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเสนอให้

1) ในขั้นการขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ปฏิบัติงานจะถือปฏิบัติตามหนังสือสั่งการอย่างเคร่งครัดในการตรวจสอบสถานะบุคคลและเอกสารของผู้ขอประกันให้ชัดเจน ถูกต้อง และครบถ้วน เพื่อเสนอข้อมูลที่น่าเชื่อถือให้แก่ผู้พิพากษาเพื่อพิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

2) กรณีใช้บุคคลประกันซึ่งมีตำแหน่งข้าราชการ ให้จัดทำหนังสือให้ความยินยอมให้หักเงินเดือน เงินประจำตำแหน่งหรือรายได้อื่นใดแนบท้ายคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เมื่อผู้ประกันผิดสัญญาประกันต่อศาลจะได้แจ้งให้หน่วยงานต้นสังกัดของผู้ประกันดำเนินการหักเงินเดือนนำส่งศาลเพื่อชำระค่าปรับได้ทันที

3) สำนักงานศาลควรจัดตั้งกลุ่มงานบังคับคดีเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

4) จัดทำศูนย์ข้อมูลผู้ประกัน โดยมอบหมายกองกิจการคดี สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานกลางในการควบคุมการบังคับคดีกรณีที่มีผิดสัญญาประกันเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลผู้ประกันทั่วประเทศไม่ว่ากรณียังไม่ผิดสัญญาประกันและผิดสัญญาประกัน สามารถตรวจสอบได้ว่า ผู้ประกันใช้หลักทรัพย์ประกันร่วมกันกี่คดี สามารถประมวลผลจำแนกผู้ประกันใช้หลักทรัพย์ประกัน ที่ดิน โฉนด ที่ดิน น.ส.3ก. มีที่คดี หรือผู้ประกันใช้ตำแหน่งข้าราชการทั้งหมดกี่คดี และในแต่ละรอบปีมีคดีที่ครบระยะเวลาบังคับคดีกี่เรื่อง เพื่อจะได้วางแผนเร่งรัดและแก้ไขปัญหาการบังคับคดีผู้ประกันได้

5) สำนักงานศาลยุติธรรมควรจัดประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานบังคับคดีที่จะต้องประสานงานร่วมกัน ได้แก่ กรมบัญชีกลาง กรมบังคับคดี สถาบันการเงิน กรมที่ดิน กรมการขนส่งทางบก เป็นต้น

บทที่ 3

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1. หลักกฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

เมื่อบุคคลใดต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา และถูกจับกุม หรือถูกฟ้องร้องต่อศาลเป็นคดีอาญา และตกเป็นจำเลยทั้งคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์หรือคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่า คดีมีมูลและประทับรับฟ้องไว้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริง และในระหว่างที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย จะได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพให้ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548

1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งตามสิทธิขั้นพื้นฐานได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง มาตรการหรือหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราวนั้น ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106-119 ทวิ โดยกฎหมายได้บัญญัติครอบคลุมตั้งแต่วิธีการขอปล่อยชั่วคราว ผู้มีสิทธิขอ ขั้นตอนในการขอปล่อยชั่วคราว การคัดสัญญาประกัน และการดำเนินการบังคับคดีนายประกัน เพื่อเป็นการรองรับสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว ทั้งนี้ เพราะมีผลต่อสิทธิการต่อสู้ของผู้ต้องหาหรือจำเลย การที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ต้องถูกคุมขังตลอดไปในช่วงพิจารณา ขั้นตอนและหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวมีดังนี้

1.1.1 การร้องขอให้ศาลปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว แยกเป็นดังนี้⁶³

- 1) การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างฝากขัง เมื่อผู้ต้องหาถูกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการนำตัวมาขออนุญาตศาลฝากขังระหว่างที่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น
- 2) การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น เมื่อจำเลยถูกพนักงานอัยการฟ้องต่อศาล หรือกรณีราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้อง และหมายเรียกจำเลยให้มาแก้คดี
- 3) การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา เมื่อจำเลยถูกกักขังหรือจำคุกโดยผลของคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคแล้วแต่กรณี
- 4) การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวบุคคลที่ถูกกักขังหรือจำคุกในกรณีอื่น เช่น ศาลออกหมายจับพยานที่จงใจไม่มาศาล หรือกรณีละเมิดอำนาจศาล หรือถูกหนีตามคำพิพากษาที่ถูกจับกุม โดยเหตุจงใจขัดขืนคำสั่งจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 300 เป็นต้น⁶⁴

1.1.2 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว

- 1) ผู้ต้องหา จำเลย หรือบุคคลที่ถูกกักขังหรือจำคุกในกรณีอื่น
- 2) ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา จำเลย หรือบุคคลที่ถูกกักขังหรือจำคุกในกรณีอื่น เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกัน โดยทางสมรส บุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรหรือนิติบุคคล เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด สำหรับกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ่นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้น⁶⁵

ข้อสังเกต บริษัทประกันอสังหาริมทรัพย์ แม้ไม่ใช่ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวตามข้อ 1) และ 2) ดังกล่าวข้างต้น แต่ก็ถือว่าเป็นการเพิ่มทางเลือกให้แก่ประชาชนในการหาหลักประกันมาวางศาล และเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการเงินของคนในสังคมด้วย เนื่องจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีเงินก็สามารถนำเงินหรือหลักทรัพย์มาวางเป็นหลักประกันต่อ

⁶³ คณะทำงานจัดทำคู่มือการปล่อยชั่วคราว. (2549). สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม. คู่มือการปล่อยชั่วคราว (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์. หน้า 1.

⁶⁴ คณะทำงานจัดทำคู่มือการปล่อยชั่วคราว. (2549). สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม. คู่มือการปล่อยชั่วคราว (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์. หน้า 2.

⁶⁵ อ้างแล้ว. หน้า 3.

ศาลได้ แต่สำหรับผู้ที่ยากจนมีเงิน ไม่เพียงพอก็สามารถที่จะไปซื้อกรรมกรรมของบริษัทประกันภัย
เหล่านี้ได้ในอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกว่าที่จะไปเช่าหลักทรัพย์จากนายประกันอาชีพได้⁶⁶

1.1.3 หลักประกันที่ใช้ในการขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว

1) เงินสด
2) ทรัพย์สินอื่น เช่น ที่ดินมีโฉนด หรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก.)กรรมสิทธิ์ห้องชุด พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ ทรัพย์สินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว หรือเช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่าย (แคชเชียร์เช็ค) หรือ เช็ค ที่ธนาคารรับรองแล้ว เงินฝากธนาคาร หนังสือค้ำประกันหรือหนังสือรับรองของธนาคาร หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัย เป็นต้น

3) บุคคลหรือตำแหน่งเป็นประกันหรือหลักประกัน แบ่งได้เป็น

- ส่วนราชการ กรมข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการ ที่ต้องหากคืออาญา ตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหา

- ผู้มีตำแหน่งข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง และทนายความ ทั้งนี้ บุคคลดังกล่าวต้องเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภรรยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรสหรือบุคคลที่ศาลเห็นว่า มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้องกันหรือมีความสัมพันธ์อื่นที่ศาลเห็นสมควร โดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 10 เท่า ของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ผู้ประกอบวิชาชีพ เช่น แพทย์ เกษัตริ์กร พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ทนายความ ผู้สอบบัญชี ครู ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน หรือผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย อาจใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้ในกรณีความผิดที่ตนถูกกล่าวหาเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติงานในการประกอบวิชาชีพ โดยสามารถทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน 15 เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- บางกรณีที่มีความผิดไม่ร้ายแรง ศาลอาจพิจารณาอนุญาตให้บิดา มารดา เป็นผู้ร้องขอประกันบุตรได้ โดยไม่ต้องมีหลักประกัน

⁶⁶ สุชาย จอกแก้ว. (2552). ทำอย่างไรจะได้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อินเทอร์เน็ตบุ๊กส์ หน้า 45.

- นิติบุคคลในกรณีที่มีการการ ผู้แทน ตัวแทน หุ้นส่วน พนักงานหรือ ลูกจ้างของนิติบุคคลนั้นตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย⁶⁷

1.1.4 การนำหลักประกันมาใช้ในการขอประกันตัว

- กรณีใช้โฉนดที่ดิน น.ส 3 หรือ น.ส.3 ก. ต้องมีหนังสือรับรองประเมินราคาที่ดินจากสำนักงานที่ดินจังหวัด หรือจากที่ว่าการอำเภอในเขตที่ดินตั้งอยู่แล้วแต่กรณี ซึ่งออกให้ภายในระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน รับรองโดยเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดหรือผู้ปฏิบัติราชการแทน หรือผู้ทำการแทน กรณีรับรองโดยสำนักงานที่ดินอำเภอ ผู้รับรองราคาประเมินจะต้องเป็นนายอำเภอ หรือปลัดอำเภอผู้ทำการแทน หรือเจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอ

- กรณีใช้สมุดเงินฝากธนาคารต้องมีหนังสือรับรองยอดเงินฝากคงเหลือปัจจุบันจากสาขาธนาคารที่เปิดบัญชี พร้อมระบุข้อความว่าธนาคารจะไม่ให้ถอนเงินจำนวนดังกล่าวไปจนกว่าจะได้รับคำสั่งเปลี่ยนแปลงจากศาล

- กรณีใช้บุคคลตามข้อ 3) เป็นหลักประกัน ต้องมีหนังสือรับรองจากค้ำประกัน แสดงสถานะ ตำแหน่ง ระดับอัตราเงินเดือน และควรระบุให้ชัดเจนว่าจะนำไปประกันใคร หากมีภาระผูกพันในการทำสัญญาประกันหรือใช้ตนเองเป็นหลักประกันผู้อื่นไว้ ก็ให้แสดงภาระผูกพันนั้นด้วย

- กรณีใช้ทะเบียนรถยนต์หรือทะเบียนรถจักรยานยนต์ ผู้ประกันต้องนำรถมาให้เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลตรวจสอบสภาพและประเมินราคา (แต่ปัจจุบันศาลมักจะไม่นอนุญาติ เนื่องจากถือเป็นหลักทรัพย์ที่ไม่น่าเชื่อถือ)

- กรณีใช้บ้านพักอาศัย ผู้ประกันควรต้องมีภาพถ่ายบ้าน และให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านมีหนังสือรับรองการประเมินราคาให้

- กรณีใช้หลักทรัพย์ที่ติดจำนองหรือมีภาระติดพัน ผู้ขอประกันต้องแสดงได้ว่าราคาทรัพย์สินส่วนที่เกินจากจำนองหรือจากภาระติดพันมีจำนวนเพียงพอต่อการใช้เป็นหลักประกัน

- กรณีบิดามารดาเป็นผู้ขอประกันบุตร ศาลอาจให้ประกันโดยไม่ต้องแสดงหลักทรัพย์ แต่ต้องมีหลักฐานยืนยันได้ว่าเป็นบุตร

หมายเหตุ

กรณีหลักทรัพย์ที่นำมาในวันยื่นขอประกันตัวมีราคาไม่เพียงพอตามที่ศาลกำหนดวงเงินประกัน ศาลอาจอนุญาติให้ผู้ขอประกันผิดผ่อนนำหลักทรัพย์มาเพิ่มเติมให้ครบในภายหลังได้

⁶⁷ สรุปร้อยใจความจากหนังสือของ คณะทำงานจัดทำคู่มือการปล่อยชั่วคราว. (2549). สำนัก ประชานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม.คู่มือการปล่อยชั่วคราว. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์. หน้า 6-7.

1.1.5 การมอบอำนาจให้บุคคลอื่นมาขอปล่อยชั่วคราว⁶⁸

เจ้าของหลักทรัพย์ที่ประสงค์จะมอบอำนาจให้บุคคลอื่นยื่นคำร้องขอประกันตัวต้องทำหนังสือมอบอำนาจ ณ ที่ว่าการอำเภอที่มีภูมิลำเนาหรือหลักทรัพย์ตั้งอยู่โดยให้นายอำเภอหรือผู้รักษาราชการแทนลงลายมือชื่อและประทับตราประจำตำแหน่งรับรองการมอบอำนาจ หรือทำหนังสือมอบอำนาจต่อหน้าเจ้าหน้าที่ศาล พร้อมทั้งนำบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐและสำเนาทะเบียนบ้านของผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบอำนาจมาด้วย ทั้งนี้ บางศาลจะไม่อนุญาตให้เจ้าของหลักทรัพย์มอบอำนาจให้บุคคลอื่นยื่นคำร้องขอประกันตัวครั้งแรก และบางศาลอาจอนุญาตเฉพาะนำหลักทรัพย์มาประกันญาติพี่น้องเพื่อป้องกันการหลอกลวงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาหาผลประโยชน์จากการประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

1.1.6 หลักฐานที่ต้องนำมาแสดงในการขอประกันตัวต่อศาล⁶⁹

- บัตรประจำตัวประชาชน บัตรข้าราชการ หรือบัตรแสดงตำแหน่งหน้าที่การงานทะเบียนบ้านของจำเลยและผู้ขอประกันพร้อมสำเนา
- หลักทรัพย์ที่ใช้ประกัน เช่น เงินสดโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3 ก.) สมุดเงินฝากประจำพร้อมสำเนา
- หนังสือรับรองจากต้นสังกัดหรือนายจ้าง (กรณีขอประกันตัวด้วยตำแหน่งหน้าที่)
- หนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินจากสำนักงานที่ดิน (กรณีใช้โฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์เป็นประกัน)พร้อมสำเนา
- หนังสือรับรองจากธนาคาร (กรณีใช้สมุดเงินฝากประจำเป็นประกัน)
- หนังสือยินยอมของกลุ่มสมรส (กรณีผู้ขอประกันมีคู่สมรส)

1.1.7 การขอลอนการปล่อยชั่วคราว

การลอนการปล่อยชั่วคราว อาจจะมีได้ในกรณีต่อไปนี้ คือ

- 1) นายประกันขอลอนการปล่อยชั่วคราวโดยมอบตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล เมื่อศาลได้อนุญาต ความรับผิดชอบตามกฎหมายประกันเป็นอันสิ้นสุดลง
- 2) โจทก์ยื่นคำร้องขอลอนการปล่อยชั่วคราว โดยอ้างเหตุผลว่า จำเลยมีพฤติการณ์ที่จะหลบหนีหรือใช้อิทธิพลข่มขู่พยาน ซึ่งกรณีนี้จะนัดโจทก์ จำเลย นายประกัน โดยให้นายประกันส่งตัวจำเลยตามกำหนดนัด และศาลจะสอบข้อเท็จจริง หากได้ความจริงดังกล่าวก็จะสั่งลอนการปล่อยชั่วคราว

⁶⁸ อ้างแล้ว หน้า 8.

⁶⁹ อ้างแล้ว หน้า 2.

3) กรณีจำเลยไม่มาศาลตามนัด โดยไม่มีเหตุอันสมควร นายประกันไม่สามารถส่งตัวจำเลยได้ โดยมีพฤติการณ์จะหลบหนี หรือศาลไม่สามารถติดต่อนายประกันได้ ศาลอาจสั่งถอนการปล่อยชั่วคราวได้ (บางกรณีนายประกันอาจจะแจ้งเหตุขัดข้องและขออนุญาตผลิตส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้)

4) กรณีศาลเห็นว่า สืบพยานโจทก์ไปแล้วมีลักษณะแน่นอนหนักแน่น เกรงว่าจำเลยจะหลบหนี ก็อาจจะพิจารณาสั่งถอนการปล่อยชั่วคราวได้

1.1.8 หลักเกณฑ์ในการสั่งคำร้องขอประกัน⁷⁰

มาตรา 108 “ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ

- 1) ความหนักเบาแห่งข้อหา
- 2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด
- 3) พฤติกรรมต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร
- 4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด
- 5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่
- 6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่

7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับประกอบการวินิจฉัยได้ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลอาจรับฟังข้อเท็จจริง รายงานหรือความเห็นของเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับการนั้นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยชั่วคราวหรือศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติ หรือในกรณีที่ผู้นั้นยินยอมจะสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือภัยอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น แต่ถ้าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ผู้นั้นยินยอม จะสั่งให้ใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้ต่อเมื่อผู้นั้นมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมีเหตุสมควรประการอื่น”

⁷⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108.

โดยเมื่อมีการยื่นคำร้องขอประกันตัวต่อศาลแล้ว ศาลจะพิจารณาเรื่องเหล่านี้ประกอบในการพิจารณาสั่งคำร้อง คือ

(1) ความหนักเบาแห่งข้อหา

ในกรณีนี้ข้อหาแต่ละคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกดำเนินคดีนั้น แต่ละบทความผิดจะมีการระบุโทษแตกต่างกันไปในแต่ละมาตรา ซึ่งได้กำหนดโทษขั้นต่ำและโทษขั้นสูงไว้ หากพิจารณาเปรียบเทียบกรณีที่มีโทษขั้นต่ำกับกรณีที่ไม่มีโทษขั้นต่ำ เพื่อเปรียบเทียบว่า บทความตราใดจะมีโทษหนักกว่ากัน ในกรณีนี้ถือว่า บทความตราที่ไม่มีกำหนดโทษขั้นต่ำจะมีความหนักเบาแห่งข้อหาน้อยกว่าคดีที่มีอัตราโทษขั้นต่ำ แต่ต้องพิจารณาว่า ในบทความตราดังกล่าวที่มาเปรียบเทียบกันนั้นมีโทษขั้นสูงหรือไม่ หากปรากฏว่า โทษขั้นสูงในบทความตราใดสูงกว่าอีกมาตราหนึ่งก็ถือว่า โทษขั้นสูงในบทความตรานั้นมีข้อหาหนักกว่า ซึ่งในการเขียนคำร้องบรรยายความหนักเบาแห่งข้อหาที่เป็นเหตุผลหนึ่งที่สามารถนำมาประกอบในการเขียนคำร้องได้ เช่น หากปรากฏว่า คดีที่ร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้น เป็นคดีที่มีโทษเล็กน้อย ก็เขียนเหตุผลในคำร้องว่า สภาพแห่งข้อหา นั้นมีอัตราโทษต่ำ การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้จะไม่เป็นประโยชน์เพราะจะทำให้ผู้ต้องหา หรือจำเลย ซึ่งมีภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบต้องเสียประโยชน์หรืออาจถูกออกจากงาน ทำให้ครอบครัวได้รับความเดือดร้อน อีกทั้ง เป็นกรณีที่ยังไม่แน่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่

(2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด

กรณีนี้ ต้องพิจารณาว่า อยู่ในชั้นของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล หากกรณีอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเรื่องที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานอาจจะเกิดจากการเรียกพยานมาบันทึกคำให้การไว้ ในระหว่างนี้ถือได้ว่าเป็นช่วงอยู่ระหว่างการสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนจะตรวจดูคำให้การที่สอบพยานไว้ว่ามีความหนักเบาแห่งข้อหาและหลักฐานแน่นหนาเพียงใด ในส่วนชั้นพนักงานอัยการนั้นกรณีเป็นเรื่องที่พนักงานสอบสวนมีคำสั่งฟ้อง หากพนักงานอัยการเห็นว่าต้องมีการสอบสวนเพิ่มเติมก็จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม ซึ่งในช่วงระยะเวลานี้เป็นช่วงที่พนักงานอัยการรวบรวมพยานหลักฐาน สำหรับในส่วนของศาลนั้น เป็นเรื่องที่ศาลได้มีการสืบพยานไปบางส่วนแล้ว เมื่อมีคำร้องขอปล่อยชั่วคราวศาลจะพิจารณาถึงพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบแล้วประกอบดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งข้อสังเกตในการยื่นคำร้องนั้นก็เป็นเรื่องที่ผู้ขอประกันจะต้องบรรยายคำร้องให้เห็นถึงพยานหลักฐานที่นำสืบมาแล้วบางส่วนว่ามีน้ำหนักหรือไม่มีน้ำหนัก หรือน่าเชื่อถือเพียงใด อันเป็นเหตุประกอบให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการปล่อยชั่วคราวได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม

(3) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร

กรณีนี้เป็นเรื่องที่มีอำนาจสั่งประกันจะได้พิจารณาถึงพฤติการณ์แห่งคดี การประกันความผิดต่างๆ อาจจะเป็นเรื่องคำพูดที่ใช้ในการกระทำความผิด บาดแผลที่เกิดจากการกระทำความผิด ยานพาหนะที่ใช้ในการกระทำความผิด เหตุเกิดเวลากลางวันหรือกลางคืน ความสามารถในการติดตามคนร้ายของผู้เสียหายเหล่านี้ต่างๆ มาประกอบกัน เพื่อประกอบในดุลยพินิจในความน่าจะเป็นไปได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีส่วนในการกระทำความผิดหรือไม่ ในคำร้องของผู้ขอประกันก็ต้องบรรยายให้เห็นถึงสภาพแห่งความผิดว่าเพียงข้อกล่าวอ้างดังกล่าวมานั้น มีเหตุผลเพียงพอที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาเพียงใดหรือไม่ บางครั้งเหตุผลที่กล่าวอ้างมานี้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือก็เป็นประเด็นหนึ่งที่ประกอบดุลยพินิจในการสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย

(4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด

กรณีนี้เป็นเรื่องของผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกัน โดยพิจารณา มาตรา 114 ประกอบ หากกรณีที่เป็นเงินสดคงมีปัญหารื่องจำนวนเงินที่จะนำมาวาง หากความสามารถของผู้ขอประกันมีเงินสดซึ่งมีจำนวนสูงจะเป็นหลักประกันที่น่าเชื่อถือได้ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี ในส่วนหลักประกันอื่นที่นำมาวางนั้น ได้แก่ โฉนดที่ดิน ซึ่งเป็นหลักประกันที่มีความน่าเชื่อถืออย่างหนึ่ง และต้องเป็นที่ดินที่อยู่ในเขตที่ไม่ต้องห้ามให้นำมาเป็นหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราว ส่วนที่ดินตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 ก.) หรือ (น.ส.3) นั้น แม้ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาจะเป็นหลักประกันที่น่าเชื่อถือ แต่เนื่องจากที่ดินเป็นเพียงสิทธิครอบครอง อาจเปลี่ยนมือได้ โดยการโอนการครอบครอง จึงอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ที่ดินตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์กลายเป็นหลักประกันที่ไม่น่าเชื่อถือได้ สำหรับหลักประกันอื่น เช่น พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน เงินฝากธนาคาร(เงินฝากประจำ) เหล่านี้ ถือได้ว่า เป็นหลักประกันที่น่าเชื่อถือ เนื่องจากในทางปฏิบัติ จะมีคำสั่งให้อายัดหลักประกันเหล่านั้นไว้

(5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่

กรณีนี้ต้องพิจารณาประกอบกับเรื่องพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร เพราะเหตุว่าในกรณีที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ร้ายแรง การหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเรื่องสำคัญ รวมทั้งกรณีที่ต้องพิจารณาถึงประวัติของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่ามีประวัติการกระทำความผิดมาก่อนหรือไม่ หากเคยมีการกระทำความผิด เป็นกรณีความผิดร้ายแรงหรือไม่ เพียงใด มาประกอบเพื่อเป็นแนวทางกำหนดพฤติการณ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่ามีความเป็นไปได้ที่จะหลบหนีหรือไม่ ในส่วนที่มีของกลางเป็นจำนวนมากหรือพฤติการณ์โหดร้ายในกรณีนี้ มีความเป็นไปได้สูงที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี

(6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่

กรณีนี้เป็นเรื่องที่จะต้องคาดคะเน โดยสันนิษฐานว่า เมื่อปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปแล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐานหรือไม่ ข่มขู่พยานหรือไม่ เพราะเหตุว่าปล่อยชั่วคราวไปแล้ว กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยไปก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่พยานที่ดี ข่มขู่พยานที่ดี ซึ่งสิ่งนี้ผู้มีอำนาจในการปล่อยชั่วคราวจะต้องนำมาประกอบในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เพราะจะทำให้รูปคดีในการพิจารณาไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย

(7) คำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์หรือผู้เสียหายแล้วแต่กรณี

กรณีนี้เป็นเรื่องที่ได้มีการฝากขังหรือฟ้องจำเลยต่อศาลแล้ว แต่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือโจทก์ (ในกรณีฟ้องกันเอง) คัดค้านการปล่อยชั่วคราว ศาลก็จะพิจารณาประกอบคำคัดค้านว่า คำคัดค้านนั้นมีเหตุผลเพียงใดหรือไม่ ในส่วนคำร้องขอของผู้ขอประกัน

โดยในบทบัญญัติมาตรา 108 วรรคสาม ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมเข้ามาในส่วนของเงื่อนไขการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือประกันตัว โดยตามบทบัญญัติเดิมนั้น กฎหมายให้อำนาจศาลหรือเจ้าพนักงานซึ่งมีอำนาจปล่อยชั่วคราวสามารถกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราว หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้ ในส่วนของกฎหมายใหม่นั้น เพิ่มเติมเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติกรณีของการสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (electronic monitoring หรือ EM) หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ โดยผู้นั้นยินยอม ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สามารถใช้อุปกรณ์ต่างๆ มาช่วยในการทำให้การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เพราะยังสามารถควบคุมให้เป็นไปตามเงื่อนไขของการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ ประกอบกับปัจจุบันเริ่มมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการควบคุม จำกัดเสรีภาพของผู้ต้องโทษในบางกรณีแล้ว

อย่างไรก็ตาม การที่จะสั่งใช้เงื่อนไขการให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัวผู้ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้นยินยอมด้วยจึงจะสามารถใช้ได้ เพราะเป็นการจำกัดสิทธิ หากเป็นเรื่องของการบังคับก็อาจจะเป็นการลดเกรดความเป็นมนุษย์ ทำให้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ถูกละเมิด ย่ำยี เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน จึงเป็นทางเลือกที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะตัดสินใจว่า จะยินยอมให้ศาลสั่งให้ใช้เงื่อนไขดังกล่าวหรือไม่ เพราะการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องคำนึงถึงทั้งทางด้าน

สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยกับความปลอดภัยของส่วนรวม ตลอดจนความเสียหายที่จะเกิดกับ พยานหลักฐาน แต่ต้องเข้าใจด้วยว่า ความยินยอมของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ไม่ใช่เงื่อนไขที่จะ ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว การจะได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องเป็นกรณีที่ศาลเห็นสมควร อนุญาตและใช้เงื่อนไขดังกล่าว โดยจำเลยหรือผู้ต้องหายินยอมรับตามเงื่อนไข

สำหรับในกรณีที่ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์นั้น กฎหมาย บัญญัติว่า แม่ผู้นั้นจะยินยอมให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดในการตรวจสอบหรือ จำกัดการเดินทางได้ แต่การจะใช้ดังกล่าวได้ต้องเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติเป็นเงื่อนไขไว้อีก แยกต่างเพิ่มเติมไปจากกรณีผู้ถูกปล่อยชั่วคราวที่มีอายุเกิน 18 ปีบริบูรณ์ไปแล้ว กล่าวคือ จะต้อง เป็นไปตามเหตุดังต่อไปนี้

1) ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวมีพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือ

2) มีเหตุสมควรประการอื่น

เหตุที่มีการกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมสำหรับกรณีดังกล่าวนี้ เนื่องจากผู้ถูก ปล่อยชั่วคราวที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์นั้น ยังไม่มีสถานะความเป็นผู้ใหญ่ อาจจะไม่มีความพอ ที่จะตัดสินใจให้ความยินยอมหรือตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้น สภาพจิตใจอาจถูกกระทบกระเทือน เกิดเป็นปมด้อยจากการถูกใช้อุปกรณ์ควบคุมหรือติดตามตัวดังกล่าว อาจรู้สึกว่าเป็นปมด้อย มีปัญหาทางด้านจิตใจ ภาวะทางอารมณ์และผลกระทบด้านอื่นๆ กฎหมายจึงต้องบัญญัติเงื่อนไข เพิ่มเติมนอกเหนือจากเรื่องของความยินยอมหากจะมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการอนุญาต ให้ปล่อยชั่วคราวดังกล่าว⁷¹

สำหรับกรณีตามมาตรา 109 นั้น เป็นเรื่องที่มีความผิดที่ถูกดำเนินคดีนั้น มี อัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี กล่าวคือ เป็นคดีที่มีโทษจำคุกสูงเกิน 10 ปี กล่าวคือ เป็นคดีที่มี โทษจำคุกสูง กฎหมายได้กำหนดให้ศาลจะต้องสอบถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือ โจทก์ว่าจะคัดค้านการประกันตัวหรือไม่ก็เพื่อประกอบดุลยพินิจในการสั่งปล่อยชั่วคราว เพราะจะ ได้สอบข้อเท็จจริง พฤติการณ์แห่งคดีในการจับกุมผู้กระทำความผิดในเบื้องต้น ในกรณีที่ไม้อาจ ถามได้ ศาลก็จะงดการถามและระบุเหตุผลที่งดการถามนั้นไว้ ซึ่งในถามปฏิบัติเมื่อนำผู้ต้องหา

⁷¹ สรุปย่อใจความจากหนังสือ “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ส่วนแก้ไขใหม่)”. สุพิศ ประณีต พลกรัง..พิมพ์ครั้งที่ 1.สำนักพิมพ์นิติธรรม:กรุงเทพมหานคร.2559.หน้า 7-11.

ฝากขังต่อศาลหรือฟ้องจำเลยต่อศาล ศาลจะสอบในทันทีว่าจะคัดค้านการประกันตัวหรือไม่ หากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือโจทก์ก็จะมีเหตุผลในคำคัดค้านไว้⁷²

ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน ศาลจะพิจารณาความประพฤติกฎมิหลัง สิ่งแวดล้อมและผู้ปกครองในการดูแลเด็กประกอบด้วย

1.1.9 เหตุที่ศาลจะสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

ศาลใช้ดุลพินิจไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- 2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- 3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- 4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- 5) การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหาย

ต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

1.1.10 ประเภทของการปล่อยชั่วคราวมี 3 ประเภท ได้แก่

1) การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันและไม่ต้องมีหลักประกันแต่อย่างใด เพียงแต่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียกเท่านั้น

2) การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ขอประกันต้องทำสัญญาประกันต่อศาลว่าจะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของศาลซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามกำหนด ผู้ขอประกันจะถูกปรับตามจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในสัญญาประกัน ตลอดจนอาจมีการกำหนดเงื่อนไขให้ปฏิบัติในสัญญาประกัน

3) การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวโดยทำสัญญาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาและปฏิบัติตามที่กำหนดในสัญญาหรือตามหมายเรียก และมีการวางประกันไว้เพื่อที่จะบังคับเอาหลักประกันเมื่อมีการผิดสัญญา

1.1.11 หน้าที่ของผู้ขอประกัน

ผู้ขอประกันต้องส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลตามนัด หรือมอบอำนาจให้ผู้อื่นส่งแทนก็ได้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลแต่ผู้ขอประกันไม่มาศาล ไม่ถือว่าผิดสัญญาประกัน แต่ถือว่าผู้ขอประกันทราบคำสั่งของศาลและวันนัดส่งตัวคราวต่อไปแล้วกรณีศาลอนุญาต

⁷² น.นาง เอกอัครและคณะ. (2555). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบังคับคดีตามสัญญาประกัน. หลักสูตร “การพัฒนานิติกรระดับต้น”(พ.ต.ก.) รุ่นที่ 3. หน้า 19.

ให้ประกัน โดยมีเงื่อนไข เช่น ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไปรายงานตัวต่อพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ศาล ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ขอประกันก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว

1.1.12 ความรับผิดชอบของผู้ประกัน

ผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกัน อาจขอให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุดจับผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือถ้าไม่อาจขอความช่วยเหลือได้ก็มีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นได้เอง แล้วส่งไปยังพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ใกล้ที่สุด กรณีไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่มีเหตุสมควรถือว่าผิดสัญญาประกัน ศาลจะสั่งปรับผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันและยึดหลักประกันขายทอดตลาด หากไม่ชำระค่าปรับศาลชั้นต้นนั้น โดยยื่นอุทธรณ์ภายใน 1 เดือน นับแต่วันทราบคำสั่ง โดยต้องยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ หรือศาลอุทธรณ์ภาค การอุทธรณ์ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมและไม่ต้องห้ามเรื่องทุนทรัพย์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเป็นที่สุดจะฎีกาอีกไม่ได้⁷³

1.2 ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 239 บัญญัติห้ามมิให้เรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจนเกินควรแก่กรณี และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม บัญญัติให้ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับวางหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน ประธานศาลฎีกาจึงออกข้อบังคับนี้ซึ่งมีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสาม เกี่ยวกับการกำหนดวงเงินประกันการปล่อยชั่วคราว โดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน การใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกัน กรณีนิติบุคคลเป็นผู้ขอประกันและกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยทำสัญญาประกันตนเองไว้ คือ

การกำหนดวงเงินประกันให้พิจารณาดังนี้

คดีความผิดลหุโทษหรือที่มีโทษปรับสถานเดียว ให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้นเว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

⁷³ สรุปใจความย่อจากหนังสือเรื่อง “การขอปล่อยชั่วคราวต่อศาล” . (2555). คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม. ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ้ง: นนทบุรี หน้า 6-21.

คดีความผิดที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจซึ่งมีอัตราโทษปรับสูง ไม่ว่าจะมิโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม จะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกันก็ได้ แต่ไม่ควรกำหนดวงเงินให้เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้นและไม่ว่ากรณีใดต้องไม่กำหนดวงเงินประกันหรือหลักประกันให้สูงเกินอัตราโทษปรับขั้นสูง

คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท เว้นแต่มีเหตุสมควรที่จะตั้งเป็นอย่างอื่น ก็ให้ระบุเหตุนั้นไว้โดยชัดแจ้ง

คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ แต่วงเงินประกันต้องไม่สูงเกินควรแก่กรณีในกรณีที่พฤติการณ์แห่งคดีมิได้มีลักษณะเป็นพิเศษอย่างอื่น การกำหนดวงเงินประกันตามวรรคหนึ่งให้ขึ้นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) คดีที่มีโทษจำคุกแต่ไม่มีโทษสถานอื่นที่หนักกว่าโทษจำคุกรวมอยู่ด้วยให้กำหนดวงเงินประกันโดยถือเกณฑ์ไม่เกิน 20,000 บาท ต่อระวางโทษจำคุก 1 ปี ทั้งในส่วนที่เป็นอัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ

(2) คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน 600,000 บาท

(3) คดีที่มีโทษประหารชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน 800,000 บาท

คดีที่มีหลายข้อหา ไม่ว่าจะจะเป็นความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทหรือความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษหนักที่สุดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดวงเงินประกัน

ในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องหลายคดีต่อศาลเดียวกัน ไม่ว่าจะถูกฟ้องพร้อมกันหรือต่างเวลาดังศาลอาจกำหนดวงเงินประกันในแต่ละคดีให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ โดยให้ใช้หลักประกันร่วมกันก็ได้ แต่วงเงินประกันรวมสำหรับทุกคดีต้องไม่น้อยกว่าเกณฑ์ตามวรรคหนึ่ง กรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 3 ปี ไม่ว่าจะเป็คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่ก็ตาม ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้ โดยมีประกันและหลักประกัน แต่วงเงินประกันไม่ควรสูงเกินกว่า 100,000 บาท ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเกิน 3 ปี และศาลเห็นสมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้โดยมีประกันและหลักประกัน หากศาลเห็นว่าสมควรกำหนดวงเงินประกันให้สูงขึ้นจากที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์กำหนดไว้ ก็ให้กำหนดวงเงินประกันเพิ่มขึ้นได้แต่ไม่ควรเพิ่มเกินกึ่งหนึ่งในกรณีผู้ขอประกันเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส หรือผู้ขอประกันใช้หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่การบังคับคดีเป็นหลักประกัน หรือกรณีความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำด้วยความจำใจหรือด้วยความยากจน ศาลจะกำหนดวงเงิน

ประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติก็ได้หากผู้ขอประกันซึ่งเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส เป็นผู้ใช้เงินสดหรือหลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นของผู้ขอประกันที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอน และสะดวกแก่การบังคับคดีเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยให้ผู้ขอประกันวางเงินสดหรือหลักทรัพย์นั้นเพียงจำนวนร้อยละสิบจากจำนวนวงเงินประกันที่ศาลกำหนดก็ได้ ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหญิงมีครรภ์หรือมีบุตรอายุไม่เกิน 3 ปีอยู่ในความดูแลหรือเป็นผู้เจ็บป่วยซึ่งถ้าต้องขังจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือเป็นผู้พิการหรือสูงอายุซึ่งโดยสภาพร่างกายหรือจิตใจอาจจะเกิดความทุกข์ยากลำบากเกินกว่าปกติในระหว่างต้องขัง ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นเด็กหรือเยาวชน ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนใช้ดุลพินิจกำหนดวงเงินประกันตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่สูงกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับนี้⁷⁴

1.3 ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548

โดยที่ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกประกันหรือหลักประกันขึ้นใหม่ จึงสมควรปรับปรุงระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ที่ใช้บังคับอยู่เดิมให้สอดคล้องกัน ประกอบกับสมควรเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการขอปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา ให้สามารถดำเนินการผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นนอกจากโทรสารได้ด้วย เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา

อาศัยอำนาจตามมาตรา 5 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประธานศาลฎีกาวางระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ไว้ดังนี้

ข้อ 1 ให้ยกเลิก

- (1) ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2545
- (2) ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2546

- (3) ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 3)

พ.ศ. 2547

⁷⁴ สรุปใจความย่อจากหนังสือ “คณะทำงานจัดทำคู่มือปล่อยชั่วคราว” . (2549). สำนักประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ.2549 หน้า 76-77.

ข้อ 2 เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวแล้วให้รับพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว โดยให้ถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไว้ ก็ให้ระบุเหตุผลไว้โดยครบถ้วนและชัดเจน และพิจารณาสั่งในแนวเดียวกัน

การเปลี่ยนแปลงคำสั่งใหม่จะกระทำได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และให้ระบุเหตุผลไว้โดยชัดเจนด้วย

จำนวนราคาประกันในคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ต้องเขียนหรือพิมพ์ให้ชัดเจน จะเป็นตัวเลขหรือตัวหนังสือก็ได้

ข้อ 3 ในการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจเสนอข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ถูกฟ้องร้อง รวมทั้งบุคลิกลักษณะนิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพ การงาน ประวัติการทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ตามแบบพิมพ์ท้ายระเบียบนี้ต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ศาลอาจมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานศาลช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องขอในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง รวมทั้งให้จัดทำรายงานหรือความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 วรรคสอง ด้วยก็ได้

ข้อ 4 ผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวอาจเสนอหลักประกันมาพร้อมกับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาของศาลก็ได้ แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวซึ่งมิได้ยื่นหลักประกันมาพร้อมด้วย ที่จะได้รับการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

ข้อ 5 ในคดีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน 3 ปี เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา หากจำเลยเคยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์มาก่อนให้ศาลชั้นต้นพิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำเป็นต้องส่งให้ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสั่ง

ข้อ 6 ในกรณีที่มีการปล่อยชั่วคราวบุคคลใดในชั้นสอบสวน ถ้าผู้ร้องขอประกันมีความประสงค์จะใช้เงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นที่วางประกันไว้ต่อผู้อำนวยการสถานพินิจพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการเป็นหลักประกันการปล่อยชั่วคราวบุคคลนั้นในชั้นศาลให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้ผู้ร้องขอประกันระบุรายละเอียดเกี่ยวกับหลักประกัน ซึ่งรวมทั้งมูลค่าหรือราคาของหลักประกันดังกล่าวและวงเงินที่ได้ประกัน พร้อมทั้งแนบสำเนาภาพถ่ายหลักทรัพย์มากับ

คำร้องขอ ถ้าหลักทรัพย์นั้นเป็นที่ดินหรือห้องชุด ให้แนบสำเนาหนังสือสำคัญแสดงสิทธิในหลักทรัพย์และหนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงานที่ดินมาด้วย

(2) ถ้าศาลเห็นสมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดวงเงินประกันไม่เกินมูลค่าหรือราคาของหลักประกัน และปรากฏตามคำแถลงของผู้อำนวยการสถานพินิจหรือพนักงานสอบสวน หรือคำฟ้องหรือคำแถลงของพนักงานอัยการว่าหลักประกันดังกล่าวยังอยู่ในความครอบครองของตน หรือมีหลักฐานอื่นที่น่าเชื่อถือว่าหลักประกันดังกล่าวยังอยู่ในความครอบครองของผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ให้ศาลมีคำสั่งให้ถือเอาหลักประกันนั้นเป็นหลักประกันในชั้นศาลได้ แต่ถ้าศาลกำหนดวงเงินประกันไว้สูงกว่ามูลค่าหรือราคาของหลักประกันนั้น ก็ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ร้องขอประกันวงหลักประกันอื่นเพิ่มเติมให้เพียงพอกับวงเงินที่ประกันนั้น

ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการประเมินมูลค่าหรือราคาของหลักประกันศาลอาจเรียกผู้ครอบครองหลักประกันมาสอบถามหรือสั่งให้ผู้ร้องขอประกันเสนอหลักฐานการประเมินราคาใหม่ก็ได้

(3) เมื่อมีคำสั่งอนุญาตตาม (2) แล้ว ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ส่งหลักประกันนั้นต่อศาลภายในเวลาที่กำหนด

ข้อ 7 เพื่อความรวดเร็วและให้จำเลยได้รับความคุ้มครองในสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์และศาลฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 และมาตรา 119 ทวิ ให้ศาลชั้นต้นปฏิบัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกาโดยทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

7.1 เมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา หรือคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 หรือมาตรา 119 ทวิ ให้รีบส่งสำเนาคำร้องดังกล่าวพร้อมสำเนาย่อสำนวนความเท่าที่จำเป็น ไปยังศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี โดยทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในวันเดียวกันกับวันที่ยื่นคำร้องหรืออย่างช้าที่สุดในวันทำการรุ่งขึ้น เว้นแต่ในกรณีที่สำนวนความได้ส่งมายังศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว ให้รีบส่งมาเฉพาะคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว โดยระบุรหัสตามที่ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้แจ้งให้แต่ละศาลทราบ พร้อมลงลายมือชื่อ ระบุชื่อและตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในต้นฉบับเอกสารทุกแผ่นที่ส่งมาทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนต้นฉบับให้รีบส่งมาภายหลังโดยเร็ว โดยให้ระบุในหนังสือนำส่งว่าได้จัดส่งสำเนาไปเมื่อวันใดด้วย

ข้อเสนอแนะที่ส่งไปยังศาลชั้นอุทธรณ์ อย่างน้อยต้องมีรายการ ดังนี้

- (1) สำเนาคำร้องขอฝากขังในกรณีที่เกิดอยู่ในชั้นฝากขัง
- (2) สำเนาคำฟ้องและคำพยานโจทก์ปากสำคัญในกรณีที่เกิดอยู่ในชั้นพิจารณา
- (3) สำเนาคำพิพากษา เฉพาะแผ่นแรกที่มีชื่อ โจทก์จำเลย ส่วนที่อ้างถึงคำขอทำ

ฟ้องและส่วนที่เป็นคำวินิจฉัย

(4) ข้อมูลว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาเคยได้รับการปล่อยชั่วคราวมาก่อนหรือไม่ และมีกำหนดราคาประกันไว้เท่าใด

(5) คำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือโจทก์

(6) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีอื่นใดอันจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาสั่งคำร้อง เช่น จำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ มีภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ เพียงใด

ส่วนข้อเสนอแนะที่ส่งไปยังศาลฎีกา อย่างน้อยต้องมีรายการเช่นเดียวกับวรรคก่อน (3) (4) (5) และ (6)

เมื่อศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาทำคำสั่งเสร็จแล้ว ให้แจ้งศาลชั้นต้น โดยทางโทรศัพท์หรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้คอยรับสำเนาคำสั่งและสำเนารายงานของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาที่จะส่งไปทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่ถ้ามีการกำหนดเวลาจัดส่งเป็นที่แน่นอนไว้ล่วงหน้า ก็ให้ดำเนินการจัดส่งไปตามเวลาที่นัดหมายไว้

เมื่อศาลชั้นต้นได้รับแจ้งจากศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาหรือเมื่อถึงกำหนดเวลาที่นัดหมายไว้ ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้รับสำเนาคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีการวมสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาที่แจ้งว่าจะส่งต้นฉบับคำสั่งคำร้องของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกามาภายหลัง ในกรณีที่มีการจัดส่งมาทางโทรสาร เมื่อได้รับโทรสารเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้รับโทรสารรีบติดต่อทางโทรศัพท์ไปยังศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรหัสบนคำสั่งคำร้องของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาและผลของคำสั่ง หรือในกรณีที่มีการจัดส่งทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เมื่อได้จัดพิมพ์สำเนาคำสั่งคำร้องและสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาที่ได้รับทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์เรียบร้อยแล้ว ให้ผู้รับแจ้งยืนยันการได้รับและความถูกต้องของข้อมูลตามระบบที่จัดวางไว้ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยทันทีหลังจากตรวจสอบความถูกต้องแล้ว ให้ผู้รับลงลายมือชื่อ ระบุชื่อและตำแหน่งกำกับไว้ในเอกสารที่ได้รับจากศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาทุกแผ่นด้วย หากผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้รับให้รายงานให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทราบ แล้วแต่กรณี

เมื่อศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้รับแจ้งยืนยันทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์จากศาลชั้นต้นแล้วให้ศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเก็บหลักฐานการรับและส่งข้อมูลไว้เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ

ให้ศาลชั้นต้นอ่านคำสั่งที่ได้รับทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้จำเลยหรือผู้ร้องขอประกันฟังในวันที่ได้รับคำสั่งนั้นหรืออย่างช้าในวันทำการรุ่งขึ้น และดำเนินการไปตามคำสั่งศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาโดยด่วน ถ้าจะต้องอ่านในวันทำการรุ่งขึ้น ให้ผู้รับเก็บสำเนาคำสั่งคำร้องและสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาที่ส่งมาใส่ซองปิดผนึกและลงลายมือชื่อคาบของผนึกไว้

7.2 ในกรณีศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานครมีข้อขัดข้องไม่อาจดำเนินการดังระบุไว้ในข้อ 7.1 หรือเห็นว่าสามารถดำเนินการได้รวดเร็วกว่าข้อ 7.1 ให้ดำเนินการโดยให้ส่งคำร้องหรืออุทธรณ์คำสั่งและสำนวนความที่ต้องใช้พิจารณาในการขอให้ปล่อยชั่วคราวใส่ซองปิดผนึกระบุหน้าซองให้ชัดเจนว่าเป็นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา แล้วนำส่งศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาในวันเดียวกันหรืออย่างช้าในวันทำการรุ่งขึ้น เว้นแต่กรณีที่สำนวนความได้ส่งมายังศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว ให้รับส่งมาเฉพาะคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

เมื่อได้รับของคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว ให้ศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานครอ่านคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาดังกล่าวให้จำเลยหรือผู้ร้องขอประกันฟังในวันที่ได้รับของคำสั่งหรือในวันทำการรุ่งขึ้น และดำเนินการตามคำสั่งศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาโดยด่วน

ข้อ 8 ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้ เช่น ให้รายงานตัวต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลตามที่ศาลเห็นสมควร วางข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานที่อยู่อาศัยหรือการเดินทางออกไปนอกสถานที่อยู่อาศัย วางข้อจำกัดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหรือการงานบางอย่าง หรือวางข้อจำกัดเกี่ยวกับการเข้าไปในสถานที่บางแห่งที่อาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดอีก เป็นต้น และหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นก็ให้ศาลพิจารณาเพิกถอนคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้

ข้อ 9 ให้ศาลจัดให้มีวิธีการในการควบคุมดูแลการขอให้ปล่อยชั่วคราวมิให้เกิดพฤติการณ์ในทางมิชอบหรือเอาเปรียบประชาชน เช่น การขึ้นทะเบียนรายชื่อและหลักทรัพย์ของผู้รับติดต่อ การประกาศอัตราค่าตอบแทนจากการใช้หลักทรัพย์เป็นหลักประกัน การจัดให้มี

ประสานงานและส่งข้อมูลระหว่างศาลต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของ หลักทรัพย์และของบุคคลดังกล่าว เป็นต้น

ข้อ 10 เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและติดตามผลการดำเนินการบังคับตาม สัญญาประกันให้ศาลจัดให้มีสารบบคุมกรณีผิดสัญญาประกัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของ ศาลจดแจ้งการดำเนินการภายหลังจากศาลมีคำสั่งปรับนายประกันแล้ว

ข้อ 11 เพื่อให้การปฏิบัติตามระเบียบนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยให้ศาลกำหนด แนวทางปฏิบัติของศาลนั้นได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ เช่น

- (1) วิธีดำเนินการกรณีร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา
- (2) การกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติระหว่างได้รับอนุญาตให้ ปล่อยชั่วคราว
- (3) การควบคุมดูแลการปล่อยชั่วคราวมิให้เกิดพฤติการณ์ในทางมิชอบหรือเอาเปรียบประชาชน
- (4) วิธีดำเนินการบังคับคดีหลังผิดสัญญาประกัน

ข้อ 12 ให้ศาลประกาศและเผยแพร่ระเบียบและแนวทางปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราว ของศาลให้ผู้ที่มาติดต่อและประชาชนได้ทราบโดยทั่วกัน

ข้อ 13 ในกรณีจำเป็นต้องมีวิธีการใดในทางธุรการเพื่อให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้ไป ได้โดยเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดวิธีการนั้น

2. กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน

2.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 119 (เดิมก่อนแก้ไข ฉบับที่ 22) “ในกรณีที่ผิดสัญญาประกันต่อศาล ศาลมี อำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควร โดยมีต้องฟ้อง เมื่อศาลสั่งประการใด แล้ว ฝ่ายที่ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาล อุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

จะเห็นได้ว่า อำนาจในการบังคับคดีแก่นายประกันเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2489 โดยเมื่อมีการผิดสัญญาประกันจำเลยที่ทำไว้กับศาล พนักงานอัยการที่เป็นนายแผ่นดินมีหน้าที่ในการบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาประกัน ซึ่งหมายถึง การขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี และจัดการอย่างอื่นในทางอรรถคดีเพื่อให้ได้เงินค่าปรับตาม คำสั่งศาล การนำยึดทรัพย์ผู้ผิดสัญญาประกันไม่ใช่หน้าที่ของศาลหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายศาล แต่เพื่อ

ประโยชน์ในการค้นหาทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันต่อศาล ศาลย่อมเรียกผู้ประกันมาสอบถาม และให้จัดการนำยึดตามที่พนักงานอัยการขอได้ คำพิพากษาฎีกา 612/2516 ซึ่งขั้นตอนการบังคับคดี แต่เดิมตามบทบัญญัติในมาตรานี้ นั้น ประกอบไปด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้ว กรณีที่ผู้ประกันยังไม่ทราบคำสั่ง ศาลจะมีคำสั่งให้หมายแจ้งให้ผู้ประกันนำเงินมาชำระค่าปรับต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาไว้ หากผู้ประกันไม่นำเงินมาชำระภายในกำหนด เจ้าพนักงานศาลจะมีหนังสือแจ้งให้พนักงานอัยการมาดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกัน ตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2489 มาตรา 11(8)

(2) พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ประกันออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระค่าปรับผู้ประกันต่อศาล

(3) ศาลมีหนังสือนำส่งหมายบังคับคดีพร้อมนำส่งเอกสารสิทธิ์ (กรณีใช้หลักทรัพย์เป็นหลักประกัน) เอกสารที่เกี่ยวข้องที่จำเป็น พร้อมค่าใช้จ่ายในชั้นบังคับคดีแก่เจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดีกับผู้ประกัน

(4) พนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และระเบียบของกระทรวงยุติธรรม โดยจัดการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือทำการอื่นใดโดยอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมาย

(5) จัดทำบัญชีแสดงรายการรับ-จ่าย พร้อมนำส่งเงินที่ได้จากการบังคับคดีกับผู้ประกันต่อศาลจนเสร็จสิ้น

มาตรา 119 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 บัญญัติไว้ว่า วรรคสอง “เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว” จึงมีการตีความตามด้วยบทดังกล่าวว่า ผู้อำนวยการศาลเป็นผู้มีหน้าที่ในการบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของผู้ประกัน ดังนั้นในการนำยึดทรัพย์สินนายประกันในคดีอาญา สำนักงานอัยการสูงสุดได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติมาโดยตลอดว่า ไม่ใช่หน้าที่ของพนักงานอัยการ เนื่องจาก กรมอัยการ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2489 มาตรา 11(8) บัญญัติมีความว่า “ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกันนั้น ถ้อยคำที่ “มีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีในการบังคับ” นั้น คำว่า “ดำเนินคดี” หมายถึงเฉพาะถึงเรื่องดำเนินคดี คือ ร้องขอให้

ศาลออกหมายบังคับคดีเท่านั้น การนำยึดทรัพย์ไม่ใช่การดำเนินคดี พนักงานอัยการผู้ร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี จึงไม่มีหน้าที่ต้องนำยึดทรัพย์หรือมอบอำนาจให้ผู้ใดนำยึดทรัพย์สินของนายประกันผู้ผิดสัญญาประกัน พนักงานอัยการ ไม่ได้เป็นคู่สัญญากับนายประกันผู้ผิดสัญญาประกัน ไม่มีทางรู้ได้ว่ามีทรัพย์สินตามคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวที่นายประกันนำมาวางเป็นหลักทรัพย์ประกันต่อศาลนั้นอยู่ที่ไหน มีจริงหรือไม่ จึงไม่มีทางนำยึดได้ถูกต้อง

ตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ได้กำหนดเป็นหน้าที่ของผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลที่จะต้องร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อยึดทรัพย์สินของผู้ผิดสัญญาประกันและไม่ยอมชำระค่าปรับนำออกขายทอดตลาดชำระค่าปรับ แต่กฎหมายมิได้กำหนดห้ามหัวหน้าสำนักงานประจำศาลจะมอบหมายให้ผู้อื่นกระทำการแทนในการบังคับคดีกับผู้ผิดสัญญาประกัน ดังนั้น ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลสามารถมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่ศาลคนหนึ่ง คนใดกระทำการแทนได้

ตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าว จึงมีการปรับเปลี่ยนขั้นตอนการบังคับคดี โดยการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันของหัวหน้าสำนักงานประจำศาลดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันเพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้การเนินการบังคับคดีของพนักงานอัยการมีความสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น กล่าวคือเมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันซึ่งผิดสัญญาประกันแล้ว หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมจะดำเนินการบังคับคดีทั้งการบังคับคดีตามมูลหนี้หลัก (การนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล) และการบังคับคดีตามมูลหนี้อุปกรรม (หนี้เงินที่ศาลมีคำสั่งปรับ) ดังนี้

(1) การบังคับคดีตามหนี้อุปกรรม (หนี้เงินที่ศาลมีคำสั่งปรับ)

ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเสนอรายงานเจ้าหน้าที่เพื่อขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี โดยให้มีข้อความว่า “ขอศาลได้โปรดออกหมายบังคับคดีเพื่อบังคับคดีแก่ผู้ประกันต่อไป และแจ้งพนักงานอัยการ โจทก์ดำเนินการตามมาตรา 14 (8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553” ทั้งนี้ ในหมายบังคับคดีให้ระบุว่า “พนักงานอัยการหรือผู้แทน” เป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามกฎหมาย และมีหนังสือแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ พร้อมทั้งส่งสำเนาหมายบังคับคดีไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการตามมาตรา 14 (8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ต่อไป

กรณีผู้ประกันนำหลักทรัพย์มาวางเป็นประกันต่อศาล เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ พันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน โดยมีหนังสือแจ้งการนำยึดหรืออายัดไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี พร้อมทั้งส่งสำเนาหมายบังคับคดี หลักฐานการแสดงสิทธิในทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันที่ผู้ประกันเสนอต่อศาล

ในการยื่นขอประกัน และเอกสารต่างๆ ประกอบการทำสัญญาประกันไปยังกรมบังคับคดี เพื่อขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันต่อไป ทั้งนี้ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมแจ้งพร้อมทั้งส่งสำเนาหนังสือแจ้งการนำยึดหรืออายัดดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการ

(2) การบังคับคดีตามมูลหนี้หลัก (หนี้กระทำการ คือ การนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล) ภายหลังศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันและออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการส่งสำเนาหมายจับให้เจ้าพนักงานตำรวจและหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี เพื่อดำเนินการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาล ทั้งนี้ให้ศาลระบุในหนังสือส่งสำเนาหมายจับด้วยว่าให้หน่วยงานดังกล่าวแจ้งผลการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหมายจับไปยังศาลทุกกระยะ 3 เดือน เพื่อให้วิธีการบังคับตามหมายจับมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กรณีผู้ประกันนำหลักทรัพย์มาวางเป็นประกันต่อศาล เช่น โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ พันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน โดยมีหนังสือแจ้งการนำยึดหรืออายัดไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี พร้อมทั้งส่งสำเนาหมายบังคับคดี หลักฐานการแสดงสิทธิในทรัพย์สินอันเป็นหลักประกันที่ผู้ประกันเสนอต่อศาล ในการยื่นขอประกัน และเอกสารต่างๆ ประกอบการทำสัญญาประกันไปยังกรมบังคับคดี เพื่อขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันต่อไป ทั้งนี้ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมแจ้งพร้อมทั้งส่งสำเนาหนังสือแจ้งการนำยึดหรืออายัดดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการ⁷⁵

กรณีผู้ประกันไม่ได้นำหลักทรัพย์มาวางเป็นประกันต่อศาลหรือกรณีประกันด้วยตัวบุคคล หรือบังคับคดีเอาแก่หลักทรัพย์ที่วางเป็นประกันต่อศาลแล้ว แต่ยังไม่พอชำระหนี้ตามสัญญาประกัน ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมมีหนังสือไปยังพนักงานอัยการเพื่อแจ้งให้ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันตามอำนาจหน้าที่ ตามมาตรา 14 (8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ต่อไป

ในระหว่างไต่สวน ศาลมีอำนาจให้งดการบังคับคดีได้ และหากผู้ประกันไม่สามารถชำระค่าปรับตามสัญญาประกัน ก็อาจมีการเจรจาให้มีการขอผ่อนชำระค่าปรับต่อศาล หรือกรณีผู้ประกันติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลได้ ศาลอาจมีคำสั่งให้คืนเงินที่ชำระแล้วหรือลดค่าปรับได้ ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาถึงความเหมาะสมเป็นรายคดีไป

โดยหลักการแล้วหน้าที่ในการสืบหาหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันเป็นของพนักงานอัยการ เนื่องจากมาตรา 14 (8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการ

⁷⁵ สรุปร้อยใจความจากหนังสือของ อดุลย์ ชันทอง.แนวทางการบังคับตามสัญญาประกันคดีอาญา.

และพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดี ผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน ซึ่งรวมถึงมีหน้าที่ในการสืบหา หลักทรัพย์หรือทรัพย์สินของผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน และดำเนินการกรณีผู้ประกันถูกศาล ล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดตามหนังสือกระทรวงการคลังที่ กค0530.7/ว 107 ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2544 (หนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ ศย 016/ว 471 ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2545)

การสืบหาทรัพย์สิน⁷⁶

ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) การสืบหาทรัพย์สินของผู้ขอประกัน ต้องสืบหาทันทีที่ศาลออกหมายบังคับคดีแล้วให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมมีหนังสือไปยังกรมที่ดินเพื่อขอตรวจสอบ หลักทรัพย์ประเภทอสังหาริมทรัพย์ที่มีชื่อลูกหนี้เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ ซึ่งอาจนำยึดมาบังคับคดีได้ โดยให้ตรวจสอบตามภูมิลำเนาเดิมที่เคยอยู่อาศัย สถานที่ที่เคยย้ายไปดำรงตำแหน่งและภูมิลำเนา ปัจจุบันด้วย กรณีที่ตรวจสอบแล้วพบว่าผู้ประกันมีหลักทรัพย์เป็นโฉนดที่ดิน หรือหนังสือรับรอง การทำประโยชน์ ให้มีหนังสือแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์ดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการ เพื่อดำเนินการบังคับคดีต่อไป

(2) ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมมีหนังสือไปยังธนาคารหรือสถาบัน การเงิน สหกรณ์ออมทรัพย์ กรมการขนส่งทางบก การไฟฟ้า การประปา องค์กรโทรศัพท์ (เงินวาง ประกันการขอใช้) ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (หุ้นในบริษัท) เพื่อขอให้ตรวจสอบ หลักทรัพย์หรือบัญชีเงินฝากของผู้ประกัน รถยนต์ รถจักรยานยนต์ โดยแนบหนังสือยินยอมให้ ตรวจสอบทรัพย์สินผู้ประกัน ไปด้วย กรณีที่ตรวจสอบแล้วพบว่าผู้ประกันมีบัญชีเงินฝากกับ ธนาคารหรือสถาบันการเงิน หุ้นในสหกรณ์หรือบริษัท เงินวางประกันการใช้ไฟฟ้า ประปาหรือ โทรศัพท์ ทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมแจ้งไปยัง กรมบังคับคดีเพื่อให้กรมบังคับคดียึดหรืออายัดเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าว และให้มีหนังสือแจ้งให้ พนักงานอัยการทราบ

(3) กรณีไม่พบทรัพย์สินหรือหลักทรัพย์ของผู้ประกัน ให้รายงานศาลเพื่อให้หมายเรียก ผู้ประกัน หรือบุคคลในครอบครัว หรือบุคคลอื่น เช่น ผู้บังคับบัญชาของผู้ขอประกัน มาทำการไต่สวน เพื่อบริหารทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 277

(4) กรณีผู้ประกันถูกพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดหรือล้มละลาย

⁷⁶ อ้าวแล้ว หน้า 17.

กรณีผู้ประกันถูกศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หน้าที่จะขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้ต้องเป็นหนี้เงินเท่านั้น การไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนดเวลาสองเดือน นับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ไม่ทำให้สัญญาประกันสิ้นผลไป ผู้ประกันยังคงมีหนี้กระทำการที่ต้องนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลอยู่ (เทียบเคียงคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1517/2525)

อย่างไรก็ตาม หากหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมทราบว่าผู้ประกันถูกศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ต้องดำเนินการขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้โดยถือว่าเป็นการบังคับชำระหนี้ในส่วนแบ่ง ซึ่งเป็นหนี้อุปกรรมเพื่อให้ผู้ประกันนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลอีกทางหนึ่ง แม้ว่าผู้ประกันจะปลดจากล้มละลายแล้ว ผู้ประกันก็ไม่หลุดพ้นความรับผิดชอบตามสัญญาประกันแต่อย่างใด โดยหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมสามารถบังคับคดีผู้ประกันให้นำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลได้จนกว่าจะพ้นอายุความคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันหมดไป กรณีผู้ประกันถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด แต่ผู้ประกันยังไม่ผิดสัญญาประกัน ควรให้ผู้ประกันส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล และให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหาหลักประกันใหม่

(5) กรณีผู้ประกันใช้หนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยเป็นหลักประกัน

กรณีบริษัทประกันภัยผิดสัญญาประกันและศาลมีคำสั่งปรับแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งให้บริษัทประกันภัยชำระเงินค่าปรับตามคำสั่งศาลภายในกำหนด 30 วัน หากไม่ชำระตามกำหนดดังกล่าว ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี กรณีบริษัทประกันภัยถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยหรือถูกสั่งให้หยุดดำเนินกิจการชั่วคราว ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการประกันไปยังสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อแจ้งไปยังสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยจังหวัดโดยตรงเพื่อให้ดำเนินการเปลี่ยนหลักประกันหรือบริษัทผู้รับประกันภัย

หากไม่ได้รับการติดต่อเรื่องเปลี่ยนหลักประกัน ให้รายงานผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทราบเพื่อพิจารณาว่าสมควรเรียกผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลเพื่อเปลี่ยนหลักประกันหรือไม่ (เฉพาะกรณียังไม่ผิดสัญญาประกันภัย) และยื่นขอรับชำระหนี้ต่อผู้ชำระบัญชีและกองทุนประกันวินาศภัยภายในสองเดือนนับแต่วันที่กองทุนประกันวินาศภัยออกประกาศ (กรณีผิดสัญญาประกันภัยและยังไม่ผิดสัญญาประกันภัย) ส่วนกรณีที่ไม่สามารถเปลี่ยนหลักประกันได้ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมยื่นขอรับชำระหนี้ต่อผู้ชำระบัญชีและกองทุนประกันวินาศภัยภายในสองเดือนนับแต่วันที่กองทุนประกันวินาศภัยออกประกาศ ทั้งนี้ สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีหนังสือ ที่ ศย

016/ว 321 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2553 แจ้งเกี่ยวกับรายละเอียดที่ตั้งสำนักงานใหญ่ ที่ตั้งสาขา และหมายเลขโทรศัพท์ของบริษัทที่รับประกันภัยอิสรภาพให้หัวหน้าหน่วยงานในสังกัดสำนักงาน ศาลยุติธรรมทราบแล้ว กรณีบริษัทประกันภัยถูกศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายใน กำหนดเวลาสองเดือน นับแต่วัน โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติ ล้มละลาย พุทธศักราช 2483 โดยให้ยื่นทั้งกรณีที่มีคดีสัญญาประกันภัยและยังไม่คดีสัญญาประกันภัย

(6) การรายงานผลการบังคับคดี ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมรายงาน ผลการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันที่มีคดีสัญญาประกันตามแบบฟอร์มรายงานผลการบังคับคดี ผู้ประกันที่มีคดีสัญญาประกันไปยังสำนักงานศาลยุติธรรม ทูกระยะ 3 เดือน⁷⁷

มาตรา 119 (ปัจจุบัน) บัญญัติว่า “ในกรณีคดีสัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่ง บังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควร โดยมีต้องฟ้อง ทั้งนี้ ศาลอาจสั่งงดการบังคับ ตามสัญญาประกันหรือลดจำนวนเงินที่ต้องใช้ตามสัญญาประกันก็ได้ โดยคำนึงถึงความพยายาม ของผู้ประกันในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นว่ามีมาก น้อยเพียงใดประกอบด้วย และเมื่อศาลสั่งประการใดแล้วฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือ พนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

เงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นที่นำมาวางต่อศาลเพื่อเป็นหลักประกันตามมาตรา 114 ไม่อยู่ในข่ายที่จะถูกยึดหรืออายัดเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อื่นจนกว่าความรับผิดชอบตามสัญญาประกัน จะระงับสิ้นไปเว้นแต่ศาลเห็นว่าหนี้ของเจ้าหนี้นั้นมีได้เกิดจากการฉ้อฉลและมีคำสั่งให้ปล่อยทรัพย์ ดังกล่าว

ในกรณีที่จำเป็นต้องมีการบังคับคดีเพราะผิดสัญญาประกันตามวรรคหนึ่ง ให้ศาล มีอำนาจออกหมายบังคับคดีหรือคำสั่งอื่นใดเพื่อบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบ ตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับแต่งตั้งและ พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับตามสัญญาประกัน และให้เจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี มีอำนาจหน้าที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันและขายทอดตลาดตามที่ได้รับ แจ้งจากศาล หรือพนักงานอัยการ และถ้าจะต้องขายทรัพย์สินที่วางเป็นหลักประกันไว้ต่อศาล เมื่อศาลส่งทรัพย์สินหรือหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้นไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับ คดี ให้ถือว่าได้มีการยึดทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้มิให้หน่วยงานของรัฐเรียกค่าฤชาธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายจากผู้ดำเนินการบังคับคดี

⁷⁷ อุดลย์ ชันทอง.แนวทางการบังคับตามสัญญาประกันคดีอาญา. ค้นคืน 24 พ.ค.59.

การบังคับคดีตามมาตรา 11 นี้ ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยอนุโลมเว้นแต่ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะออกข้อบังคับ กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ข้อบังคับนั้นเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้”

2.6 กฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

2.6.1 พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 (ใช้บังคับเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2489 ถึงวันที่ 7 ธันวาคม 2553)

มาตรา 11 พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้...

(8) ในกรณีที่มีการพิศัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกัน และในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ

2.6.2 พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 (ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม 2553)

มาตรา 14 พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้...

(8) ในกรณีที่มีการพิศัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกันในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ⁷⁸

2.7 การดำเนินการบังคับคดีของพนักงานอัยการ

เดิมตามที่พระราชบัญญัติพนักงานอัยการและองค์กรอัยการ พ.ศ.2498 มาตรา 11 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้..(8) ในกรณีที่มีการพิศัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกัน และในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ” พนักงานอัยการจึงเป็นหน่วยงานหลักในฐานะผู้แทนของรัฐในการบังคับคดีผู้ประกันที่พิศัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁷⁸ สรุปย่อใจความจากหนังสือ คู่มือการบังคับคดีนายประกัน เล่มที่ 2. สิทธิศักดิ์ วณิชกิจ และคณะ. . (2555). สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม. หน้า 9-27.

2.7.1 ขั้นตอนการดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันของพนักงานอัยการ ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติพนักงานอัยการและองค์กรอัยการ พ.ศ.2498⁷⁹

1) เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกัน และออกคำบังคับเพื่อให้ผู้ประกันทราบคำสั่งศาลแล้ว หากผู้ประกันไม่ชำระค่าปรับตามคำสั่งศาล พนักงานอัยการก็จะยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อบังคับคดีกับผู้ประกันต่อไป

2) ศาลจะเป็นผู้ส่งหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีพร้อมกับเอกสารสิทธิ์สำคัญและหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อให้ยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ประกันออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าปรับผู้ประกัน

3) เจ้าพนักงานดำเนินการบังคับคดีตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาบังคับใช้โดยอนุโลม

2.7.2 การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีกับผู้ประกันของพนักงานอัยการ ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553⁸⁰

การดำเนินเกี่ยวกับการบังคับคดีตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 6 ได้แก่ การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาแทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ที่พนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้ กับดำเนินการตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญาและใน ส่วนของการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามคำพิพากษา และให้ความร่วมมือในการบังคับคดีกรณีพิสดังกล่าวประกันต่อศาลและประกันรับสั่งของไปดูแล

โดยการยึดอายัดทรัพย์สิน กรณีนายประกันพิสดังกล่าวประกันชั้นศาล (คดีอาญา) ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 14(8) นั้น สำนักงานการบังคับคดีจะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการอำนวยความสะดวก การรักษาผลประโยชน์ของรัฐในการบังคับคดีที่ศาลออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยดำเนินการตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินการบังคับคดีแพ่ง (ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 42) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการบังคับคดีระเบียบดังกล่าวดังนี้⁸¹

⁷⁹ คู่มือ การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี. สำนักงานการบังคับคดี สำนักงานอัยการสูงสุด. หน้า 3.

⁸⁰ อ้างแล้ว หน้า 7.

⁸¹ อ้างแล้ว หน้า 8.

1) ขั้นตอนการรับดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี

- (1) การลงสารบบและบัญชีจ่ายสำนวน
- (2) การจ่ายสำนวนให้กับพนักงานที่รับผิดชอบ
- (3) การตรวจสอบเอกสาร โดยตรวจสอบเอกสารและข้อเท็จจริงว่า
 - เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานการบังคับคดีและมีเอกสารสำคัญ เช่น สำเนาหมายบังคับคดี สำเนาคำพิพากษาของศาล และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - ระยะเวลาสิ้นสุดการบังคับคดี สำหรับการบังคับคดีแพ่งและคดีปกครองจะมีระยะเวลาการบังคับ 10 ปี
 - สภาพบังคับตามกฎหมาย ได้แก่ หนี้เงิน หนี้อื่นๆ เช่น ขับไล่ รื้อถอน เป็นต้น

(4) การพิจารณารับหรือไม่รับดำเนินการบังคับคดี

(5) การมีหนังสือแจ้งยืนยันความประสงค์ของคุณความ

2) ขั้นตอนการตรวจสอบสถานะและทรัพย์สินของลูกหนี้⁸²

เมื่อสำนักงานการบังคับคดีได้มีคำสั่งให้รับดำเนินการบังคับคดีแล้ว การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลไม่ว่าจะเป็นการบังคับคดีแพ่ง ซึ่งรวมถึงคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา รวมทั้งให้ความร่วมมือในการบังคับคดีกรณีพิศัญญาประกันต่อศาลและการรับสิ่งของไปดูแลรักษา พนักงานอัยการจำเป็นต้องทราบข้อมูลของลูกหนี้เกี่ยวกับสภาพบุคคลทรัพย์สิน รวมทั้งข้อมูลอื่นๆ ของลูกหนี้เพื่อนำไปสู่การบังคับคดีให้ได้ผล โดยพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนต้องทำความเข้าใจเสนอต่ออัยการพิเศษฝ่ายการบังคับคดีเพื่อพิจารณาสั่งให้ตรวจสอบสถานะทรัพย์สินและข้อมูลอื่นๆ ของลูกหนี้ตามความเห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดี

3) การตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้

การตรวจสอบทรัพย์สินของลูกหนี้ พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนและหรือเจ้าหน้าที่บังคับคดีสามารถตรวจได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น

- กรมที่ดินหรือสำนักงานที่ดิน เพื่อตรวจสอบกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองในที่ดินหรืออาคารชุด
- กรมธนารักษ์ เพื่อตรวจสอบสิทธิการเช่า
- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์หรือสำนักงานทรัพย์สินของหน่วยงานอื่นๆ เพื่อตรวจสอบสิทธิการเช่าและเงินประกันการเช่า

⁸² อ้างแล้ว หน้า 14.

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อตรวจสอบการจดทะเบียนเครื่องจักร
- กรมบังคับคดีเพื่อตรวจสอบการยึดอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้หรือจำเลยโดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายอื่น และสถานะบุคคลล้มละลายหรือการฟื้นฟูกิจการ
- กรมการขนส่งทางบก เพื่อตรวจสอบกรรมสิทธิ์ในรถยนต์และรถจักรยานยนต์

- กรมเจ้าท่า เพื่อตรวจสอบกรรมสิทธิ์ในเรือ
- กรมสรรพากรและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีเพื่อตรวจสอบที่มาของรายได้ในฐานะแหล่งการเสียภาษี

- ธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อตรวจสอบตราสารหนี้
- ธนาคารพาณิชย์ เพื่อตรวจสอบเงินฝากและการลงทุน
- ตลาดหลักทรัพย์เพื่อตรวจสอบการถือครองหลักทรัพย์
- สำนักงานประกันสังคม เพื่อตรวจสอบรายได้ จำนวนเงินที่ลูกหนี้ส่งเข้ากองทุนฯ

- หน่วยงานสาธารณสุข ได้แก่ การไฟฟ้านครหลวง, การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การประปานครหลวง, การประปาส่วนภูมิภาค เพื่อตรวจสอบเงินประกันการใช้สาธารณสุข
- บริษัท ทีไอที จำกัด (มหาชน) เพื่อตรวจสอบสิทธิการเช่าโทรศัพท์
- หน่วยงานอื่นๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด, องค์การบริหารส่วนตำบล, เทศบาล และหน่วยงานที่รัฐจัดซื้อจัดจ้างพัสดุ เพื่อตรวจสอบหลักประกันที่ผู้รับจ้างหรือผู้ขายซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือจำเลยได้ยื่นไว้เป็นหลักประกัน
- สหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อทราบถึงจำนวนหนี้ เงินค้ำหุ้นหรือเงินปันผลที่จะได้รับ

4) การยุติการบังคับคดี

ในกรณีที่ตรวจสอบพบว่าลูกหนี้ชำระหนี้ครบถ้วนแล้ว ลูกหนี้พ้นความรับผิดที่จะต้องชำระหนี้แล้ว พ้นระยะเวลาการบังคับคดีตามกฎหมาย ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ มีเหตุอื่นที่แสดงว่าลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ หรือตัวความมีหนังสือแจ้งความประสงค์ไม่ประสงค์ให้บังคับคดีอีกต่อไป ให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนทำความเห็นควรยุติการบังคับคดีเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงอธิบดีอัยการ สำนักงานการบังคับคดีเพื่อกำตั้งยุติการบังคับคดี⁸³ แต่หากปรากฏในภายหลังในระยะเวลาการบังคับคดีพบว่าลูกหนี้มีทรัพย์สินที่จะชำระได้

⁸³ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 24
วรรคแรก.

หรือมีเหตุที่แสดงว่าลูกหนี้สามารถชำระหนี้ หรือตัวความแข็งแกร่งประกอบให้บังคับคดีกับลูกหนี้
อีกก็สามารถยกเรื่องขึ้นดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้

5) การดำเนินการเมื่อมีเหตุที่จะฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลาย⁸⁴

หากพบว่าเมื่อมีเหตุที่จะฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายได้ สำนักงานการบังคับ
คดีก็จะแจ้งให้ตัวความพิจารณาดำเนินการ

2.7.3 อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในชั้นบังคับคดี

เมื่อสำนักงานการบังคับคดีได้รับเรื่องจากตัวความหรือสำนักงานคดีให้
ดำเนินการบังคับคดีหรือยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับแล้ว ให้พิจารณามีคำสั่งดำเนินการหรือไม่ หากรับ
ดำเนินการให้ตรวจสอบสถานะและทรัพย์สินของลูกหนี้หรือจำเลย เมื่อพบว่าลูกหนี้หรือจำเลยมี
ทรัพย์สินที่สามารถดำเนินการบังคับคดีมาชำระหนี้หรือยึดทรัพย์มาชำระค่าปรับได้ และการบังคับ
คดีนายประกันกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาลนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันจำเลยกรณีผิด
สัญญาประกันแล้ว และสำนักงานการบังคับคดีได้รับหมายบังคับคดีของศาลดังกล่าวแล้ว
สำนักงานการบังคับคดีก็จะรับไว้ดำเนินการบังคับคดีโดยนำวิธีการบังคับคดีแฟงมาใช้⁸⁵ โดยใน
กรณีผู้ประกันมีหลักประกันมาวางไว้ต่อศาลเมื่อได้รับแจ้งจากศาลแล้วให้ดำเนินการบังคับคดีกับ
หลักทรัพย์ดังกล่าวทันที ส่วนกรณีที่ผู้ประกันไม่มีหลักทรัพย์มาวางประกันไว้ต่อศาล เมื่อได้รับแจ้ง
จากศาล ให้ดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกัน โดยการตรวจสอบสถานะ ทรัพย์สินอื่นๆ เพื่อ
ดำเนินการบังคับคดีต่อไปตามวิธีการบังคับคดีแฟง⁸⁶

2.7.4 การแบ่งหน่วยงานและการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายใน ของสำนักงานอัยการสูงสุด⁸⁷

สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นส่วนราชการ มีหน่วยงานราชการภายในดังนี้

(1) หน่วยงานราชการอัยการ

(2) หน่วยงานราชการตุลาการ

โดยได้มีการแบ่งหน่วยงานราชการที่มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับ
คดี คือ สำนักงานการบังคับคดี ซึ่งต้องรับผิดชอบงานศูนย์กลางระบบฐานข้อมูลลูกหนี้ตามคำ

⁸⁴ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 24
วรรคสอง และวรรคท้าย.

⁸⁵ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 42.

⁸⁶ คู่มือการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี สำนักงานการบังคับคดี สำนักงานอัยการสูงสุด. หน้า 43.

⁸⁷ ประกาศคณะกรรมการอัยการ เรื่อง การแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของ
หน่วยงานภายใน ของสำนักงานอัยการสูงสุด พ.ศ.2554.

พิพากษาของหน่วยงานของรัฐและจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์สิน ใช้จ่ายปรับตามคำพิพากษา งานสำรวจ ตรวจสอบข้อมูลทรัพย์สินและสถานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษาของหน่วยงานของรัฐและจำเลยที่ถูกยึดทรัพย์สิน ใช้จ่ายปรับตามคำพิพากษา และงานการบังคับคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีอาญา เฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สิน ใช้จ่ายปรับตามคำพิพากษาตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือสำนักงานอัยการสูงสุด โดยมีอธิบดีอัยการเป็นผู้บังคับบัญชา

ทั้งนี้ สำนักงานอัยการสูงสุดและพนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีตามกฎหมายและการรักษาผลประโยชน์ของรัฐเพื่อให้การปฏิบัติราชการของสำนักงานอัยการสูงสุดและพนักงานอัยการในการบังคับคดีเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกฎหมาย จึงได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีได้แก่ การดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง คดีปกครอง และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาแทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ที่พนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้ กับดำเนินการตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควรเกี่ยวกับการบังคับคดีอาญาเฉพาะในส่วนของการยึดทรัพย์สิน ใช้จ่ายปรับตามคำพิพากษา รวมทั้งให้ความร่วมมือในการบังคับคดีกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาลและประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษา⁸⁸

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปล่อยชั่วคราวและกรณีผิดสัญญาประกันหรือผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศ

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวข้องอยู่หลายฉบับ ได้แก่ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 8 (Eight Amendment) ซึ่งวางหลักไว้ว่า “ห้ามเรียกประกันสูงเกินสมควร” Federal Judiciary Act 1789 วางหลักไว้ว่า “การประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีทุกคดี เว้นแต่คดีนั้นจะมีระวางโทษประหารชีวิต” และ The Bail Reforms Act 1984 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหมายถึงผู้พิพากษาประจำรัฐ หรือมลรัฐ ผู้พิพากษาศาลแขวง (Magistrate Judge) หรือนายกเทศมนตรี⁸⁹

⁸⁸ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินการบังคับคดี พ.ศ.2555. ข้อ 6.

⁸⁹ สรุปย่อใจความจาก “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยการปล่อยชั่วคราว” (คุณฐิติพันธ์ปริชญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง), สิทธิพร บุญคุ้ม. (2550). หน้า 141-143.

ที่จะพิจารณาและมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดี หรือหลังจากศาลมีคำพิพากษา หรือระหว่างอุทธรณ์ได้ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1966 ภาคที่ 18 ลักษณะ 2 วิธีพิจารณาความอาญา หมวด 207 การปล่อยชั่วคราวและการควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณา ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวที่สำคัญ ดังนี้

3.1.1 การปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อบุคคลใดถูกจับกุมตัว ไม่ว่าจะมีความจำเป็นหรือไม่ก็ตาม ต้องนำตัวบุคคลนั้นไปศาล โดยไม่ชักช้า เพื่อให้ศาลได้พิจารณาเหตุในการควบคุมตัว และพิจารณาเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว ซึ่งการปล่อยชั่วคราวและการควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้เป็นหลักว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่ว่าจะโดยมีประกันหรือวางหลักประกัน เว้นแต่ศาลเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวนั้นไม่สามารถประกันได้อย่างมีเหตุสมควรว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัด หรือจะไปก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่น หรือสังคม และในกรณีที่ศาลเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวนั้นอาจเสี่ยงต่อการไม่มาปรากฏตัวตามกำหนดนัดหรืออาจก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่เป็นข้อจำกัดน้อยที่สุด เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะไม่กระทำการตามที่กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวนี้อาจรวมถึงการกักขังไว้ในบ้านหรือการอาศัยอยู่ในสถานที่ที่กำหนด การยอมให้ตรวจสารเสพติดโดยไม่มีหมายศาล การติดเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับติดตามไว้ที่ตัวบุคคลที่จะปล่อยชั่วคราว หรือการไปเยี่ยมเยียนของพนักงานเจ้าหน้าที่โดยมิได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้า เป็นต้น โดยเงื่อนไขที่กำหนดนี้แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ในแต่ละคดี และความน่าเชื่อถือของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น

อย่างไรก็ตาม ศาลจะกำหนดเงื่อนไขทางการเงินที่จะทำให้จำเลยต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาไม่ได้ เว้นแต่ในกรณีที่มีความเป็นไปได้อย่างสูงที่จำเลยจะหลบหนี ภายหลังจากได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลก็อาจกำหนดวงเงินประกันให้สูงได้ แม้ว่าการกำหนดวงเงินดังกล่าวจะทำให้จำเลยไม่อาจหาเงินมาวางประกันได้ก็ตาม เพราะการกำหนดวงเงินประกันไว้สูงดังกล่าวนี้มีไว้เพื่อจุดประสงค์ที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว

นอกจากนี้ หลังจากที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไปแล้ว หากปรากฏว่ามีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดทางอาญาในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนและมีน้ำหนักเพียงพอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ฝ่าฝืนเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ไม่อาจประกันได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะไม่

หลบหนีหรือไปก่อกบฏอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม หรือเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไม่อาจปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดได้ ศาลก็อาจยกเลิกคำสั่งปล่อยชั่วคราวนั้นได้ และศาลยังอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวในเวลาใดๆ ก็ได้

3.1.2 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ศาลจะมีคำสั่งให้กักขังจำเลยหากไม่มีเงื่อนไขใดๆ ที่จะเป็นประกันได้ว่าจำเลยจะมาตามกำหนดนัด หรือไม่ก่อกบฏอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม เมื่อบุคคลถูกควบคุมตัวแล้ว ต่อมามีการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเข้ามา ไม่ว่าจะในระหว่างการพิจารณาคดีหรือหลังจากศาลมีคำพิพากษา หรือระหว่างอุทธรณ์ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวดังกล่าว ให้พิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ ได้แก่

1) ความหนักเบาของความผิดที่ถูกกล่าวหาข้อหา

2) พฤติกรรมต่างๆ แห่งคดี น้ำหนักของพยานหลักฐานในคดี บุคลิกลักษณะนิสัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ประวัติในทางครอบครัว อาชีพการงาน ฐานะการเงิน ระยะเวลาการพักอาศัยในพื้นที่นั้น ความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน ประวัติการมาศาลตามกำหนดนัด ประวัติการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น หรือขณะที่ถูกจับผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นอยู่ระหว่างการปล่อยชั่วคราว การถูกคุมประพฤติหรือถูกลงโทษในคดีอื่นหรือไม่

3) ความร้ายแรง หรืออันตรายที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลใดหรือสังคม ซึ่งศาลอาจจะกำหนดขึ้นเอง หรือโดยคำร้องขอของพนักงานอัยการ เป็นต้น

ศาลอุทธรณ์บางแห่งของประเทศสหรัฐอเมริกาเห็นว่า ข้อพิจารณาในเรื่องน้ำหนักของพยานหลักฐานในคดีนั้นมีความสำคัญน้อยที่สุด แต่ในศาลบางแห่งก็ให้น้ำหนักหรือความสำคัญกับองค์ประกอบแต่ละข้ออย่างเท่าเทียมกัน

3.1.3 คดีที่ต้องไต่สวนก่อนมีคำสั่งให้คุมขัง

ในคดีความผิดอาชญากรรมร้ายแรง หรือคดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต หรือคดีอาชญากรรมที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปีขึ้นไป หรือคดีที่มีการกระทำความผิดมากกว่าสองฐานขึ้นไป เมื่อได้รับคำร้องขอจากพนักงานอัยการ ศาลต้องทำการไต่สวน นอกจากนี้ศาลอาจทำการไต่สวนเองหรือตามคำร้องขอของพนักงานอัยการ หากเป็นกรณีที่มีความเป็นไปได้สูงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปขัดขวางการดำเนินคดีของศาล โดยการไต่สวนจะกระทำขึ้นทันทีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นปรากฏตัวต่อหน้าศาลเป็นครั้งแรก แต่การที่ศาลไม่ได้ทำการไต่สวนในวันดังกล่าวมิได้เป็นเหตุให้ศาลต้องปล่อยชั่วคราวจำเลยเสมอไป ทั้งนี้หลังจากที่ได้ไต่สวนแล้ว หากไม่มีเงื่อนไขข้อใดที่จะช่วยให้มั่นใจได้ว่า บุคคลนั้นจะมาศาลตามกำหนดนัดหรือจะกระทบต่อสวัสดิภาพของบุคคลหรือชุมชนแล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้คุมขังบุคคลนั้น

3.1.4 ประเภทของการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวของประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท ดังต่อไปนี้

1) Release on Recognizance เรียกย่อๆ ว่า ROR หรือ OR คือ การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีการใช้เงินประกันตัว หรือการปล่อยโดยคำรับรอง เป็นวิธีการปล่อยชั่วคราวที่จำเลยเพียงแต่ให้สัญญาว่าจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดเวลาที่นัดเท่านั้น

2) Conditional Release คือ การปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข เป็นวิธีการที่ผู้พิพากษาจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไปโดยกำหนดเงื่อนไขต่างๆ อันมีเงื่อนไขที่เป็นการเรียกเงินประกัน เช่น กำหนดเงื่อนไขให้จำเลยต้องมารายงานตัวต่อศาลทุกสัปดาห์

3) Unsecured Bond คือ การปล่อยชั่วคราวโดยใช้ unsecured bonds กรณีนี้เป็นวิธีการปล่อยชั่วคราวที่ไม่จำเป็นต้องวางเงินสดเป็นหลักประกัน แต่จะมีผลให้ถูกปรับเป็นเงินได้หากจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัด

4) Cash Bond คือ วิธีการปล่อยชั่วคราวที่จำเลยจะต้องวางหลักประกันทั้งหมดด้วยเงินสดหรือการวางหลักทรัพย์อื่นประกอบ

5) Deposit Bond คือ การปล่อยชั่วคราวโดยวางเงินมัดจำ เป็นวิธีการปล่อยชั่วคราวที่จำเลยจะต้องวางเงินสดเป็นหลักประกันเช่นเดียวกัน เพียงแต่จะต้องวางเงินสดไว้เพียงร้อยละ 10 ของราคาประกันที่ศาลกำหนด ถ้าจำเลยผิดสัญญาจะถูกปรับเต็มจำนวน

6) Surety Bond คือ การปล่อยชั่วคราวที่นายประกัน (Bail Bondsman) จะต้องวางเงินประกันไว้ร้อยละ 10 ของราคาประกันที่ศาลกำหนด

แม้กฎหมายสหรัฐอเมริกาจะมีแนวทางในการให้ประกันตัวหลายวิธี แต่ในอดีตนั้นศาลมักจะใช้ระบบการประกัน โดยต้องมีหลักทรัพย์ ซึ่งเป็นระบบที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักกว่าเป็นระบบที่ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีได้เปรียบคนจน และยังเท่ากับเป็นการมอบการตัดสินใจในการให้ประกันตัวหรือไม่ไว้กับนายประกัน⁹⁰ ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยส่วนมากที่ยากจนหรือไม่มียุทธศาสตร์เป็นหลักทรัพย์ต้องหันไปหานายประกันอาชีพให้ช่วยเหลือ โดยจะต้องเสียค่าธรรมเนียมให้กับนายประกันถึงประมาณร้อยละ 10 ของวงเงินประกัน ทำให้ธุรกิจประกันรุ่งเรืองขึ้นและมีการจัดตั้งบริษัทประกันขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อประกอบธุรกิจเป็นนายประกันให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ ทั้งทางหนังสือพิมพ์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งบริษัทประกันในสหรัฐอเมริกาจะมีเจ้าหน้าที่ติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย

⁹⁰ยูทซัคคี เดชยนต์. (2521). “การใช้วิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ในงานด้านกฎหมาย.” วารสารนิติศาสตร์. 10, 3, น. 456

อย่างไรก็ตาม คุณค่าของหลักประกัน ไม่ได้อยู่กับจำนวนเงินประกันว่าจะมากหรือน้อย เพราะไม่ได้ช่วยให้มั่นใจได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาร่วมในการพิจารณาหรือจะมารับโทษเมื่อมีคำพิพากษา ดังนั้น แม้ในสหรัฐอเมริกาเองก็เปลี่ยนวิธีการเพื่อที่จะกำจัดบริษัทประกันออกไป โดยใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวที่ไม่ต้องมีหลักทรัพย์ประกัน เช่น Release on Recognizance หรือ Conditional Release หรือโดยใช้วิธีกำหนดวงเงินประกันแล้วเรียกให้ชำระเป็นเปอร์เซ็นต์ของจำนวนเงินประกันทั้งหมด (Deposit Bond) เช่น กำหนดวงเงินประกันแสนดอลลาร์ ก็เรียกชำระแค่หมื่นดอลลาร์ ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็สามารถนำเงินมาวางประกันต่อศาลได้ไม่ต้องไปชำระให้กับนายประกัน เพราะปกติบริษัทประกันก็เรียกเก็บค่าธรรมเนียม 10 เปอร์เซ็นต์เหมือนกัน แทนที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องเอาเงินไปชำระให้บริษัทประกันก็มาชำระให้ศาลดีกว่า⁹¹

3.1.5 สภาพบังคับกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี หรือปฏิบัติผิดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว

หากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหลบหนี หรือไม่มาตามกำหนดนัดหรือปฏิบัติผิดเงื่อนไขที่เจ้าพนักงานหรือศาลกำหนดไว้ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1996 มาตรา 3147 และมาตรา 3148 ได้กำหนดโทษสำหรับความผิดซึ่งได้กระทำขณะได้รับการปล่อยชั่วคราวไว้ ดังนี้

มาตรา 3147 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกตัดสินว่ากระทำความผิดในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราวตามที่กำหนดไว้จะต้องถูกเพิ่มเติมโทษซึ่งกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น

(1) ลงโทษจำคุกไม่เกินสิบปีในกรณีที่เป็นความผิดร้ายแรง

(2) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีในกรณีที่เป็นความผิดเล็กน้อย

การกำหนดโทษจำคุกตามมาตรานี้ให้นับโทษต่อจากโทษจำคุกอื่นๆ”

ส่วนสภาพบังคับกรณีที่น่ามาใช้ กรณีที่มีการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวนั้นมาตรา 3148 ได้บัญญัติไว้ว่า

(A) บุคคลที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขตามมาตรา 3142 ของกฎหมายนี้ และได้ฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว ให้ยกเลิกการปล่อยชั่วคราวนั้น และสั่งขังและฟ้องคดีในข้อหาละเมิดอำนาจศาล

(B) การยกเลิกการปล่อยชั่วคราว พนักงานอัยการอาจเสนอให้มีการยกเลิกหมายปล่อย โดยการยื่นคำร้องต่อศาล ผู้พิพากษาอาจออกหมายจับบุคคลที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวในข้อหาฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว และให้นำตัวบุคคลดังกล่าวมายังศาลเพื่อดำเนินคดีตาม

⁹¹จรินดิ หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น.71.

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ นอกจากนี้บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวซึ่งได้กระทำความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง กฎหมายของรัฐ และกฎหมายท้องถิ่นในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวให้นำตัวบุคคลนั้นมายังศาลซึ่งได้ออกหมายปล่อย ผู้พิพากษามีอำนาจที่จะเพิกถอนหมายปล่อยและออกหมายจับหลังจากที่ได้ดำเนินการไต่สวนและ

(1) เป็นที่พอใจแก่ศาลว่า

(A) มีเหตุอันควรเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวกระทำความผิดต่อกฎหมายของรัฐบาลกลาง กฎหมายของรัฐและกฎหมายท้องถิ่น ในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือ

(B) มีพยานหลักฐานรับฟังได้โดยปราศจากความสงสัยว่าบุคคลดังกล่าวได้ฝ่าฝืนเงื่อนไขใดๆ ในการปล่อยชั่วคราวและ

(2) เป็นที่พอใจแก่ศาลว่า

(A) ไม่มีเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวซึ่งจะประกันได้ว่าบุคคลดังกล่าวจะไม่ก่ออันตรายแก่บุคคลอื่นหรือชุมชน ทั้งนี้ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 3142 (g) ของบทบัญญัตินี้ หรือ

(B) บุคคลดังกล่าวมีลักษณะจะไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่า ในระหว่างที่มีการปล่อยชั่วคราวบุคคลดังกล่าว กระทำความผิดตามกฎหมายของรัฐบาล กฎหมายของรัฐ และกฎหมายท้องถิ่น ซึ่งเป็นความผิดร้ายแรง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวที่จะประกันได้ว่าบุคคลดังกล่าวจะไม่ก่ออันตรายต่อบุคคลอื่นหรือต่อชุมชน หากเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวที่ได้ประกันได้ว่าบุคคลดังกล่าวจะไม่ก่ออันตรายต่อบุคคลอื่นหรือต่อชุมชน และบุคคลนั้นจะปฏิบัติตามเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว ศาลอาจดำเนินการกับบุคคลนั้นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 3142 ของบทบัญญัตินี้ และอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวได้ตามที่เห็นสมควร

(C) เจ้าหน้าที่ศาลสามารถฟ้องคดีฐานละเมิดอำนาจศาลได้ตามมาตรา 401 แห่งบทบัญญัตินี้ เมื่อบุคคลใดฝ่าฝืนเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ฉบับที่ 8 (Eight Amendment) ได้รับรองสิทธิการปล่อยชั่วคราวไว้ โดยวางหลักว่า “ห้ามเรียกประกันสูงเกินสมควร” และ Federal Judiciary Act 1789 ได้วางหลักว่า “การประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาจะต้องมีทุกคดี เว้นแต่คดีนั้นจะมีระวางโทษประหารชีวิต” กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าบุคคลใดที่ถูกจับกุมในคดีความผิดที่มีโทษไม่ถึงประหารชีวิตจะได้รับอนุญาตให้ประกันตัว การให้สิทธิ

ประกันตัวก่อนที่จะมีการตัดสินว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด เป็นการเปิดโอกาสให้มีการเตรียมต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และยังช่วยป้องกันไม่ให้มีการลงโทษก่อนที่ศาลจะตัดสินว่ามีความผิด ดังนั้นเมื่อผู้ต้องหาถูกจับกุม เจ้าพนักงาน หรือศาลจะต้องพิจารณาให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว หากมีเหตุจำเป็นจึงจะควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ และหากศาลเห็นว่า การปล่อยชั่วคราวไม่สามารถรับรองได้ว่าบุคคลดังกล่าวจะมาศาลตามกำหนด หรืออาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือชุมชน ศาลอาจสั่งปล่อยบุคคลนั้นภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดก็ได้

สรุปได้ว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา จะแก้ปัญหาคาถอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีการเรียกหลักประกัน โดยจะใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติตาม เช่น การกำหนดที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือการรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานเป็นระยะ เพื่อเป็นการป้องกันการหลบหนี และประกันการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือการกำหนดห้ามกระทำการบางอย่างบางประการ เช่น การห้ามติดต่อกับผู้เสียหายหรือพยานโจทก์ หรือห้ามกระทำการอย่างใดอันจะก่อให้เกิดความผิดอีก เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายให้แก่สังคมโดยรวม⁹² แทนการปล่อยชั่วคราวโดยเรียกหลักประกัน

3.2 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3.2.1 การกำหนดมาตรการควบคุมหรือเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวหรือการประกันตัวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 116a เป็นการร้องขอที่ยากมาก เพราะหากศาลพิจารณาเห็นว่าไม่มีเหตุผลต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้พิพากษาก็จะปล่อยชั่วคราวแต่ในทางกลับกันหากผู้พิพากษาเห็นว่า มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัว ผู้พิพากษาก็จะมีคำสั่งให้ควบคุมตัว ดังนั้น เมื่อมีเหตุที่ต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไปเสียแล้ว ถ้าผู้ต้องหาร้องขอประกันตัวศาลก็จะไม่อนุญาตให้ประกันตัว

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 116a กำหนดรูปแบบการประกันตัวไว้ดังนี้

(1) การประกัน โดยวางประกันเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่น โดยวางจำนำทรัพย์สินหรือการค้ำประกัน โดยบุคคลที่เหมาะสม

(2) ศาลจะเป็นผู้กำหนดจำนวนเงินและรูปแบบการประกันตามความเหมาะสม

⁹²จิตติมา กัชรวิวรรธน์. (2549). “การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข: ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น.84.

(3) ผู้ต้องหาร้องขอเพื่อให้ปล่อยตัวตามหมายจับอาจขอประกันและหากผู้ต้องหาไม่ได้อาศัยอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายนี้ และจะขอระงับการดำเนินการตามหมายจับอาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่นที่อาศัยอยู่ในเขตอำนาจของศาลเพื่อที่จะขอรับการดำเนินการต่างๆ ในนามของผู้ต้องหาเองได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 116 ได้กำหนดเงื่อนไขหรือมาตรการควบคุมเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไว้ดังนี้

(1) ศาลอาจกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการควบคุมตัว สำหรับความเสี่ยงในการหลบหนี โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการที่พิจารณามีดังต่อไปนี้

- ให้ผู้ต้องหาไปรายงานตัวต่อศาล สำนักงานอัยการหรือสำนักงานอื่นตามที่กำหนด

- ห้ามออกจากสถานที่อยู่อาศัยหรือที่พัก ภูมิลำเนาหรือบางพื้นที่ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาล หรือพนักงานอัยการ

- ห้ามออกจากสถานที่ส่วนด้วยกเว้นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของบุคคลที่กำหนด

- ผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลอื่นวางหลักทรัพย์ประกัน

(2) ศาลอาจกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการควบคุมตัว สำหรับความเสี่ยงในการเข้าไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการห้ามมิให้ผู้ต้องหาไปติดต่อกับผู้ถูกกล่าวหาคนอื่นๆ หรือพยาน หรือผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันการกระทำความผิดในคดีนั้น

(3) ศาลอาจกำหนดมาตรการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการควบคุมตัว ตามมาตรา 112a ซึ่งผู้ต้องหาจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการควบคุมตัว

(4) ศาลจะมีคำสั่งบังคับหรือปฏิบัติตามหมายจับถ้า

- ผู้ต้องหาละเมิดต่อหน้าที่และข้อกำหนดที่บังคับ

- ผู้ต้องหาได้เตรียมการจะหลบหนี ไม่มาปรากฏตัวตามหมายเรียกโดยไม่มีข้ออ้างหรือไม่แสดงลักษณะอื่นใดว่าเขาไม่เป็นผู้บริสุทธิ์

- มีพฤติการณ์ใหม่อื่นที่ทำให้จำเป็นต้องจับกุมตัวมา

ทั้งนี้ การยื่นประกันอาจเป็นการวางเงินสด หรือหลักทรัพย์อื่น หรือการจำนำ หรือโดยการค้ำประกันจากบุคคลที่เหมาะสม โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดจำนวนและประเภทของประกันและหลักประกันนั้นตามความเหมาะสม นอกจากนี้ หากผู้ต้องหาไม่ได้อาศัยอยู่ภายใต้บังคับ

ของประมวลกฎหมายนี้ และจะขอระงับการดำเนินการตามหมายจับอาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่น ซึ่งอาศัยอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาล เพื่อที่จะขอรับการดำเนินการต่างๆ ในนามของผู้ต้องหาเอง

ส่วนการประกันตัวในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีถิ่นพำนักในประเทศเยอรมัน ในกรณีที่ศาลจะอนุญาตให้ประกันตัว โดยจะกำหนดจำนวนเงินประกันตัว และผู้ต้องหาต้องสามารถให้ชื่อและที่อยู่ของบุคคลที่มีสัญชาติเยอรมัน ซึ่งสามารถติดต่อได้ในกรณีที่ต้องส่งหมายจับ

3.2.2 ผลของการฝ่าฝืนมาตรการควบคุมหรือเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว ในประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน คือ การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวและต่อมาผู้นั้น กระทำผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ในการปล่อยชั่วคราว หรือได้เตรียมการหลบหนี หรือไม่ไป รายงานตัวตามที่กำหนด หรือมีพฤติการณ์อื่นที่ทำให้จำเป็นต้องจับกุมตัวใหม่ ก็ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งบังคับตามหมายจับเดิมที่มีอยู่แล้วนั้น

โดยสรุป ในระบบกฎหมายเยอรมัน การประกันตัวเป็นการร้องขอที่ยาก เพราะหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัว ศาลก็จะไม่อนุญาตให้ประกันตัว แต่ถ้าปรากฏว่า ไม่มีเหตุจำเป็นในการควบคุมตัว ศาลก็จะปล่อยชั่วคราวไป

การประกันตัวในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มีถิ่นพำนักในประเทศ ศาลจะอนุญาตให้ประกันตัวโดยจะกำหนดจำนวนเงินประกันตัว และผู้ต้องหาต้องสามารถให้ชื่อและที่อยู่ของบุคคลที่มีสัญชาติเยอรมันซึ่งสามารถติดต่อกันได้ในกรณีที่ต้องส่งหมายในการพิจารณาคดี และต้องปรากฏด้วยว่าไม่มีเหตุที่จะควบคุมตัวด้วย หากมีเหตุจะต้องควบคุมตัว ศาลจะไม่อนุญาตให้ประกันตัว⁹³

3.3 ประเทศญี่ปุ่น

จากหลักเกณฑ์ที่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1947 ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าลักษณะที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการดำเนินคดีอาญาประเทศญี่ปุ่น คือหลักการคุ้มครองผู้ต้องหาและจำเลย (Rights of Accused) อย่างแท้จริง เช่น การสอบสวน การจับกุม เป็นต้น

3.3.1 การสอบสวนและการจับ

ในคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการเห็นว่าคดีมีพยานหลักฐาน หรือมูลเหตุเพียงพอ เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการอาจจะแจ้งให้ศาลทราบถึงเหตุต่างๆ เพื่อที่จะพิจารณาออกหมายจับได้ เนื่องจากโดยปกติพนักงานตำรวจหรือพนักงานอัยการ ไม่มี

⁹³ สรุปย่อใจความจาก. (2557). อำนาจในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.บูรณิมา คุนิอาจ หน้า 84-89.

อำนาจจับกุมบุคคลใด เว้นแต่จะมีหมายจับที่ออกโดยศาล เมื่อมีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าบุคคลผู้ต้องสงสัยเป็นผู้กระทำความผิด⁹⁴ ยกเว้น 2 กรณี คือ⁹⁵

(1) การจับกุมในความผิดซึ่งหน้า (Flagrant Offence) และ

(2) การจับในกรณีเร่งด่วน (Emergency Offence) ที่มีพยานหลักฐานเพียงพอเชื่อได้ว่าผู้ที่จะถูกจับได้กระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือโทษจำคุกมากกว่า 3 ปีขึ้นไปและเป็นกรณีที่ไม้อาจจะขอหมายจากศาลได้ทัน

ในการจับกุมกรณีเร่งด่วน (Emergency Arrest) นี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของญี่ปุ่นได้ให้อำนาจพนักงานอัยการญี่ปุ่นและผู้ช่วยพนักงานอัยการในการจับกุมผู้ต้องหา เช่นเดียวกับเจ้าพนักงานตำรวจ โดยการจับกรณีดังกล่าวพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ อาจจับผู้ต้องหาได้โดยการแสดงเหตุผลไว้เป็นหนังสือเมื่อจับกุมผู้ต้องหาแล้วให้รับดำเนินการขอหมายจับจากศาล ถ้าศาลไม่ออกหมายจับให้เจ้าพนักงานผู้จับจะต้องปล่อยผู้ต้องหาในทันที แต่เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาโดยเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องแจ้งข้อหาที่ถูกจับแจ้งสิทธิในการ

พบและปรึกษาทนายความ และให้โอกาสผู้ถูกจับอธิบายข้อกล่าวหาและทำการสอบสวนอย่างรวดเร็วโดยเจ้าพนักงานตำรวจ และเจ้าพนักงานผู้มิอำนาจสอบสวนอื่นๆ จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากจับตัวผู้ต้องหา และพนักงานอัยการจะต้องพิจารณาโดยเร่งด่วนว่ามีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้หรือไม่ หากเห็นว่าจำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้ก่อนฟ้องคดี (Pre-indictment detention) สามารถที่จะยื่นคำร้องให้ศาลออกหมายดังกล่าวภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากได้รับตัวผู้ถูกจับจากเจ้าพนักงานตำรวจ หรือภายใน 48 ชั่วโมง เมื่อมีการจับกุมโดยพนักงานอัยการ ซึ่งศาลจะพิจารณาอนุญาตควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือไม่ โดยพิจารณาจากเหตุดังต่อไปนี้⁹⁶

- (1) ผู้ต้องหาไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง
- (2) มีเหตุผลที่น่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหาจะทำลายพยานหลักฐาน
- (3) มีเหตุผลที่น่าเชื่อถือว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี

⁹⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 199.

⁹⁵น้ำแท้ มินูญส้าง. (2554). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ (พิมพ์ครั้งที่ 1), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.

⁹⁶น้ำแท้ มินูญส้าง, เรื่องเดียวกัน. หน้า 72.

ข้อสังเกต⁹⁷ การขอยกข้อห้ามในระบบกฎหมายของญี่ปุ่น มิใช่เป็นคำสั่ง แต่เป็นการขออนุญาตทำการจับกุมผู้ต้องหา ดังนั้น แม้จะมีหมายจับ พนักงานสอบสวนก็อาจใช้ดุลพินิจจับหรือไม่จับผู้ต้องหาก็ได้ ก่อนทำการจับกุมผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบของกฎหมาย และพฤติการณ์แวดล้อมในคดี โดยคำนึงถึง อายุ สิ่งแวดล้อม ลักษณะความผิด และปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย

3.3.2 การปล่อยชั่วคราว

เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนอื่นๆ ได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการภายใน 48 ชั่วโมง หลังจากจับตัวผู้ต้องหาแล้ว พนักงานอัยการจะเป็นผู้พิจารณาโดยเร่งด่วนว่ามีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้หรือไม่ หากเห็นว่าจำเป็นต้องควบคุมตัวไว้ก่อนฟ้องคดี (Pre-indictment detention) สามารถที่จะยื่นคำร้องให้ศาลออกหมายดังกล่าวได้ ซึ่งหากศาลอนุญาตออกหมายควบคุมตัวแล้ว ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิในการขอประกันตัว (Bail) ตามระยะเวลาตาม Pre-indictment detention แต่ภายหลังที่พนักงานอัยการฟ้องคดีแล้ว จำเลยมีสิทธิที่จะร้องขอประกันตัวต่อศาลได้⁹⁸

อย่างไรก็ดี ในกรณีมีข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้เกิดขึ้น การประกันตัวก็อาจได้รับการปฏิเสธ⁹⁹

- (1) จำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป
- (2) จำเลยเคยถูกพิพากษาว่ามีความผิดในความผิดซึ่งมีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือโทษจำคุกสูงสุดตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป
- (3) จำเลยกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกสูงสุดตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป อย่างเป็นนิสัย หรือสม่ำเสมอ
- (4) มีเหตุผลเชื่อได้ว่าจำเลยไปทำลายพยานหลักฐาน
- (5) มีเหตุผลเชื่อได้ว่าจำเลยจะไปทำร้ายร่างกายหรือทำลายทรัพย์สินของผู้เสียหาย หรือพยานคนอื่น
- (6) กรณีไม่ปรากฏชื่อและที่อยู่ที่แน่นอนของจำเลย

⁹⁷ ชัยวิวัฒน์ หิรัญวัฒน์. (2545). “บทบาทพนักงานสอบสวนในการกันคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม”, กรุงเทพฯ: วิทยุชน น. 36.

⁹⁸ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, เรื่องเดียวกัน. หน้า 73.

⁹⁹ ชัยวิวัฒน์ หิรัญวัฒน์, เรื่องเดียวกัน. หน้า 37.

3.3.3 การควบคุมในชั้นสอบสวนและพนักงานอัยการ

เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาโดยมีหมายจับ และเป็นการจับกุมโดยเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ 48 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบปากคำและรวบรวมพยานหลักฐาน เมื่อครบกำหนดเวลาเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนและตัวผู้ต้องหาไปให้แก่พนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้อีก 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตามหากพนักงานอัยการเห็นว่ามีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวไว้ก่อนฟ้องคดี พนักงานอัยการอาจยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลออกหมายควบคุมได้อย่างมาก 2 ครั้ง และกำหนดระยะเวลาแต่ละครั้งโดยประมาณครั้งละ 10 วัน¹⁰⁰ รวมระยะเวลาสูงสุดนับตั้งแต่วันที่จับกุมไม่เกิน 23 วัน (ในกรณีพนักงานอัยการเป็นผู้จับกุมผู้ต้องหา พนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ 48 ชั่วโมง)

3.3.4 การฝากขังก่อนฟ้องคดี¹⁰¹

เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาจากเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว พนักงานอัยการจะพิจารณาว่าควรฝากขังผู้ต้องหาไว้หรือไม่ ถ้าจะฝากขังสามารถที่จะยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลได้ ทั้งนี้คำร้องขอดังกล่าวจะต้องมีขึ้นภายใน 24 ชั่วโมง นับจากวันที่พนักงานอัยการได้รับตัวผู้ต้องหา หรือภายใน 72 ชั่วโมง นับแต่มีการจับกุม สำหรับระยะเวลาในการฝากขังพนักงานอัยการจะต้องขอต่อศาลได้ครั้งละไม่เกิน 10 วัน (รวมวันหยุดประจำสัปดาห์และวันหยุดราชการด้วย) และระยะเวลาฝากขังสูงสุดที่กระทำได้คือ 23 วัน ในส่วนหลักเกณฑ์ที่ศาลจะพิจารณาว่าจะอนุญาตให้มีการฝากขังหรือไม่จะมีด้วยกัน 3 ประการ ดังนี้

- (1) ผู้ต้องหาไม่ถึ้นที่อยู่แน่นอนหรือไม่
- (2) ผู้ต้องหาไม่แน่วโน้มที่จะทำลายพยานหลักฐาน หรือ
- (3) ผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือไม่

ภายหลัง 23 วัน พนักงานอัยการจะพิจารณาว่าจะฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ อำนาจฟ้องผู้ต้องหาเป็นของพนักงานอัยการเพียงคนเดียว กล่าวคือ เจ้าพนักงานตำรวจหรือผู้เสียหายไม่อาจฟ้องคดีได้

ดังนั้นตามหลักกฎหมายตำรวจญี่ปุ่นมีอำนาจเบื้องต้นที่จะทำการสอบสวนคดีอาญา และในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานตำรวจจะทำการสอบสวนเบื้องต้นคดีเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยเจ้าพนักงานตำรวจจะสอบสวนคดีอาญาในความผิดต่างๆ ไปและความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด

¹⁰⁰น้ำแท้ มีบุญสร้าง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 73.

¹⁰¹อำนาจ เนตยสุภา. (2544).“กระบวนการก่อนฟ้องคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น”, ข่าวนิติบัณฑิตยสภา, 13, 145, น. 6, (สิงหาคม).

ในขณะที่พนักงานอัยการจะเน้นเรื่องการสอบสวนในคดีสำคัญต่างๆ เช่น การคอร์รัปชันรายใหญ่ ของนักการเมืองหรือข้าราชการระดับสูง คดีความผิดเกี่ยวกับการหลบภาษี หรือคดีที่จำเป็นต้อง ใช้ความรู้ความสามารถในทางเทคนิคเป็นพิเศษ¹⁰²

หลักเกณฑ์ในการสอบสวนของประเทศญี่ปุ่นตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นไม่ได้บัญญัติเป็นการบังคับให้พนักงานอัยการต้องทำการ สอบสวน แต่หากพนักงานอัยการเห็นว่ามีความจำเป็นพนักงานอัยการสามารถทำการสอบสวนได้ ด้วยตนเองในความผิดทุกประเภท ด้วยเหตุนี้ เจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการสอบสวน จึงมีทั้ง เจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานอัยการ แต่โดยปกติเจ้าพนักงานตำรวจสามารถริเริ่มการสอบสวน คดีอาญาได้ทุกประเภทและจะเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการริเริ่มสอบสวนเสมอ ส่วนพนักงานอัยการนั้นแม้กฎหมายจะบัญญัติให้อำนาจในการสอบสวนไว้อย่างไม่มีจำกัดประเภท คดีความผิดแต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการมักจะสอบสวนเฉพาะคดีที่สำคัญ เช่น คดีภาษีอากร คดีเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เป็นต้น ส่วนนอกเหนือจากนั้นมักจะมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ ดำเนินการสอบสวน ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจต้องทำการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานเมื่อความผิดอาญาเกิดขึ้น และเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้ทำการสอบสวน ความผิดอาญาใดต้องส่งคดีพร้อมด้วยเอกสารและพยานวัตถุไปยังพนักงานอัยการโดยเร็ว เว้นแต่คดีที่พนักงานอัยการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น¹⁰³

ในการตรวจสำนวน หากพนักงานอัยการพบว่าสำนวนการสอบสวนยังไม่ สมบูรณ์เพียงพอ พนักงานอัยการจะสั่งให้เจ้าหน้าที่เหล่านั้นทำการสอบสวนต่อไป ในกรณีที่ พนักงานอัยการเห็นว่าคดีมีความสำคัญจำเป็นจะต้องสอบปากคำผู้ต้องหาหรือพยานหรือตรวจสอบ พยานหลักฐานต่างๆ ด้วยตนเองพนักงานอัยการสามารถดำเนินการได้ก่อนที่จะมีการสั่งฟ้องหรือไม่ ฟ้องเนื่องจาก “หลักความเป็นหนึ่งเดียวของการฟ้องคดี” (Monopolization of prosecution)¹⁰⁴ หมายถึง อำนาจในการดำเนินคดีแทนรัฐ ถือเป็นอำนาจหนึ่งเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ เนื่องจาก พนักงานอัยการเป็นผู้ใช้อำนาจของฝ่ายบริหารผูกขาดแต่ผู้เดียวในการพิจารณาว่าคดีใดที่จะต้อง นำเข้าสู่การพิจารณาของศาล แม้คดีจะมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ก็ตาม แต่พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาถึงอุปนิสัย สภาวะแห่งจิตใจ สถานการณ์ แวดล้อม และความร้ายแรงแห่งข้อหาตลอดจนสถานการณ์ภายหลังการกระทำผิดแล้ว เห็นว่าไม่

¹⁰² สมใจ เกษรศิริเจริญ. (2541). “บทบาทของอัยการในกระบวนการยุติธรรม,” *วารสารอัยการ*, 21, 246, น. 40, (สิงหาคม).

¹⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 246 (การส่งคดีของตำรวจ).

¹⁰⁴ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, เรื่องเดียวกัน. หน้า 77.

เป็นการสมควรหรือไม่มีความจำเป็นที่จะฟ้องร้องผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดี (prosecution dropped) ก็ได้ ซึ่งในระบบการดำเนินคดีโดยดุลพินิจ การสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการจึงอาจกระทำได้ในหลายกรณี คือ

(1) กรณีพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีเอาผิดผู้ต้องหาได้

(2) กรณีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีเอาผิดผู้ต้องหาได้แต่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจเลือกที่จะไม่ฟ้องโดยพิจารณาจากเหตุผลต่างๆ ประกอบ เช่น อายุหรือความไร้เดียงสาของผู้กระทำความผิด หรือเห็นว่า การดำเนินคดีไม่ได้ก่อให้เกิดต่อสาธารณะ เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา (Right of Accused) เป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องตกอยู่ในสถานะผู้ต้องหาทั้งที่ไม่ได้กระทำความผิดเสมือนเป็นการถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างรุนแรง ด้วยเหตุนี้ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจึงให้ความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการสั่งฟ้องคดี เพื่อมิให้เกิดการกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานโดยพนักงานอัยการจะตัดสินใจในการฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีบนหลักการปราศจากข้อสงสัย (Beyond a reasonable doubt) เช่นเดียวกับศาล ด้วยเหตุนี้คดีส่วนใหญ่ที่พนักงานอัยการสั่งฟ้อง ศาลมักจะพิพากษาลงโทษจำเลยเสมอ

3.4 ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีหลักเกณฑ์การใช้อำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราว ซึ่งได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยได้มีการวางหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวไว้ดังนี้

3.4.1 หลักเกณฑ์การยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว

ในคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หากผู้ต้องหาเป็นผูมิภูมิลาเนาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส และไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษในคดีความผิดอุกฉกรรจ์ หรือไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษเกินกว่า 3 เดือน โดยมีการรอกการลงโทษไว้ เมื่อผู้ต้องหามาพบผู้พิพากษาแล้ว ผู้ต้องหานั้นมีสิทธิที่จะร้องขอประกันตัวได้ ในกรณีที่ผู้ต้องหาร้องขอประกันตัวผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาสั่งคำร้องขอประกันขอประกันตัวของผู้ต้องหาให้แล้วเสร็จภายใน 5 วัน นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาได้มาปรากฏตัวต่อผู้พิพากษาครั้งแรก มิฉะนั้น จะถือว่าผู้ต้องหานั้นถูกปล่อยชั่วคราวโดยอัตโนมัติ¹⁰⁵ และไม่ว่าผู้พิพากษาใดจะตัดสินจะตัดใจอนุญาตหรือไม่จะต้องแสดงเหตุผล

¹⁰⁵ From Criminal procedure in Scotland and France : A Comparative Study, with Particular Emphasis on the Role of the Public Prosecutor (p.37), by A.V.Sheehan, 1975.

ประกอบด้วยในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้พิพากษาไต่สวนนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสั่งได้ ดังนี้

(1) สั่งไม่อนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาและสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป

(2) สั่งอนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ

(3) สั่งอนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาโดยมีเงื่อนไข

กรณีที่ผู้พิพากษาไต่สวน มีคำสั่งไม่อนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาและสั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในกรณีนี้ผู้ต้องหาสามารถอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษาไต่สวนไปยังผู้พิพากษาไต่สวนชั้นอุทธรณ์ได้ (Chambre d'accusation) ได้ และผู้พิพากษาไต่สวนชั้นอุทธรณ์จะต้องพิจารณาคำร้องอุทธรณ์ของผู้ต้องหาให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน ถ้าพ้นกำหนด 15 วันแล้วยังไม่แล้วเสร็จ จะถือว่าผู้ต้องหาถูกปล่อยชั่วคราวไปโดยอัตโนมัติ

กรณีผู้พิพากษาไต่สวนมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา ในกรณีนี้พนักงานอัยการสามารถอุทธรณ์คำสั่งอนุญาตของผู้พิพากษาไต่สวนไปยังผู้พิพากษาไต่สวนชั้นอุทธรณ์ได้เช่นกัน

กรณีผู้พิพากษาไต่สวนมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาได้ แต่ได้มีเงื่อนไขต่างๆ ให้ผู้ต้องหาปฏิบัติด้วย

3.4.2 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยการปล่อยชั่วคราวของประเทศฝรั่งเศสนั้นมีหลักเกณฑ์ที่ผู้พิพากษาใช้พิจารณาในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ดังนี้

1) ผู้ต้องหามีพฤติการณ์จะข่มขู่พยานหรือไม่
2) มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหาเองหรือไม่

3) ผู้ต้องหามีพฤติการณ์จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่

4) ผู้ต้องหามีพฤติการณ์จะทำลายพยานหลักฐานหรือไม่

ถ้าในกรณีเป็นการกระทำผิดอาญาประเภทอุกฤษฏ์โทษ หรือความผิดอุกฤษฏ์ ซึ่งหมายถึง ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ส่วนมากผู้พิพากษาจะมีคำสั่งควบคุมตัว

ในการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของผู้พิพากษานั้น ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจที่จะพิจารณาสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาต โดยจะต้องแสดงเหตุผลประกอบด้วยการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยการสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวดังกล่าว ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสั่งไม่อนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหา และสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป หรือสั่งอนุญาต

ตามคำร้องขอของผู้ต้องหาโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ หรือสั่งอนุญาตตามคำร้องขอของผู้ต้องหาโดยมีเงื่อนไข

แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ต้องหาแสดงได้ว่า การที่เขาถูกควบคุมตัวในระหว่างรอการพิจารณา และในภายหลังคดีของเขาถูกยกฟ้องนั้น เขาได้รับความทุกข์ทรมาน หรือได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจ หรือจากการถูกควบคุมตัวดังกล่าว เช่น กลายเป็นคนสติไม่สมประกอบหรือได้รับความเสียหายทางเศรษฐกิจ หรือจากการถูกควบคุมตัวทำให้บุคคลที่สามต้องได้รับความเสียหายแล้วผู้ต้องหาก็สามารถเรียกค่าเสียหายเหล่านั้นจากรัฐได้

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกต การร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระบบกฎหมายฝรั่งเศสไม่มีกำหนดระยะเวลาและไม่กำหนดจำนวนครั้งที่ขอ กล่าวคือ ผู้ต้องหาจะร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเมื่อไรก็ได้หรือในเวลาใดในระหว่างคดีอยู่ในศาลก็ได้ ถ้าหากผู้ต้องหาไม่เหตุใหม่ที่จะยกขึ้นมากล่าวอ้าง

ตัวอย่าง คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ฉบับลงวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ.1995¹⁰⁶

Romero ได้อธิบายความหมายของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 137 ไว้ว่าศาลอาจนำมาตรการควบคุมทางตุลาการมาใช้กับบุคคลผู้ถูกไต่สวนได้ด้วยเหตุผลความจำเป็นของการไต่สวนหรือในฐานะมาตรการเพื่อความปลอดภัยเท่านั้น

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ได้ความว่า นาย Gerald Romero ประธานบริษัท Sicopar ตกอยู่ภายใต้การไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีที่เขาถูกกล่าวหาว่าทุจริตประพฤตินิยมชอบและอยู่ภายใต้มาตรการควบคุมทางตุลาการ โดยมีหน้าที่ต้องโอนเงินจำนวน 5 ครั้ง เป็นเงิน 500,000 ฟรังก์ตั้งแต่วันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ.1994 จนถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1995 โดยเงินส่วนหนึ่งจำนวน 50,000 ฟรังก์เพื่อใช้เป็นหลักประกันการมาปรากฏตัวทุกครั้งของผู้ถูกไต่สวนในการพิจารณาคดีและการบังคับตามคำพิพากษาและเงินอีกส่วนหนึ่ง จำนวน 450,000 ฟรังก์ เพื่อเป็นหลักประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนที่เกิดจากการกระทำความผิด

เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่มีการอุทธรณ์แล้ว ศาลไต่สวนเห็นว่าจำนวนเงินประกันที่กำหนดไว้ในคดีนี้ไม่สูงเกินไป โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากรายได้ของผู้ถูกไต่สวน นาย Romeo ซึ่งมีเงินเดือนๆ ละ 29,000 ฟรังก์แล้ว (ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ศาลเชื่อว่า นาย Romeo มีรายได้สูงกว่านั้นมาก) รวมทั้งจำนวนเงินที่คู่ความแต่ละฝ่ายได้รับผลกระทบแล้ว เห็นว่า ผู้พิพากษา

¹⁰⁶ อุทัย อาทิวะช. การคุ้มครองสิทธิและความเสมอภาคในการต่อสู้คดีตามแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาฝรั่งเศส (น.25-26). ตีพิมพ์ใน 7 พฤศจิกายน 2559. จาก www.humanrights.go.go.th.

ไต่สวนได้ใช้ดุลพินิจสอบคล้องกับบทบัญญัติของมาตรา 142 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสแล้ว

อย่างไรก็ตาม การที่ศาลไต่สวนมีคำสั่งให้ใช้มาตรการควบคุมทางตุลาการ โดยไม่ได้แสดงให้เห็นถึงพฤติการณ์ที่ชอบด้วยเหตุผลความจำเป็นของการไต่สวนหรือในฐานะของมาตรการเพื่อความปลอดภัยนั้น ทำให้คำสั่งของศาลไต่สวนขัดกับบทบัญญัติและหลักการของกฎหมายข้างต้น ดังนั้น ศาลฎีกาจึงพิพากษาให้ยกคำสั่งของศาลไต่สวน

ข้อสังเกต

คำสั่งของศาลไต่สวนให้ใช้มาตรการควบคุมทางตุลาการจะต้องแสดงเหตุผลแห่งคำสั่งเช่นเดียวกับการขังชั่วคราว การแสดงเหตุผลของคำสั่งชอบด้วยเหตุผล เพราะประการแรกมาตรการควบคุมทางตุลาการเป็นมาตรการที่อยู่กึ่งกลางระหว่างอิสรภาพของผู้ถูกไต่สวนในระหว่างการไต่สวน โดยผู้ถูกไต่สวนต้องยอมรับหน้าที่บางประการ ประการที่สองประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 137 กำหนดให้การใช้มาตรการควบคุมทางตุลาการต้องแสดงเหตุผลเช่นเดียวกับการขังชั่วคราว ผู้พิพากษาซึ่งตัดสินใจใช้มาตรการควบคุมทางตุลาการกับผู้ถูกไต่สวนนั้นจะต้องแสดงข้อเท็จจริงที่เป็นรูปธรรมให้ปรากฏเพื่อสนับสนุนการสั่งใช้มาตรการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลความจำเป็นของการไต่สวน (Les necessites de l'instruction) หรือความจำเป็นที่ต้องมีมาตรการเพื่อความปลอดภัย (Une mesure de surete)

ตัวอย่างเช่น ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ หากผู้พิพากษาพิจารณาแล้วเห็นว่าสามารถหลีกเลี่ยงการใช้การขังชั่วคราวได้ ผู้พิพากษาจะสั่งห้ามผู้ถูกไต่สวนไม่ให้พบปะกับผู้เสียหาย ซึ่งเป็นวิธีการ รูปแบบหนึ่งของมาตรการควบคุมทางตุลาการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 138 วรรคสอง อนุวรรค 9 ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการกระทำ ความผิดซ้ำขึ้น มาตรการควบคุมทางตุลาการจึงเปรียบเสมือนมาตรการเพื่อความปลอดภัยหรือการป้องกันการกระทำผิด

ในกรณีที่ผู้พิพากษาที่ผู้พิพากษาไต่สวนประสงค์จะเปลี่ยนแปลงการใช้มาตรการควบคุมทางตุลาการ โดยเพิ่มเติมหน้าที่ตามมาตรการควบคุมทางตุลาการใหม่ให้ผู้ถูกไต่สวนปฏิบัติ ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องแสดงเหตุแห่งการใช้ดุลพินิจเช่นเดียวกัน และในกรณีที่ผู้พิพากษาไต่สวนปฏิเสธคำร้องของผู้ถูกไต่สวนซึ่งขอยกเลิกมาตรการควบคุมทางตุลาการ ผู้พิพากษาไต่สวนก็จะต้องแสดงเหตุผลเช่นเดียวกัน

3.4.3 ผลของการฝ่าฝืนมาตรการควบคุมหรือเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว

ถ้าบุคคลผู้อยู่ภายใต้อำนาจการพิจารณาของศาลได้ฝ่าฝืนเงื่อนไขคำสั่งของศาลแล้ว ศาลผู้มีอำนาจไต่สวนอาจออกหมายจับหรือหมายเรียกผู้นั้น และศาลอาจส่งคดีไปยังผู้

พิพากษาผู้มีหน้าที่พิจารณาเรื่องเสรีภาพและการควบคุมตัวเพื่อให้ควบคุมตัวบุคคลนี้ไว้ ทั้งนี้ไม่ว่าคดีที่ต้องหานั้นจะมีโทษจำคุกเท่าใด ศาลผู้มีอำนาจเกี่ยวกับเสรีภาพและการควบคุมตัวอาจจะมีคำสั่งให้ขังบุคคลนั้นไว้

หากบุคคลใดทำผิดเงื่อนไขในคำสั่งศาลเมื่อเขาถูกส่งตัวมาศาล อัยการในเขตพื้นที่ที่อาจส่งคดีไปยังผู้พิพากษาผู้เกี่ยวข้องกับเสรีภาพและการควบคุมตัวโดยศาลดังกล่าวมีอำนาจที่จะสั่งให้ขังบุคคลนั้นไว้ได้¹⁰⁷

โดยสรุป จากการศึกษากระบวนการปล่อยชั่วคราวในระบบกฎหมายฝรั่งเศส จะพบว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของระบบกฎหมายฝรั่งเศสได้มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในกรณีร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยเน้นการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว เพราะจะเห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนว่าผู้พิพากษาไต่สวนต้องพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาให้แล้วเสร็จภายใน 5 วัน หรือถ้ากรณีเป็นการอุทธรณ์ต่อผู้พิพากษาไต่สวนชั้นอุทธรณ์ ก็ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน มิฉะนั้นจะถือว่าต้องหาถูกปล่อยชั่วคราวโดยอัตโนมัติ และกรณีที่น่าสนใจคือในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้นั้น ผู้พิพากษามักจะใช้เงื่อนไขแทนระบบการใช้หลักทรัพย์หรือเงินประกัน ซึ่งจะเป็ผลดีมากที่สุดสำหรับผู้ต้องหาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี และนอกจากนี้แล้วประเทศฝรั่งเศสเองยังมีบทบัญญัติให้ผู้ต้องหาสามารถเรียกค่าเสียหายได้ กรณีที่เขาต้องเสียหายจากการที่ผู้พิพากษาไม่อนุญาตให้ประกันตัว และในภายหลังคดีเขาถูกศาลพิพากษายกฟ้อง ในกรณีนี้ถือว่า เป็นความก้าวหน้าในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาเป็นอย่างยิ่ง ทำให้การพิจารณาคำร้องขอประกันตัวต้องพิจารณากันอย่างรัดกุมและมีเหตุผลตามกฎหมายมากขึ้น ทำให้การพิจารณาคำร้องขอประกันตัวต้องพิจารณากันอย่างรัดกุมและมีเหตุผลตามกฎหมายมากขึ้น และยังทำให้ผู้พิพากษาจำต้องใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวรอบคอบมากยิ่งขึ้นด้วย

จะเห็นได้ว่า ในต่างประเทศนั้น ปัญหาเรื่องการบังคับคดีผู้ประกันมักจะไม่ค่อยพบ เนื่องจากระบบการปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศนั้น ไม่ว่าจะเป็ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้มีมาตรการควบคุมและการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวได้อย่างเป็นระบบ โดยหากมีการฝ่าฝืนมาตรการควบคุมหรือเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวก็จะไม่มีบทลงโทษแก่ผู้ที่หลบหนี แต่จะมีมาตรการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี เพื่อให้สัญญาประกันมีสภาพบังคับใช้ที่คล้ายคลึงกันกับประเทศไทย เช่น ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำผิดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวก็ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งบังคับตามหมายจับเดิมที่มีอยู่แล้วนั้นได้ เป็นต้น

¹⁰⁷ Code de Procedure Penale, Article 141-2.

บทที่ 4

ปัญหาอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีตามสัญญาประกันในคดีอาญา

ปัญหาพื้นฐานของไทยในกระบวนการยุติธรรม คือ การปฏิบัติไม่ตรงกับหลักกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการยุติธรรมในชั้นใด เช่น ชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ หรือแม้แต่ชั้นศาล¹⁰⁸ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากปัญหาตัวบทกฎหมาย ปัญหาของนักกฎหมายที่ถูกสอนที่เป็นไปในลักษณะปลูกฝังและสืบทอดต่อกันมาช้านาน โดยไม่ได้สร้างความรู้ความเข้าใจในทางทฤษฎี การสอนจะเป็นไปในลักษณะมุ่งเน้นให้จำมากกว่าเน้นความเข้าใจในพื้นฐานของกฎหมาย ซึ่งปัญหาและอุปสรรคในการปล่อยชั่วคราวและการผิดสัญญาประกันตลอดจนการบังคับตามสัญญาประกันตามกฎหมายไทยก็เช่นเดียวกัน เกิดจากทางปฏิบัติไม่ตรงกับหลักกฎหมาย จนทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่ตามมา ไม่ว่าจะเป็นหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราว ปัญหาการใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว สภาพบังคับของสัญญาประกัน และการบังคับตามสัญญาประกัน เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายๆ ประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน จนได้มีการคิดแนวคิดต่างๆ ในการลดความสำคัญของระบบการประกันตัวโดยการยึดโยงกับหลักประกัน และพยายามที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ทั้งนี้ เพื่อลดปัญหาการหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลย ที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน ซึ่งเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีประกันแล้วก็จะก่อให้เกิดความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นมาแก่ผู้ประกันอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากความรับผิดชอบตามสัญญาประกันในการที่จะต้องนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งต่อศาลตามกำหนดหรือตามคำสั่งศาล คือ การชดใช้ค่าปรับตามสัญญาประกัน โดยในปัจจุบันพบว่า ปริมาณคดีที่มีการผิดสัญญาประกันมิได้ลดน้อยถอยลงแต่อย่างใด โดยพบว่า ในปี 2558 สภาพปัญหาการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันทั่วประเทศ มีจำนวน 12,563 ราย¹⁰⁹ ซึ่งมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน และในปัจจุบันปริมาณคดีที่ผิดสัญญาประกันก็ไม่ลดลงแต่อย่างใด

¹⁰⁸ จาก“อำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว”, โดยบูรณิมา คุณนิอาจ. (2558). หน้า 100.

¹⁰⁹ ปียกุล มีดุน. (2558). การจัดการหนี้ค่าปรับผู้ประกันที่ค้างชำระ หน้า 6.

ปัญหาด้านบุคลากรที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกัน ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119

เมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยแล้ว ผู้ประกันมีหน้าที่ต้องนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งต่อศาลตามที่ศาลกำหนด หากผู้ประกันไม่นำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยส่งต่อศาลตามที่ศาลกำหนดโดยไม่มีเหตุอันสมควร ถือว่าผู้ประกันผิดสัญญาประกัน ศาลก็จะมีการปรับผู้ประกันเต็มตามสัญญาฐานผิดสัญญาประกัน ตามวงเงินในสัญญาประกัน ซึ่งหนี้ตามสัญญาประกันนั้น มีด้วยกัน 2 ประการ คือ หนี้หลัก (หนี้กระทำการ คือ ให้ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล) และหนี้อุปกรณ์ (หนี้เงินตามที่ได้ตกลงไว้ในสัญญาประกัน)¹¹⁰ ซึ่งเมื่อผู้ประกันผิดสัญญาประกันและศาลมีการปรับแล้ว ผู้ประกันมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาประกัน คือ ติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งต่อศาล และมีความรับผิดชอบในหนี้เงิน คือ ต้องชำระค่าปรับตามสัญญาประกัน โดยสัญญาประกันจะมีผลผูกพันผู้ประกันจนกว่าศาลจะคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือจนกว่าศาลจะมีการปรับผู้ประกันจนกว่าศาลจะสั่งให้สัญญาประกันระงับสิ้นไป ดังนั้น ผู้ประกันจึงยังต้องมีภาระหน้าที่ในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งต่อศาลจนกว่าศาลจะมีการปรับผู้ประกันแล้ว

เดิมเมื่อศาลมีการปรับผู้ประกันเต็มตามสัญญาฐานผิดสัญญาประกันแล้ว หากผู้ประกันไม่ดำเนินชำระค่าปรับ เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่ต้องดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามสัญญาประกัน ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 มาตรา 11 (8) ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินการในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกันและในการนี้ห้ามมิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ” ดังนั้น เมื่อศาลมีการปรับผู้ประกันตามฐานผิดสัญญาประกัน และพนักงานอัยการได้รับแจ้งจากศาลให้ดำเนินการบังคับคดี พนักงานอัยการก็จะพิจารณาว่าจะรับไว้ดำเนินการบังคับคดีตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินการบังคับคดีแพ่งหรือระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 42¹¹¹ แล้วก็ตามดำเนินการบังคับคดีตามระเบียบดังกล่าว ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมีหน้าที่ดำเนินการในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกัน ซึ่งหมายถึง การยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี การนำยึดทรัพย์ และการจัดการอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าปรับผู้ประกัน แต่ที่ผ่านมา การดำเนินการบังคับคดีดังกล่าวพนักงานอัยการจะมีเพียงการยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อดำเนินการยึด

¹¹⁰ จาก “เอกสารประกอบการอภิปรายเรื่อง หลักกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน”, โดย ชาญณรงค์ ปราณจิตต์. (2554). หน้า 3.

¹¹¹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 42.

อายุทรัพย์ของผู้ประกัน เจ้าพนักงานบังคับคดีให้พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินการนำยึดทรัพย์ของผู้ประกัน หากไม่มีหลักประกันหรือมีหลักประกันที่ดี พนักงานอัยการจะไม่นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์ โดยจะแถลงต่อศาลว่า ไม่สามารถสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันได้หรือขอให้ศาลหมายเรียกผู้ประกันมาชี้ที่ตั้งของทรัพย์ในกรณีที่มีหลักประกัน หรือมีจะนั้นก็ขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประสานไปยังเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อชี้ตำแหน่งที่ดินในกรณีทรัพย์นั้นเป็นที่ดิน ปัญหาที่พบในขณะนั้น คือ การดำเนินการของเจ้าพนักงานอัยการเป็นไปด้วยความล่าช้า โดยอ้างว่า มีหน้าที่ในงานที่รับผิดชอบเป็นจำนวนมาก ไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ประกัน ทำให้ไม่ทราบที่ตั้งของทรัพย์ที่เป็นหลักประกัน¹¹² ซึ่งส่วนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การบังคับคดีผู้ประกันไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้แต่ละศาลมีคดีที่ผิดสัญญาประกันและคงค้างพิจารณาอยู่เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังทำให้ผู้ประกันยอมเข้าเสี่ยงต่อการผิดสัญญาประกันไม่ยำเกรงต่อคำสั่งของศาลเพราะเชื่อว่า จะไม่ถูกดำเนินการบังคับตามสัญญาประกัน เนื่องจากเมื่อมีการผิดสัญญาประกันแล้วไม่มีการดำเนินการบังคับคดีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อต้องการแก้ไขความล่าช้าดังกล่าวและเพื่อให้การบังคับคดีผู้ประกันเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จึงได้ออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2547 ซึ่งบัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีให้ศาลชั้นต้นที่พิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีนั้น มีอำนาจออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันด้วย”¹¹³ ซึ่งการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันนั้น มีเจตนารมณ์เพื่อให้การบังคับคดีตามสัญญาประกันเป็นไปด้วยความรวดเร็ว โดยในชั้นที่ต้องมีการออกหมายบังคับคดีหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมสามารถขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีและบังคับคดีเอาแก่หลักประกันที่ผู้ประกันได้วางไว้เป็นหลักประกันต่อศาลโดยส่งไปยังกรมบังคับคดีได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องมีคำขอจากพนักงานอัยการเช่นเดิมอีกต่อไป แม้ต่อมาจะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 14 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้...(8) ในกรณีที่มีการผิดสัญญาประกันจำเลย หรือประกันรับสั่งของไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น ในการนี้มีให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ” อันเป็นการกำหนดให้พนักงาน

¹¹² จาก คู่มือการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี, สำนักงานบังคับคดี สำนักงานอัยการสูงสุด, หน้า 187.

¹¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119.

อัยการยังคงมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปเหมือนเดิม ก็ตาม แต่พนักงานอัยการก็ยังไม่เข้ามาดำเนินการบังคับตามสัญญาประกัน โดยให้เหตุผลว่า มิใช่อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในการดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันแต่อย่างใด

ต่อมา เมื่อมีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ.2558 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกันหรือตามที่ศาลเห็นสมควร โดยมีต้องฟ้อง ทั้งนี้ ศาลอาจสั่งงดการบังคับตามสัญญาประกันหรือลดจำนวนเงินที่ต้องใช้ตามสัญญาประกันก็ได้ โดยคำนึงถึงความพยายามของผู้ประกันในการติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นว่ามีมากน้อยเพียงใด ประกอบด้วย และเมื่อศาลสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจอุทธรณ์ได้ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

เงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นที่นำมาวางต่อศาลเพื่อเป็นหลักประกันตามมาตรา 114 ไม่อยู่ในข่ายที่จะถูกยึดหรืออายัดเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อื่นจนกว่าความรับผิดชอบตามสัญญาประกันจะระงับสิ้นไป เว้นแต่ศาลเห็นว่าหนี้ของเจ้าหนี้นั้นมิได้เกิดจากการฉ้อฉลและมีคำสั่งให้ปล่อยทรัพย์สินดังกล่าว

ในกรณีที่ต้องมีการบังคับคดีเพราะผิดสัญญาประกันตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจออกหมายบังคับคดีหรือคำสั่งอื่นใดเพื่อบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคล ซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน ได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้ง และพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับตามสัญญาประกัน และให้เจ้าพนักงานคดีกรมบังคับคดี มีอำนาจหน้าที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันและขายทอดตลาดตามที่ได้รับแจ้งจากศาล หรือพนักงานอัยการ และถ้าจะต้องขายทรัพย์สินที่วางเป็นหลักประกันไว้ต่อศาลเมื่อศาลส่งทรัพย์สินหรือหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้น ไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดีให้ถือว่า ได้มีการยึดทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้ มิให้หน่วยงานของรัฐเรียกเก็บค่าฤชาธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายจากผู้ดำเนินการบังคับคดี

การบังคับคดีตามมาตรานี้ ให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม เว้นแต่ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ ศาลฎีกาจะออกข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ข้อบังคับนั้นเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้” จะเห็นได้ว่า กรณีมีการผิดสัญญาประกันต่อศาล กฎหมายใหม่ยังคงหลักการเดิมตามกฎหมายเก่า กล่าวคือ บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาหรือตามที่เห็นสมควร โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่

โดยให้ดุลพินิจของศาลในการมีคำสั่งหรือลดค่าปรับ หรือลดจำนวนเงินที่ต้องชำระตามสัญญา ประกัน โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆประกอบ ได้แก่ ความพยายามของผู้ประกันในการติดตามตัว ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนี ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมากน้อยเพียงใด ซึ่งกำหนดให้เป็นดุลพินิจ ของศาล โดยไม่จำกัดว่าจะต้องลดค่าปรับลงในอัตราเท่าใดจึงจะเพียงพอ ซึ่งการบัญญัติกฎหมาย ใหม่เป็นการบัญญัติให้ชัดเจนขึ้นและเมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้ว ผู้ที่สามารถอุทธรณ์คำสั่ง ศาลดังกล่าวของศาลได้คือ ผู้ถูกบังคับตามสัญญาประกันหรือพนักงานอัยการตามหลักกฎหมายเดิม ซึ่งในส่วนนี้ยังไม่พบว่ามีปัญหาในแนวทางปฏิบัติ

ในส่วนของวรรคสองนั้น ที่บัญญัติให้ “...เงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นที่นำมาวางต่อศาล เพื่อเป็นหลักประกันตามมาตรา 114 ไม่อยู่ในข่ายที่จะถูกยึดหรืออายัดเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อื่น จนกว่าความรับผิดชอบตามสัญญาประกันจะระงับสิ้นไป เว้นแต่ศาลเห็นว่าหนี้ของเจ้าหนี้นั้นมิได้เกิด จากการฉ้อฉลและมีคำสั่งให้ปล่อยทรัพย์สินดังกล่าว...”¹¹⁴ ตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้มีผลเป็นการ ทัวไปว่า ตราใบที่ความรับผิดชอบตามสัญญาประกันยังไม่ระงับเงินสดหรือ ทรัพย์สินหลักประกันจะถูก ยึดหรืออายัดไปชำระหนี้อื่นใดไม่ได้ทั้งสิ้น โดยไม่คำนึงว่าเป็นการยึดหรืออายัดโดยบุคคลหรือ องค์กรใด ไม่ว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของผู้ประกันหรือแม้กระทั่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของ ผู้ประกันในกรณีที่ผู้ประกันเป็นบุคคลล้มละลาย ตลอดจนหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจยึดหรืออายัด ทรัพย์สินเพื่อชำระหนี้เองได้โดยไม่ต้องฟ้อง ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2558 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวไม่มีบทเฉพาะกาลกำหนดมิให้ใช้บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ บังคับคดีที่ค้างพิจารณาหรือดำเนินการอยู่ในวันที่พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับใช้ ดังนั้น จึงต้องนำบทบัญญัติมาตรา 119 ที่แก้ไขใหม่ไปใช้บังคับแก่บรรดาคดีทั้งหลายที่ยังค้างดำเนินการ อยู่ด้วย ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ เป็นการบัญญัติให้ครอบคลุมเพื่อประโยชน์ของทางราชการเป็นหลัก เนื่องจากเงินค่าปรับผู้ประกันดังกล่าวนี้ ถือเป็นรายได้แผ่นดิน และที่ผ่านมานั้น การดำเนินการกับ ทรัพย์สินหลักประกันในกระบวนการดำเนินการบังคับคดีของศาลเป็นไปอย่างล่าช้า ทำให้เจ้าหนี้ตาม คำพิพากษาในคดีอื่นนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินอื่นเป็นหลักประกันของผู้ประกันที่นำมาวาง ต่อศาล ทำให้เกิดความเสียหายต่อศาลในอนาคตที่จะบังคับคดีตามสัญญาประกันเพื่อให้ได้เงินมาชำระ ค่าปรับและเป็นรายได้ของแผ่นดินต่อไป

ส่วนในเรื่องของการบังคับคดีกรณีผิดสัญญาประกันนั้น กฎหมายที่แก้ไขใหม่ก็ยังคง บัญญัติให้ศาลออกหมายบังคับคดีเอาแก่ทรัพย์สินของผู้ประกันซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน ได้ เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งกฎหมายเก่าได้บัญญัติไว้เช่นเดียวกัน แต่กฎหมายใหม่นี้ได้ ตัดบทบัญญัติที่กำหนดให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรม เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วน

¹¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114.

ที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันออก และกฎหมายใหม่บัญญัติให้พนักงานอัยการและเจ้าพนักงานศาลที่ได้เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีตามสัญญาประกัน และให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกรมบังคับคดี มีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ประกันและขายทอดตลาดตามที่จากพนักงานอัยการ ถ้าจะต้องขายทรัพย์สินที่วางไว้เป็นหลักประกันต่อศาล กฎหมายบัญญัติว่า เมื่อศาลส่งทรัพย์สินหรือหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สิน ไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้ถือว่าได้มีการยึดทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ซึ่งตามกฎหมายใหม่นี้จะทำให้การบังคับตามสัญญาประกันมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในส่วนของค่าฤชาธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายนั้นกฎหมายก็บัญญัติไว้ด้วยว่า ห้ามมิให้หน่วยงานของรัฐเรียกค่าฤชาธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายจากผู้ดำเนินการบังคับคดี ส่วนวิธีการในการบังคับคดีเกี่ยวกับสัญญาประกันนั้น กฎหมายใหม่บัญญัติให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยอนุโลม เว้นแต่ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่จะออกข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น อย่างไรก็ตาม แม้การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวจะตัดบทบัญญัติที่กำหนดให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันออก แต่ยังคงให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับแต่งตั้งและพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับตามสัญญาประกันนั้น คงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ ในส่วนของอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับแต่งตั้งและพนักงานอัยการ เนื่องจากขั้นตอนและวิธีการดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันนั้น มีหลายขั้นตอน หากเป็นกรณีนำหลักทรัพย์มาวางไว้เป็นหลักประกัน ทั้งเจ้าพนักงานศาลและเจ้าพนักงานอัยการต่างก็มีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการบังคับกับทรัพย์สินนั้น ปัญหาว่า ฝ่ายใดจะเป็นผู้ดำเนินการนั้นในทางปฏิบัติปัญหาอาจจะค่อนข้างน้อย เพราะขั้นตอนต่อจากการที่ศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้วผู้ประกันไม่ดำเนินการชำระค่าปรับตามคำสั่งศาล เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับแต่งตั้งก็จะขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อบังคับกับทรัพย์สินหลักประกันนั้น โดยแจ้งให้พนักงานอัยการดำเนินการบังคับคดีตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 มาตรา 14(8) พนักงานอัยการก็จะดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ดังกล่าว แต่ก็จะเป็นไปในลักษณะที่ซ้ำซ้อนกับการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันของเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับแต่งตั้ง แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังมีน้อยกว่ากรณีการใช้บุคคลหรือตำแหน่งเป็นหลักประกันในการขอลดปล่อยชั่วคราว ซึ่งเมื่อผิดสัญญาประกันแล้ว ขั้นตอนการดำเนินการบังคับคดีนั้น ผู้ดำเนินการบังคับคดีคือ เจ้าพนักงานศาลและเจ้าพนักงานอัยการต้องทำการสืบหาทรัพย์สินของผู้ประกันให้พบก่อนที่จะส่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกับทรัพย์สินที่สืบพบนั้น และขั้นตอนการสืบทรัพย์สินดังกล่าว คือ การตรวจสอบข้อมูลการถือครองหรือการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปยังสำนักงานที่ดิน สถาบันการเงิน หน่วยงานต้นสังกัด สหกรณ์ออมทรัพย์ (หากมี) โดยตามตัวบทกฎหมายดังกล่าวนี้ กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับแต่งตั้งและพนักงานอัยการ

เป็นผู้ดำเนินการ แต่มิได้กำหนดอำนาจหน้าที่แยกต่างหากจากกัน จึงเกิดปัญหาการดำเนินการที่ซ้ำซ้อนกัน ต่างฝ่ายต่างดำเนินการบังคับคดีไปโดยไม่มีการประชุมหรือหารือกันว่า หน่วยงานใดจะทำหน้าที่ใดบ้าง และโดยส่วนใหญ่ย่อมจะไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อหน่วยงานต่างๆ ที่ศาลต้องติดต่อประสานงานเพื่อขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบข้อมูลทรัพย์สินที่จะต้องอนุเคราะห์ข้อมูลให้ทั้งทางฝ่ายเจ้าพนักงานศาลและฝ่ายพนักงานอัยการ และเมื่อฝ่ายใดดำเนินการถึงขั้นตอนใดแล้วต้องแจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบถึงความคืบหน้าในการบังคับคดี ซึ่งเพิ่มขึ้นตอนที่ยุ่งยากและซับซ้อน ก่อให้เกิดความล่าช้าในการบังคับคดีกับผู้ประกัน ทั้งๆ ที่หากจะให้ เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการฝ่ายเดียวที่ต้องดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันก็จะเป็นผลดีกว่า และตามหลักแล้ว ศาลยุติธรรมมีภาระหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินคดีเพื่อเกิดความยุติธรรม ในกระบวนการยุติธรรมของศาลแล้ว เมื่อศาลเป็นผู้มีคำสั่งปรับผู้ประกัน พนักงานอัยการผู้ที่ถือว่าเป็นทนายความของแผ่นดินและเป็นคู่ความฝ่ายโจทก์ ต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่แต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะต้องดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาของศาล หากไม่ได้ตัวก็ต้องบังคับตามสัญญาประกันในส่วนของหนี้เงิน โดยมีใช้อำนาจของเจ้าพนักงานศาลซึ่งเป็นผู้ต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลในกระบวนการพิจารณาของศาล และเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อบริการประชาชนให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากยิ่งขึ้น

ประกอบกับศาลเป็นผู้พิพากษาคดีและมีคำสั่งในสำนวนคดีเท่านั้น มิใช่ผู้ที่จะเป็นคู่ความ โดยตรงกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะกลายเป็นลักษณะตัดสินเอง สั่งเอง บังคับคดีเอง การดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกันจึงไม่อาจจะให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานศาลแต่อย่างใด จึงมีประเด็นปัญหาที่ผู้ศึกษาสนใจศึกษาว่า ระหว่างพนักงานอัยการกับเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับแต่งตั้งผู้ใดมีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกัน

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศในเรื่องการปล่อยชั่วคราวและการบังคับคดีผู้ประกันนั้น พบว่า กฎหมายต่างประเทศไม่เน้นเรื่องการบังคับคดีกับผู้ประกัน แต่กฎหมายต่างประเทศจะเน้นแก้ไขปัญหาการหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วยการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือปฏิบัติตามในขณะที่ทำสัญญาประกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาต่างๆ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา จะแก้ไขปัญหาการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติตาม เช่น กำหนดที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างที่ได้รับการปล่อยหรือการรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานเป็นระยะ เพื่อเป็นการป้องกันการหลบหนี และประกันการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือกำหนดห้ามกระทำการบางประการ เช่น การห้ามติดต่อกับผู้เสียหายหรือพยานโจทก์ หรือห้ามกระทำการอย่างใดอันจะก่อให้เกิดความผิดอีก เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายให้แก่สังคม โดยส่วนรวม แทนการปล่อยชั่วคราว ส่วนประเทศสาธารณรัฐเยอรมันก็เช่นกัน มีการกำหนดเงื่อนไข

เมื่อมีการปล่อยชั่วคราวและหากต่อมาผู้นั้นกระทำความผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ในการปล่อยชั่วคราว หรือได้เตรียมการหลบหนี หรือไม่ไปรายงานตัวตามที่กำหนด หรือมีพฤติการณ์อื่นที่ทำให้ จำเป็นต้องจับกุมตัวใหม่ ก็ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งบังคับตามหมายจับเดิมที่มีอยู่แล้วนั้น และการ ปล่อยชั่วคราวในระบบกฎหมายเยอรมันนั้นเป็นคำขอที่ยาก เพราะหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า มี เหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัว ศาลจะไม่อนุญาตให้ประกันตัว แต่ถ้าปรากฏว่า ไม่มีเหตุจำเป็นใน การควบคุมตัว ศาลจะปล่อยชั่วคราวไป

ส่วนในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส หากมีการฝ่าฝืนมาตรการควบคุมหรือเงื่อนไขใน การปล่อยชั่วคราวที่ศาลกำหนดไว้ ถ้าบุคคลผู้อยู่ภายใต้อำนาจการพิจารณาของศาลได้ฝ่าฝืนเงื่อนไข คำสั่งของศาลแล้ว ศาลผู้มีอำนาจได้สวนเอาออกหมายจับหรือหมายเรียกผู้นั้น และศาลออกส่งคดี ไปยังผู้พิพากษาผู้มีหน้าที่เรื่องเสรีภาพและการควบคุมเพื่อให้ควบคุมตัวบุคคลนี้ไว้ ทั้งนี้ ไม่ว่าคดีที่ ต้องหานั้นมีโทษจำคุกเท่าใด ศาลผู้มีอำนาจเกี่ยวกับเสรีภาพและการควบคุมตัวอาจจะมีคำสั่งให้ขัง บุคคลนั้นไว้ได้ หากบุคคลใดทำผิดเงื่อนไขในคำสั่งศาลเมื่อเขาถูกส่งตัวมาศาล อัยการในเขตพื้นที่ อาจส่งคดีไปยังผู้พิพากษาผู้เกี่ยวข้องกับเสรีภาพและการควบคุมตัวโดยศาลดังกล่าวมีอำนาจที่จะสั่ง ให้ขังบุคคลนั้นไว้ได้

1. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้ง

กรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสาม กำหนดให้ ให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งและพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับตาม สัญญาประกัน และให้เจ้าพนักงานคดี กรมบังคับคดี มีอำนาจหน้าที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของ ผู้ประกันและขายทอดตลาดตามที่ได้รับแจ้งจากศาล หรือพนักงานอัยการ และถ้าจะต้องขาย ทรัพย์สินที่วางเป็นหลักประกันไว้ต่อศาลเมื่อศาลส่งทรัพย์สินหรือหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สิน นั้นไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดีให้ถือว่า ได้มีการยึดทรัพย์สินดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้ มิให้ หน่วยงานของรัฐเรียกเก็บค่าฤชาธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายจากผู้ดำเนินการบังคับคดี นั้น เจตนารมณ์ ของกฎหมายที่แก้ไขนั้น ต้องการที่จะแก้ไขปัญหาค่าเช่าในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญา ประกันต่อศาล โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งและเจ้าพนักงานอัยการเป็นผู้มี อำนาจหน้าที่ในการบังคับตามสัญญาประกัน เพื่อให้การบังคับคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยในชั้นที่ ต้องมีการออกหมายบังคับคดี เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งและเจ้าพนักงานอัยการสามารถ ขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีและบังคับเอาแก่หลักประกันที่ผู้ประกันวางไว้เป็นประกันต่อศาล โดย ส่งไปยังกรมบังคับคดีได้ทันที ซึ่งเป็นไปในลักษณะร่วมกันดำเนินการบังคับคดี หากฝ่ายใด ดำเนินการส่วนใดแล้ว ให้แจ้งอีกฝ่ายให้ทราบ อันอาจส่งผลต่อการดำเนินการที่เป็นไปในลักษณะ ซ้ำซ้อนและเพิ่มขึ้นตอนการทำงานให้ยุ่งยากมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง เจ้าพนักงานศาลมิได้มีอำนาจในการ

อุทธรณ์คำสั่งศาลกรณีศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับการพิคสัญญาระหว่างแต่อย่างใด และเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติ ตามภารกิจหลักของศาลยุติธรรมในการอำนวยความสะดวและบริการประชาชนเพื่อให้ได้รับความยุติธรรมอย่างทั่วถึง รวดเร็ว ถูกต้องและเป็นธรรม

ดังนั้น บทบาทของเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสาม จึงควรเป็นการช่วยเสริมให้การบังคับคดีของพนักงาน อัยการให้มีความสะดวรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยภาระหน้าที่หลักในการบังคับคดีน่าจะเป็นของพนักงาน อัยการ ทั้งนี้ ตามมาตรา 14(8) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553

2. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ

เดิมพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 มาตรา 11 บัญญัติว่า “พนักงาน อัยการมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้..(8) ในกรณีที่มีการพิคสัญญาระหว่างจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญา นั้น และในการ นี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ” ดังนั้น เมื่อมีการพิคสัญญาระหว่างจำเลยที่ทำไว้ กับศาลแล้ว พนักงานอัยการซึ่งเป็นทนายของแผ่นดินเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินคดี จึงเป็นหน่วยงานหลัก ในฐานะผู้แทนของรัฐในการบังคับคดีผู้ประกันที่พิคสัญญาประกันที่พิคสัญญาประกันจำเลย ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 มาตรา 4 และมาตรา 11(8) นั้น แสดงว่าพนักงานอัยการต้องดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญา ประกัน ซึ่งหมายถึงการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีและจัดการอื่นใดในทางอรรถคดีเพื่อเป็นผล ให้ได้เงินค่าปรับตามคำสั่งศาล การนำยึดทรัพย์ผู้พิคสัญญาประกัน อีกทั้ง พระราชบัญญัติองค์กร อัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 ซึ่งมีผลบังคับ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2553 มาตรา 14 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้...(8) ในกรณีที่มีการพิคสัญญาประกันจำเลย หรือ ประกันรับสิ่งขอ ไปดูแลรักษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจและหน้าที่ ดำเนินคดีในการบังคับให้เป็นไปตามสัญญานั้น ในการนี้มิให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงาน อัยการ” อันเป็นการกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันที่พิค สัญญาประกันจำเลยและมีอำนาจที่จะอุทธรณ์คำสั่งศาลกรณีศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันตามสัญญา ประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แม้ว่า จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสาม โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งและ พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการบังคับตามสัญญาประกัน ซึ่งตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพียงต้องการแก้ไขปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดีผู้ประกันที่พิคสัญญาประกันต่อศาลเท่านั้น โดยให้พนักงานอัยการและเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งร่วมกันดำเนินการบังคับคดีกับ ผู้ประกัน ซึ่งถ้าดูตามกฎหมายแล้ว พนักงานอัยการนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการ

บังคับคดีผู้ประกันแล้ว พนักงานอัยการในฐานะทนายความของแผ่นดินยังเป็นผู้ที่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งศาลที่สั่งปรับผู้ประกันตามสัญญาประกัน พนักงานอัยการจึงเป็นบุคคลที่มีอำนาจและหน้าที่ครบถ้วนตามกฎหมายที่จะดำเนินคดีและบังคับคดีกับผู้ประกันเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลและหากไม่ได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันเพื่อให้ได้เงินมาชำระค่าปรับต่อศาลต่อไป โดยการบังคับคดีที่ผ่านมาและในปัจจุบันภายหลังจากที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 แล้วนั้นเกิดปัญหาในทางปฏิบัติมากมาย เพราะการบังคับคดีกรณีหลักประกันเป็นอสังหาริมทรัพย์ ต้องมีการนำชี้และโจทก์หรือตัวแทนโจทก์ไปเป็นผู้นำชี้เพื่อนำยึดทรัพย์ออกขายทอดตลาด และปัญหาที่พบทั้งก่อนที่จะมีการแก้ไขกฎหมายเมื่อปี พ.ศ.2547 และปัจจุบัน หากไม่มีผู้นำยึด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไม่ยึดทรัพย์ให้ เกิดปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดีกับหลักทรัพย์ของผู้ประกัน ซึ่งปัจจุบันก็ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ประกอบกับ สำนักงานอัยการยังได้มีการแบ่งส่วนราชการภายใน โดยกำหนดให้มีหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีโดยเฉพาะ คือ สำนักงานการบังคับคดี มีอธิบดีอัยการเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการ ซึ่งมีหน้าที่เป็นศูนย์กลางระบบฐานข้อมูลลูกหนี้ตามคำพิพากษาของหน่วยงานของรัฐ และดำเนินการบังคับคดีตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควรรวมถึงกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาลและประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษา¹¹⁵ ซึ่งจะทำให้พนักงานอัยการสามารถที่จะดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีส่วนงานที่มีภารกิจและงานที่รับผิดชอบที่ชัดเจน มีการแบ่งส่วนงานให้กับพนักงานอัยการเพื่อรับผิดชอบเป็นสัดส่วนไป

ดังนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งปรับผู้ประกันแล้ว การบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันจึงควรเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ โดยกำหนดให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นทนายของแผ่นดินเป็นหน่วยงานหลักในฐานะผู้แทนของรัฐในการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากเจ้าหน้าที่ของศาลหรือเจ้าพนักงานของศาลไม่และเพื่อให้การบังคับคดีผู้ประกันเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ให้เจ้าพนักงานของศาลขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีดำเนินการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี และแจ้งให้แก่พนักงานอัยการดำเนินการบังคับเอาแก่หลักประกันของผู้ประกัน หรือช่วยเหลือพนักงานอัยการดำเนินการต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจหน้าที่เท่าที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อให้การบังคับคดีผู้ประกันเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

¹¹⁵ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 6.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การที่กระบวนการยุติธรรมจะมีประสิทธิภาพได้นั้น กระบวนการยุติธรรมนั้นจะต้องดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรมมากที่สุด ซึ่งการได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาเพื่อศาลจะได้ค้นหาความจริงสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และมีคำวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่ไม่นาน จำเลยได้รับโทษและขณะเดียวกันก็ได้รับความเป็นธรรมหากตนมิได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ตลอดจนการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด อันจะส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการที่จะได้ตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมนั้น ก็ต้องมีการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจของรัฐ ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีเสรีภาพในร่างกาย ไม่สามารถออกมาหาพยานหลักฐานเพื่อแก้ต่างให้แก่ตนเองได้อย่างเต็มที่ ซึ่งการปล่อยชั่วคราวจึงเป็นกระบวนการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้มีโอกาสออกมาแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อแก้ต่างให้กับตนเองได้มากยิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ตามกฎหมายไทยนั้น ศาลจะต้องพิจารณาความหนักเบาแห่งข้อหา พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด พฤติการณ์แห่งคดี และผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพฤติการณ์จะหลบหนีหรือ ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ จึงจะพิจารณามีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน มีประกัน หรือโดยมีประกันและหลักประกัน

จากการที่ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี มาตรฐานและมาตรการของทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศในเรื่องของการปล่อยชั่วคราวและการบังคับตามสัญญาประกันหรือการฝ่าฝืนเงื่อนไขการปล่อยชั่วคราวแล้ว พบว่า ในประเทศไทยนั้น หากศาลจะพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่มีหลักประกันนั้น ศาลอาจจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติตาม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 หรือแม้แต่การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดที่สามารถตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ถูกปล่อยชั่วคราวก็ได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือภัยอันตรายหรือความเสียหาย

ที่อาจเกิดขึ้น เช่นเดียวกับการปล่อยชั่วคราวในกฎหมายของต่างประเทศเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสาธารณรัฐเยอรมัน ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ก็ได้มีการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวเพื่อให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเช่นเดียวกัน

หากศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันนั้น เมื่อผู้ประกันผิดสัญญาประกันต่อศาล คือ ไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งต่อศาลตามกำหนดนัดหรือตามที่ศาลมีคำสั่งนั้น วัตถุประสงค์ของสัญญาประกันนั้นคือ การให้ผู้ประกันมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในการนำส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล และความรับผิดชอบใช้ค่าปรับตามสัญญาประกันต่อ และสัญญาประกันนั้นก็จะผูกพันผู้ประกัน ไปจนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัยชี้ขาดในคดีอาญาของจำเลยหรือจนกว่าจะพ้นอายุความในคดีอาญาของจำเลย เมื่อผู้ประกันผิดสัญญาประกันต่อศาล ผู้ประกันมีหน้าที่ชดใช้ค่าปรับตามสัญญาประกัน หากผู้ประกันไม่ยอมชำระค่าปรับดังกล่าว ก็จะต้องถูกดำเนินการบังคับคดีเอากับหลักทรัพย์ที่ผู้ประกันนำมาวางต่อศาลหรือทรัพย์สินอื่นๆ ของผู้ประกัน ไปจนกว่าครบถ้วนตามสัญญาประกัน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสาม ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 30) พ.ศ.2558 กำหนดให้อำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีผู้ประกันเป็นของเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งและพนักงานอัยการนั้น เห็นว่า ไม่เหมาะสม และไม่เอื้ออำนวยต่อการบังคับคดีผู้ประกันเพื่อยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ประกัน ซึ่งในการบังคับคดีเสมือนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ตามกฎหมายมิได้หมายความว่า สามารถยึดทรัพย์สินที่ผู้ประกันนำมาวางเป็นหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าปรับได้โดยตรง เนื่องจากอำนาจหน้าที่ดังกล่าวยังคงเป็นของเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมาย และเนื่องจากการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 นี้ ส่งผลให้เกิดปัญหาข้อขัดข้องในการดำเนินการบังคับคดีเป็นอย่างมาก กล่าวคือ เมื่อกฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งและพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน จึงเกิดการสับสนและเกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินการบังคับคดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของขอออหมายบังคับคดี การบังคับคดีกับหลักทรัพย์ของผู้ประกัน และโดยเฉพาะในกรณีของการบังคับคดีกับผู้ประกันที่ใช้ตำแหน่งเป็นหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราว เมื่อมีการดำเนินการสืบทรัพย์ กระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ในการบังคับคดี ทำให้เกิดความยุ่งยาก ซ้ำซ้อน สิ้นเปลืองงบประมาณเนื่องจากต่างฝ่ายต่างดำเนินการบังคับคดี เกิดปัญหากับหน่วยงานที่ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบังคับคดีผู้ประกัน ได้แก่ กรมบังคับคดี สำนักงานที่ดิน ธนาคารหรือสถาบันการเงิน กรมการขนส่งทางบก และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากแนวทางปฏิบัติของพนักงานอัยการนั้น เมื่อพนักงานอัยการได้พิจารณารับเรื่องไว้ดำเนินการบังคับ

คดีแล้ว ก็จะดำเนินการสืบทรัพย์ของผู้ประกัน โดยไม่คำนึงว่า ผู้ประกันจะมีหลักประกันมาวางไว้ ต่อศาลในขณะทำสัญญาประกันหรือไม่ และเมื่อพบว่าผู้ประกันมีทรัพย์สินก็จะแจ้งให้เจ้าพนักงาน บังคับคดีดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ประกันดังกล่าว¹¹⁶ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ครบถ้วนและ ชัดเจนอยู่แล้ว

และเนื่องจากการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ดังกล่าวนั้น โดยกำหนดให้เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งและพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ ในการดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันกรณีพิศัญญาประกันนั้น การที่กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจหน้าที่ดังกล่าวให้ทั้งฝ่ายพนักงานศาลและพนักงานอัยการนั้นก็เพื่อให้การบังคับคดีผู้ประกัน เป็นไปด้วยความรวดเร็ว เจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งนั้นก็สามารถขอให้ศาลออกหมาย บังคับคดีและส่งหลักทรัพย์ไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อทำการยึดและขายทอดตลาดได้โดยตรง โดยไม่ต้องรอให้พนักงานอัยการมายื่นคำร้องขอก่อน แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติพนักงาน อัยการ พ.ศ.2498 มาตรา 11 บัญญัติว่า “พนักงานอัยการ มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้...(8) ในกรณีที่มีการพิศัญญาประกันจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีอำนาจและดำเนินการคดีใน การบังคับให้เป็นไปตามสัญญาประกัน และในกรณีนี้ให้เรียกค่าฤชาธรรมเนียมจากพนักงานอัยการ” แม้ต่อมาในปี พ.ศ.2553 มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติองค์กรอัยการแลพะพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 โดยยกเลิกพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ.2498 แต่พระราชบัญญัติใหม่ดังกล่าวยังคง กำหนดเนื้อหาเดิมคงไว้ในมาตรา 14(8) ดังนั้น ในปัจจุบันพนักงานอัยการจึงยังคงเป็นผู้มีอำนาจ และหน้าที่ในการดำเนินการบังคับคดีให้เป็นไปตามสัญญาในกรณีที่มีการพิศัญญาประกันจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ในทางปฏิบัติหลังจากประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสาม บังคับใช้เมื่อมีการพิศัญญาประกันเมื่อศาลได้แจ้งให้ พนักงานอัยการมาดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 และพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553 แล้วขณะเดียวกันเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งก็ดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันเช่นกัน พนักงานอัยการก็จะดำเนินการบังคับคดีตามแนวทางของสำนักงานอัยการ ส่วนศาลก็ดำเนินการ บังคับคดีตามแนวทางของศาลซึ่งสำนักงานศาลได้จัดทำคู่มือการบังคับคดีไว้ แต่ยังมีได้มีการแก้ไข ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน จึงเกิดปัญหาความยุ่งยากและความซ้ำซ้อนในการทำงานระหว่างเจ้า พนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้งและพนักงานอัยการ

เพื่อมิให้เกิดปัญหาในการตีความกฎหมายและปัญหาในแนวทางปฏิบัติจากประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 นี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า เมื่อมีการพิศัญญาประกันแล้ว การ

¹¹⁶ มีผลการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี, สำนักงานบังคับคดี สำนักงานอัยการสูงสุด, หน้า 112.

ดำเนินการบังคับคดีผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกันเป็นหน้าที่หลักของพนักงานอัยการซึ่งเป็น
 ทนายความของแผ่นดินและในฐานะโจทก์ในคดีอาญา เป็นผู้แทนของรัฐในการบังคับคดีกับ
 ผู้ประกันที่ผิดสัญญาประกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้เจ้าพนักงานศาล
 ผู้ทำหน้าที่สนับสนุนภารกิจหลักของสำนักงานศาลยุติธรรมคือ การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้
 พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดี แต่ยังคงสามารถที่จะขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี
 พร้อมนำส่งหลักประกันต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วแจ้งให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไปจน
 เสร็จสิ้นกระบวนการเพื่อให้ได้รับเงินมาชำระค่าปรับต่อศาล และดำเนินการต่างๆ เท่าที่เห็นว่า
 จำเป็น และเพื่อช่วยเหลือพนักงานอัยการในการบังคับคดีผู้ประกันให้เกิดความสะดวกและมี
 ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งลดปัญหาเรื่องบุคลากรผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการบังคับคดีที่
 ต้องกระทำร่วมกับเจ้าพนักงานบังคับคดี ไม่ว่าจะเป็นการนำยึด การนำชี้ การดูแลการขายทอดตลาด
 และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไปจนเสร็จสิ้นกระบวนการบังคับคดีผู้ประกัน โดยไม่เกิดการเก้งก้างกันทำ
 ระหว่างพนักงานอัยการและเจ้าพนักงานศาลที่ได้รับการแต่งตั้ง และไม่สร้างความสับสนและความ
 ยุ่งยากให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการบังคับคดีผู้ประกัน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ
 จะเป็นกรมบังคับคดี สำนักงานที่ดิน กรมขนส่งทางบก ธนาคารหรือสถาบันการเงิน และหน่วยงาน
 อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสืบหาหลักทรัพย์ของผู้ประกัน

โดยการดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 มิได้บัญญัติกฎหมายไว้โดยเฉพาะ จึงให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 มา
 โดยอนุโลม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 นั้นหมายถึงว่า การบังคับคดี
 กับผู้ประกันนั้นจะต้องดำเนินการภายในระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง
 ซึ่งมาตรา 271 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นได้บัญญัติว่า “คู่ความหรือบุคคลซึ่ง
 เป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือ
 บางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดี
 ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่มิคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยอาศัยและตาม
 คำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น” ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้เจ้าหนี้
 ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งจะต้องดำเนินการตามวิธีการบังคับคดีตามขั้นตอนให้ครบถ้วนภายใน
 กำหนด 10 ปี ด้วย คือ

- 1) ต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี
- 2) ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว
- 3) ต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา
 หรือตามคำสั่งศาล

และเนื่องจากวัตถุประสงค์หลักของสัญญาประกันคือ การให้ผู้ประกันนำตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยมาส่งต่อศาลตามกำหนดหรือตามคำสั่งศาล ส่วนที่สัญญาประกันกำหนดให้มีการชดใช้ ค่าปรับเมื่อผิดสัญญาประกันนั้นก็เพื่อเป็นมาตรการบังคับให้ผู้ประกันต้องติดตามตัวผู้ต้องหาหรือ จำเลยมาส่งศาล โดยสัญญาประกันนั้นจะผูกพันผู้ประกัน ไปจนกว่าศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดคดี หรือถ้า ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ผู้ประกันก็ยังคงมีหน้าที่ติดตามตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลจนกว่า จะพ้นอายุความคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา ทั้งนี้ กำหนดเวลาในการบังคับคดีตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เป็นเรื่องระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะ บังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เป็นการใช้สิทธิเรียกร้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พานิชย์ กำหนดระยะเวลาดังกล่าวจึงไม่ใช่อายุความ ไม่อาจนำเรื่องการเริ่มนับอายุความตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพานิชย์ มาตรา 193/12 มาใช้บังคับได้ และศาลก็มีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจ ออกคำสั่งขยายหรือย่นระยะเวลาดังกล่าวได้ โดยคู่ความไม่จำเป็นต้องร้องขอ แต่จะกระทำได้ ต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ และศาลได้มีคำสั่งก่อนสิ้นระยะเวลานั้น เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23

จากการศึกษาผู้ศึกษาเห็นว่า การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสามนั้น เป็นการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาการบังคับคดีกับผู้ประกันที่ผิดสัญญา ประกันต่อศาลที่ยังคงค้างพิจารณาอยู่ในศาลเป็นจำนวนมาก เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเพื่อให้ การบังคับคดีกับผู้ประกันมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากตัวกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมานั้นยังคง เป็นปัญหาในการตีความข้อกฎหมายและปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามกฎหมายให้เกิด ประสิทธิภาพ กล่าวคือ ก่อให้เกิดความยุ่งยาก ความซ้ำซ้อน การเกี่ยวภาระหน้าที่ระหว่างหน่วยงาน ของศาลยุติธรรมผู้มีภาระหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ต่อทุกฝ่าย และพนักงานอัยการในฐานะทนายความของแผ่นดินซึ่งมีหน้าที่ต้องดำเนินการนำตัว ผู้กระทำความผิดเข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาให้ได้รับการลงโทษโดยเร็วหรือเพื่อพิสูจน์ ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย และดำเนินการให้ได้ค่าปรับผู้ประกันเมื่อผู้ประกันผิดสัญญา ประกันไม่นำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยส่งต่อศาล เพื่อให้ผู้ประกันชดใช้ค่าปรับซึ่งเป็นเงินที่จะต้อง นำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของทางราชการ ประกอบกับสำนักงานอัยการ สูงสุดยังได้มีการแบ่งส่วนราชการภายใน โดยกำหนดให้มีหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับ คดีโดยเฉพาะ คือ สำนักงานการบังคับคดี มีอธิบดีอัยการเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในการ ปฏิบัติราชการ ซึ่งมีหน้าที่เป็นศูนย์กลางระบบฐานข้อมูลลูกหนี้ตามคำพิพากษาของหน่วยงานของ รัฐ และดำเนินการบังคับคดีตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควรรวมถึงกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล

และประกันรับสิ่งของไปดูแลรักษา¹¹⁷ ทั้งนี้ในปัจจุบัน สำนักงานอัยการสูงสุดได้มีการขยายกรอบ อัตรากำลังในตำแหน่ง นิติกร เพื่อปฏิบัติการกิจอันเนื่องมาจากการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 อันกำหนดให้อำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีกับผู้ประกันเป็นของ พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันกรณีผิดสัญญาประกัน ต่อศาลด้วย

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าดังกล่าวมาแล้วนั้น เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาของไทยและเพื่อลดปัญหาการหลบหนีของผู้ต้องหาหรือจำเลย ลดปัญหาการ บังคับคดีนายประกันและการดำเนินการบังคับคดีให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุดนั้น ผู้ศึกษา จึงมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาดังนี้

ให้แก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการบังคับคดีเมื่อผู้ประกันผิดสัญญาประกัน ในส่วน ของอำนาจหน้าที่ของผู้ดำเนินการบังคับคดีกับผู้ประกันให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้เป็น อำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการแต่เพียงผู้เดียวที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีกับผู้ประกัน ได้ ถูกต้องและถูกต้องตามหลักกฎหมายมากที่สุด จึงควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสาม โดยแก้ไขเป็น

“ในกรณีที่ต้องมีการบังคับคดีเพราะผิดสัญญาประกันตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมี อำนาจออกหมายบังคับคดีหรือคำสั่งอื่นใดเพื่อบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตาม สัญญาประกัน ได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ ในการบังคับตามสัญญาประกัน...”

ทั้งนี้ เนื่องจากสำนักงานอัยการสูงสุดมีการแบ่งส่วนราชการภายในเพื่อรองรับการ ดำเนินการบังคับคดีดังกล่าว มีระเบียบที่กำหนดภารกิจและอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการใน เรื่องการบังคับคดีผู้ประกันในคดีอาญาไว้ชัดเจนคืออยู่แล้ว การแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกันจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

¹¹⁷ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี พ.ศ.2555 ข้อ 6.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม. (2558). คู่มือการติดต่อราชการ. (พิมพ์ครั้งที่ 1) : (พฤษภาคม).
- กุศล บุญยีน. (2541). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548
- คณิต ณ นคร. (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- _____. (2538). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- คณิง ภาไชย. (2541). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะทำงานจัดทำคู่มือการปล่อยชั่วคราว สำนักประธานศาลฎีกา. (2549). สำนักงานศาลยุติธรรม. คู่มือการปล่อยชั่วคราว. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม. (2555). กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม .การขอปล่อยชั่วคราวต่อศาล. ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง: นนทบุรี.
- คู่มือการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดี สำนักงานการบังคับคดี สำนักงานอัยการสูงสุด.
- จिरินดี หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ, (พิมพ์ครั้งที่ 3), กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- จิตติมา กำธรวิวรรธน์. (2549). “การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข: ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จिरินดี หะวานนท์, สิทธิทางวิธีพิจารณาความอาญาตามรัฐธรรมนูญ, (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์.แนวทางปฏิบัติในการบังคับคดีผู้ประกัน.เอกสารประกอบการอภิปรายเรื่อง “หลักธง กฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีผู้ประกัน” สำนักกฎหมายและวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ชัยวิวัฒน์ หิรัญวัฒน์. (2545). “บทบาทพนักงานสอบสวนในการกันคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม”, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, น. 36.
- น้ำแท้ มีบุญส้าง. (2554). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ, (พิมพ์ครั้งที่ 1), กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- นภนาง เอกอัครและคณะ. (2555). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบังคับคดีตามสัญญาประกัน. หลักสูตร “การพัฒนานิติกระบวนต้น”(พ.ต.ก.) รุ่นที่ 3.

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 199.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 246 (การส่งคดีของตำรวจ).
- ประธาน วัฒนวนิชย์. (2539). การบริหารกระบวนการยุติธรรมขึ้นก่อนการพิจารณาคดี : การศึกษาเปรียบเทียบ. กระทรวงยุติธรรม. (บ.ย.ส.) วิทยาลัยการยุติธรรม.
- ปิยะกุล มิถุน. (2558). การจัดการหนี้ค่าปรับผู้ประกันที่ค้าง.
- พิทยา มูลศาสตร์. (2551). การประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลยกับปัญหาการบังคับคดี.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2543). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับสมบูรณ์). จีระรัชการพิมพ์.
- พุทธศักดิ์ เศษยนต์. (2521). “การใช้วิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ในงานด้านกฎหมาย” *วารสารนิติศาสตร์*. 10, 3, น. 456
- รัตนา ธรรมรัตน์. “อำนาจในการควบคุมผู้ต้องหา ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น”. หน้า 19.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542”. ค้นคืน 24 เมษายน 2556 จาก <http://rirs3.royin.go.th/dictionary.asp>.
- ร. แลงกาด์. (2526). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39.
- รัตนา ธรรมรัตน์. “อำนาจในการควบคุมผู้ต้องหา ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น”.
- วิษณุ เครืองาม. ปรัชญากฎหมายบ้านเมือง “บทบัญญัติ” เล่มที่ 34 ตอนที่ 2 : 432
- ลีฟิงธรรม. (2522). “ความเป็นมาและทฤษฎีว่าด้วยการประกันตัวในประเทศอังกฤษและอเมริกา” *วารสารอัยการ* 2,20 สิงหาคม.
- วรรณชัย บุญบำรุง และคณะ. (2551). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ฉบับอ้างอิง.
- สุพุมลย์ สุโฆบล. (2527). การประกันตัวในชั้นสอบสวน : ศึกษาในแง่การใช้ดุลพินิจเจ้าพนักงานในทางปฏิบัติ วิเคราะห์ตามแนวทางสังคมศาสตร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สมพร พรหมหิตาธร. (2541). นายประกัน.
- สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2559). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ส่วนที่แก้ไขใหม่). (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์นิติธรรม: กรุงเทพฯ.
- _____ (2545). การบังคับคดีแพ่งว่าด้วยหลักและปัญหาในทางปฏิบัติ. หน้า 2.

สิทธิศักดิ์ วนะชกิจ และคณะ. (2555). คู่มือการบังคับคดีนายประกัน. สำนักกฎหมายและวิชาการ
ศาลยุติธรรม.

_____ (2555). คู่มือการบังคับคดีนายประกัน เล่มที่ 1. สำนักกฎหมายและวิชาการศาล
ยุติธรรม.

_____ (2555). คู่มือการบังคับคดีนายประกัน เล่มที่ 2. สำนักกฎหมายและวิชาการศาล
ยุติธรรม.

สมใจ เกษรศิริเจริญ. (2541). “บทบาทของอัยการในกระบวนการยุติธรรม,” *วารสารอัยการ*, 21, 246,
น. 40, (สิงหาคม).

สิทธิพร บุญคุ้ม. (2550). “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยการ
ปล่อยชั่วคราว” (คดียุติธรรมปริทัศน์นิติศาสตร์คดียุติธรรม ฉบับที่ 1 ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, กรุงเทพฯ.

สุชาย จอกแก้ว. (2552). ทำอย่างไรจะได้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
อินเตอร์บุ๊กส์.

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 12).

อนันต์ ปักยี. (2552). สภาพปัญหาด้านกฎหมายและกระบวนการบังคับคดีผู้ประกันในสังกัด
สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 5.

อดุลย์ ชันทอง. แนวทางการบังคับตามสัญญาประกันคดีอาญา. ค้นคืน 24 พ.ค.

2559. <http://www.slideserve.com/wang-pruitt/7032177>.

อารีย์พร กลั่นนุรักษ์. (2545). “การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข” (วิทยานิพนธ์ปริทัศน์นิติ
ศาสตร์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพฯ.

อุทัย หิรัญโต. (2535). พจนานุกรมศัพท์ทางกฎหมาย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพย์อักษร.

อุทิศ สุภาพ. (2534). มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า.

(วิทยานิพนธ์ปริทัศน์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์), มหาวิทยาลัย
มหาวิทาลัย. กรุงเทพฯ.

อำนาจ เนตยสุภา. (2544). “กระบวนการก่อนฟ้องคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น”, *ข่าวเนติบัณฑิตย
สภา*, 13, 145, น. 6, (สิงหาคม).

เอื้อน ขุนแก้ว. (2553). คู่มือการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการ
ชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลสยาม พรินติ้ง.

Code de Procedure Penale, Article 141-2.

Evan Luard The origins of international concern over human right,(New York : Fredrick A.

Praeger, 1967),7 อ้างใน พ.ต.ต.หญิง รัตนา ธรรมรัตน์ “อำนาจรัฐในการควบคุมผู้ต้องหา
ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น.(วิทยานิพนธ์ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์), มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางนนทวิภา วงษ์สกุล
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2540 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การบัญชี โรงเรียนตาพระยา จังหวัดสระแก้ว พ.ศ.2543 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) คอมพิวเตอร์ธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพิษณุโลก พ.ศ.2548 เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ.2550 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ตำแหน่ง	นิติกรปฏิบัติการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา

